

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
RESİM-İŞ ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

ÜSTÜN YETENEKLİ ÇOCUKLARDA ÇİZGİSEL GELİŞİM
(9–12 YAŞ GRUBU ÇOCUKLAR ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Özlem ÖZTÜRK AYHAN

Ankara – 2008

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
RESİM-İŞ ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

ÜSTÜN YETENEKLİ ÇOCUKLARDA ÇİZGİSEL GELİŞİM
(9–12 YAŞ GRUBU ÇOCUKLAR ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Özlem ÖZTÜRK AYHAN

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Serap BUYURGAN

Ankara – 2008

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI

Özlem ÖZTÜRK AYHAN'ın “Üstün Yetenekli Çocuklarda Çizgisel Gelişim (9–12 yaş grubu çocuklar üzerine bir araştırma)” başlıklı tezi 16.08.2008 tarihinde, jürimiz tarafından Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

	<u>Adı Soyadı</u>	<u>İmza</u>
Üye	: Prof. Dr. Alev KURU	
Üye (Tez Danışmanı):	Doç. Dr. Serap BUYURGAN	
Üye	: Yrd. Doç. Dr. Melek ÇAKMAK	

ÖNSÖZ

Üstün yetenekli çocukları, normal çocuklardan farklı kabul ederiz. Onların beden, zihnen, sosyal, kişilik ve mesleki yönden üstün özelliklere sahip olduğunu düşünürüz. Araştırmacılar da bu düşünce ile işe başlamışlardır. Üstün yetenekli çocuklara has özellikleri saptamak için çeşitli yöntem ve ölçekler kullanmışlardır. Araştırmalar sonucunda üstün yetenekli çocukların normal çocuklardan farklı ve üstün bazı özelliklere sahip olduklarını saptamışlardır.

Bu gerekçelerle üstün yetenekli çocukların çizgisel gelişimlerinin ne düzeyde olduğunu saptamak amacıyla 9-12 yaş grubu üstün yetenekli 30 çocuğa yaptırılan uygulama çalışmaları neticesinde çizgisel gelişimlerinin bir basamağı olan “Gerçekçiliğin Doğuşu” evresi incelenmeye çalışılmıştır.

Araştırmada elde edilen bulgular yorumlanmış ve ulaşılan sonuçlara dayalı olarak önerilerde bulunulmuştur. Bu çalışmanın 9-12 yaş grubu üstün yetenekli çocukların çizgisel gelişimlerinin konumlarının belirlenmesinde olumlu yönde katkı sağlayacağını umut ediyorum.

Yüksek lisans sürecimin her aşamasında vermiş olduğu desteklerinden dolayı öncelikle danışmanın Doç. Dr. Serap BUYURGAN’a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Onun bilgi, birikim, düşünce, deneyim ve görüşleri olmasaydı böyle bir çalışmanın ortaya çıkması sanırım zor olacaktı.

Çalışmanın tüm süreçlerinde en azdan en çoğa kadar yardımlarda bulunan pek çok kişi olmuştur. Bunlar arasında bilhassa isimlerini zikretmeden geçemeyeceğim sayın Prof. Dr. Yaşar ÖZBAY’a, resimlerin değerlendirilmesinde ve istatistik kısmının hazırlanmasında değerli zamanlarını ve görüşlerini aldığım Yrd. Doç. Yusuf Baytekin BALCI’ya ve Prof. Hülya İZ BÖLÜKOĞLU’na istatistiksel verilerin dökümünün hazırlanmasında yardımcı olan Arş. Gör. Dr. Ahmet HASKÖSE’ye, tezin yöntem kısmının oluşturulmasında büyük yardımlarını gördüğüm Yrd. Doç. Dr. Melek ÇAKMAK’a tezden kaynaklanan sıkıntılara

sabırla göğüs geren ve akademik-bilimsel desteğini hep gördüğüm eşim Arş. Gör. Halis AYHAN’a, çalışmalarında başta izin sorunumu çözümümesi ve beni desteklemesinden dolayı müdürüm Ali VARIŞLI’ya, iletişim desteği ve önerilerinden dolayı Birgül COŞKUN’a ve tabiî ki tüm öğrenim aşamalarımnda gösterdiği her türlü destek ve anlayıştan dolayı biricik annem ile babama minnettarlarımı sunuyorum. İyi ki varsınız ve hep var olmanız dileklerle...

Özlem ÖZTÜRK AYHAN

ÖZET

ÜSTÜN YETENEKLİ ÇOCUKLARDA ÇİZGİSEL GELİŞİM (9-12 YAŞ GRUBU ÇOCUKLAR ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA)

ÖZTÜRK AYHAN, Özlem

Yüksek Lisans, Resim-İş Öğretmenliği Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Serap BUYURGAN

Temmuz-2008

Anahtar Kelimeler: Sanat Eğitimi, Yaratıcılık ve Zekâ, Üstün Yetenekli Çocuklar.

Araştırmanın genel amacı, 9-12 yaş grubu üstün yetenekli çocukların çizgisel gelişimlerinin ne düzeyde olduğunun belirlenmesidir. Bu amaç doğrultusunda, üstün yetenekli çocukların çizgisel gelişim evresinin bir basamağı olan “Gerçekçiliğin Doğuşu Evresi”ndeki konumlarını belirlemeye yönelik, çalışmanın yapıldığı illerdeki Bilim Sanat Merkezleri (BİLSEM) ile Rehberlik Araştırma Merkezinden (RAM) elde edilen bilgilerle ulaşılan, toplam 30 üstün yetenekli çocuk üzerinde araştırma yapılmıştır. Araştırma, betimsel araştırma modeli kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın evrenini, ilgili illerde bulunan BİLSEM ile RAM tarafından bilgilerine ulaşılan üstün yetenekli çocukların eğitimlerine devam ettikleri okullar oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında bu illerde belirlenmiş 9-12 yaş grubu üstün yetenekli çocuğa ilki “Zamanda Yolculuk” konulu somut bir çalışma, ikincisi, “Renklerin Dansı” konulu soyut bir çalışma olmak üzere toplam 60 adet resim yaptırılmış, uygulama esnasında her resim ve çocuk için gözlem formu tutulmuştur. Resimler üç uzman görüşü tarafından puanlandırılmış, bu puanların aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları belirlenmiş, resimlerin puan ortalamaları “t” testi ile kontrol edilmiştir. Araştırmada anlamlılık düzeyi 0,10 olarak kabul edilmiştir.

ABSTRACT

LINEAR PROGRESS AT THE CHILDREN WITH SUPERIOR CAPACITY (A STUDY ON CHILDREN AT 9-12 AGE GROUP)

ÖZTÜRK AYHAN, Özlem

Master of Science, Teaching of Art Head Science Branch

Thesis Advisor: Assoc. Prof. Serap BUYURGAN

July, 2008

Key Words: Art Education, Creativity and Intelligence, Children with Superior Capacity.

The main aim of the research is to define the differences in linear progress of superior capacity children in 9-12 age group. In order to determine “the Age of Existence of Reality”’s position that is the stage of the period of linear progress, a research was made on 30 superior capacity children -which was selected randomly from the students of BİLSEM (Science and Art Center) and RAM (Guidness and Research Center) in cities related-.

The population of this research consist of the superior capacity children, who were studying in BİLSEM and RAM in Ankara and Amasya. These 9-12 age group students have been made two drawings. The first one was a concrete study on the subject of “Journey in Time” and the second one was an abstract study on the subject of “Dance of Colors”. During these 60 drawings the observation paper form was recorded for each study and each drawing has been evaluated by these experts. Aritmetic averages and standard deviations of these seares were finded and this averages have been controlled by using “t” test. Significance level was taken as 0,10.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER	v
ŞEKİLLER LİSTESİ	viii
TABLolar LİSTESİ.....	ix
KISALTMALAR	x

I. BÖLÜM

1. GİRİŞ

1.1. Problem	1
1.2. Araştırmanın Amacı	1
1.3. Araştırmanın Önemi.....	2
1.4. Varsayımlar	3
1.5. Kapsam ve Sınırlılıklar	3
1.6. Tanımlar	4

II. BÖLÜM

2. SANAT EĞİTİMİ, YARATICILIK VE ZEKÂ

2.1. Sanat Eğitimi	6
2.1.1. Sanat Eğitiminin Amaçları	9
2.1.2. Sanat Eğitiminin İşlevleri.....	10
2.2. Yaratıcılık.....	11
2.2.1. Türk Eğitim Sisteminde Yaratıcılık	14
2.2.2. Beyin Yapısı ve Yaratıcı Süreç	17
2.3. Sanat Eğitimi ve Yaratıcılık	21
2.4. Yaratıcılık ve Zekâ	27
2.5. Zekâ Nedir?	28

III. BÖLÜM

3. ÜSTÜN YETENEKLİ ÇOCUKLAR

3.1. Üstün Yetenekli Çocuklarda Zekâ	32
3.1.1. Zekâ Seviyeleri ve Toplumdaki Dağılım Oranları.....	34
3.1.2. Üstün Yetenekli Çocukların Belirlenmesi	35
3.2. Üstün Zekâlı Ve Yetenekli Çocukların Özellikleri	45
3.2.1. Bedensel Özellikleri	49

3.2.2. Zihinsel Özellikleri	49
3.2.3. Sosyal Özellikleri	50
3.2.4. Kişilik Özellikleri.....	50
3.2.5. Meslekî Özellikleri.....	51
3.3. Üstün Yetenekli, Çocuklarda Yetenek Alanları.....	53
3.4. Çocukluktan Gençliğe Çizgisel Gelişim Evreleri	55
3.5. (9-12) Yaş Grubu Çocukların Bedensel, Zihinsel, Duygusal, Sosyal ve Çizgisel Gelişimleri.....	58
3.5.1. Bedensel Gelişim	58
3.5.2. Zihinsel Gelişim	60
3.5.3. Duygusal Gelişim.....	61
3.5.4. Sosyal Gelişim	61
3.5.5. Çizgisel Gelişim (Gerçekçiliğin Doğuşu)	62

IV. BÖLÜM

4. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	65
------------------------------	----

V. BÖLÜM

5. YÖNTEM

5.1. Araştırmanın Modeli	68
5.2. Evren	69
5.3. Örneklem.....	69
5.4. Verilerin Toplaması	70
5.5. Verilerin Analizi.....	70

VI. BÖLÜM

6. BULGULAR VE YORUMLAR

6.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....	74
6.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar	76

VII. BÖLÜM

7. SONUÇ VE ÖNERİLER

7.1. Sonuç.....	83
7.2. Öneriler	84

KAYNAKÇA.....	86
EKLER.....	95

ŞEKİLLER LİSTESİ

<u>Sekil</u>	<u>Sayfa</u>
Şekil 1	Tümel Beyin Modeli 18
Şekil 2	Corpus Callasum 19
Şekil 3	Tüm Beyinsel Yaratıcılık Modeli 20
Şekil 4	Torrance'nin Çalışmalarından Uyarlanan Yaratıcı Yetenek Gelişim Eğrisi 25
Şekil 5	Kız (K), Erkek (E) ve Toplam Örneklemen (T) YDT-ÇÜ Puanları İle Elde Edilen Yaratıcılık Gelişim Eğrisi 26
Şekil 6	Gaus Eğrisine Göre Zeka Bölümlerinin Popülasyonda Dağılımı 34
Şekil 7	Gaus Eğrisi Dağılımına Göre Zeka Düzeyleri 34
Şekil 8	Üstün Yetenekli Çocukların Seçiminde İzlenecek İşlemler, Uygulanacak Yöntemler, Testler 39
Şekil 9	Üstün Yetenekli Çocukların Renklerin Dansı Konulu Soyut Resim Çalışmasına Göre İçinde Bulundukları Çizgisel Gelişim Dönemleri 82
Şekil 10	Üstün Yetenekli Çocukların Zamanda Yolculu Konulu Somut Resim Çalışmasına Göre İçinde Bulundukları Çizgisel Gelişim Dönemleri82

TABLOLAR LİSTESİ

<u>Tablo</u>	<u>Sayfa</u>
Tablo 1	Üstün Yeteneklilik Alanına Göre Veri Toplama Kaynakları 38
Tablo 2	Üstün Yetenekli Çocukların Özellikleri 52
Tablo 3	Üstün Yetenekli Çocukların Yetenek Alanları 54
Tablo 4	Lowenfeld'in Resimsel Gelişim Evreleri Kuramı ve Piaget'nin Zihinsel Gelişim Evreleri Kuramı ile Eşleştirilerek Hazırlanmış Gelişim Evreleri Tablosu 57
Tablo 5	Puan Cetveli 1 71
Tablo 6	Puan Cetveli 2 71
Tablo 7	Değerlendirme Formu 72
Tablo 8	Üstün Yetenekli Çocuklar Yaş Dağılımı 73
Tablo 9	Üstün Yetenekli Çocukların Uzman Puanlaması Ortalamaları 75
Tablo 10	Üstün Yetenekli Çocukların t Değeri Sonuçları 76
Tablo 11	Üstün Yetenekli Çocuklarda “Zamanda Yolculuk” Konulu Somut Resim Çalışması 78
Tablo 12	Üstün Yetenekli Çocuklarda “Renklerin Dansı” Konulu Soyut Resim Çalışması 79
Tablo 13	Üstün Yetenekli Çocukların Çizgisel Gelişim Evreleri ve Yaş Aralıkları 80
Tablo 14	Üstün Yetenekli (9-12 Yaş) Çocukların Uzman Görüşüne Göre İçinde Bulundukları Çizgisel Gelişim Dönemleri 81

KISALTMALAR

AGSL	Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi
BİLSEM	Bilim Sanat Merkezi
RAM	Rehberlik Araştırma Merkezi
TYDT	Torrance Yaratıcı Düşünce Testi
YDT	Yaratıcı Düşünme Testi
YDT-ÇÜ	Yaratıcı Düşünme Testi - Çizim Ürünü

I. BÖLÜM

1. GİRİŞ

Üstün yetenekli çocuklar tarihin her aşamasında karşımıza çıkmaktadır. Bu çocuklar hakkında birçok araştırmalar yapılmış, testler uygulanmıştır. Araştırmalar sonucunda; bu çocukların yaşlıtlarına göre diğer çocuklardan gerek yetenek alanları gerekse bedenlen, zihnen farklı bir gelişim gösterdiği saptanmıştır. Üstün yetenekli çocukların yetenek alanlarından yola çıkarak, bu çocukların yaş itibariyle içinde bulundukları çizgisel gelişimlerinin özelliklerini ne derecede gösterdiğini bulmak üzere 9-12 yaş grubu 30 üstün yetenekli çocuğa, bir somut bir soyut olmak üzere iki farklı resim konusu verilmiş ve ortaya çıkan resimler uzman görüşü alınarak değerlendirilmiştir.

1.1. Problem

Üstün yetenekli çocukların (9-12 yaş grubu) çizgisel gelişim evreleri nasıldır?

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırma ile 9-12 yaş grubu üstün yetenekli çocukların çizgisel gelişimlerinin araştırılması amaçlanmaktadır. Bu amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara cevaplar aranmıştır:

1. Üstün yetenekli çocukların (9-12 yaş grubu) yaptıkları somut ve soyut resimler arasında fark var mıdır?

2. Lowenfeld'in çizgisel gelişim evrelerinden "Gerçekçiliğin Doğuşu Evresi" açısından, üstün yetenekli çocukların içinde bulunduğu gelişim evresinin özelliklerini taşıma durumu nedir?

1.3. Araştırmanın Önemi

İnsanlar yaşamları boyunca bir gelişme ve değişme içindedirler. Ve birey her durumda gelişimin bir noktasında yer alır. Yaşamın içinde, öğrenme durumuna giren birey kendi gelişiminin sürecini de belirler. Eğitimin en kısa zamanda ve en üst düzeyde gerçekleşebilmesi için bireyin içinde bulunduğu gelişim düzeyi veya aşamasını ve bu düzeyin özelliklerini bilmek gerekir (Bacanlı, 1997: 35).

Çocuğun içinde bulunduğu gelişim dönemi ile ilgili özellikleri ve onun diğer çocuklardan farklı veya benzer olan yönleri ele alınır. Burada gelişim döneminin özellikleri çok önemlidir. Gelişim psikologlarının uzun yıllar yaptıkları araştırmalar neticesinde oluşan bu gelişim dönemlerinde (bebeklik ve ilk çocukluk, orta çocukluk, ergenlik, genç yetişkinlik, yetişkinlik, yaşlılık), çocuğun çizgisel gelişimi kaçınılmaz ve üzerinde durulması gereken bir süreçtir.

Çocuğun bedensel, zihinsel gelişimine paralel olarak sanat faaliyetlerinde de belirgin bir değişim dikkati çeker. Kâğıda yapılan ilk işaret ve çizgi, giderek birer sanat evresine dönüşerek ergenlik dönemine kadar gelişimini sürdürür. Her çocuğun bir çizgisel evreden diğerine aynı zamanda geçmesi mümkün değildir. Ama çocukların hemen hemen hepsi -üstün yetenekli çocuklar dışında- gelişimin diğer aşamalarında olduğu gibi çizgisel gelişim evrelerini aynı yaşlarda geçerler (Yavuzer, 2003: 31).

Birçok araştırmacı çizgisel gelişim evrelerini belirlemiştir. Bu evrelerin isimlendirilmesi birçoğunda benzerlik gösterir. Ve bu evreler gelişimin doğal bir sonucudur. Lowenfeld'in belirlediği çizgisel gelişim evreleri şöyledir:

- 1- Karalama Evresi (2-4 yaş)
- 2- Şema Öncesi Evre (4-7 yaş)
- 3- Şematik Evre (7-9 yaş)
- 4- Ergenlik Öncesi Evre (Gerçekçiliğin Doğuşu Evresi) (9-11 yaş)
- 5- Mantık Çağı (Gerçekçilik Evresi) (11-13 yaş)

6- Ergenlik Krizi (13 yaş ve ötesi) (Buyurgan, 2007: 31).

Burada Lowenfeld'in belirlediği çizgisel gelişim evrelerinden Ergenlik Öncesi Evre (Gerçekçiliğin Doğuşu)'ye giren 9 ile 12 yaş gurubu çocuklar ele alınarak bir araştırma yapılmıştır. Araştırmaya Bilim Sanat Merkezleri'ne (BİLSEM) devam etmekte olan üstün yetenekli bir grup çocuk dahil edilmiştir. Çocukların yaptıkları resimler ile onların, ne kadarının içinde bulundukları çizgisel gelişim evresinin özelliklerini gösterdikleri, ne kadarının bu evrenin gerisinde ya da ilerisinde oldukları araştırılmıştır. Resimler yine Lowenfeld'in çizgisel gelişim evreleri tablosundan yola çıkarak renk, şema, mekân ve yaratıcılık yönünden uzman görüşü alınarak incelenmiş, analizleri yapılmıştır.

1.4. Varsayımlar

Araştırmanın varsayımları aşağıda verilmiştir:

1. Üstün yetenekli çocukların çizgisel gelişimleri, içinde bulundukları evrenin ilerisindedir.
2. Üstün yetenekli çocukların resimleri daha yaratıcı ve sanatsaldır.
3. Bilim Sanat Merkezlerinde verilen sanat eğitimi üstün yetenekli çocuklar için yeterli düzeydedir.

1.5. Kapsam ve Sınırlılıklar

Araştırma, Türkiye'de yer alan 35 (çalışmanın bitirildiği tarihlerde 35'i faaliyette, 10'u hazırlık aşamasında olmak üzere toplam 45 BİLSEM bulunmaktaydı. Milli Eğitim Bakanlığı, 13.9.2008) Bilim ve Sanat Merkezi'nden, çalışmaya yardımcı olabileceklerini belirten iki farklı ildeki Bilim ve Sanat Merkezi ile bir ildeki Rehberlik Araştırma Merkezi'nden (RAM) alınan bilgiler doğrultusunda kendilerine ulaşılan 9-12 yaş grubu 30 üstün yetenekli çocukla sınırlıdır.

Araştırma aynı zamanda, çocukların yaptıkları “Zamanda Yolculuk” konulu bir somut ve “Renklerin Dansı” konulu bir soyut resim çalışmaları ve araştırmacının

Çalışma esnasındaki gözlemleri ile değerlendirmelerinden elde edilen verilerle sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Zekâ: Bireyin gerek sorunları çözerken gerek çevreye uyum sağlarken var olan tüm yetenek ve becerilerini kullanması ile ortaya çıkan düzeydir (Karakurt, 18.06.2008).

Üstün Yetenekli: Yaratıcılık, sanat, liderlik kapasitesi veya özel akademik alanlarda yaşlıtlarına göre yüksek düzeyde motivasyon, performans ve görev sorumluluğu gösteren ve bu tür yeteneklerini geliştirmek için uygun imkanlara gereksinim duyan çocuklardır (Üstün Yetenekliler, 22.06.2008).

Sanat Eğitimi: Görsel sanatların eğitimi ve öğretilimi ile ilgilenen, araç-gereç ve işlik donanımı ile öğretim programları, çalışma düzeni, değerlendirme gibi yöntemsel konuları ve uygulamaya yönelik sanat etkinliklerini içine alan bir eğitim sürecidir (Kırışoğlu, 2005: 3).

Bilim ve Sanat Merkezi: Okul öncesi, ilköğretim ve orta öğretim çağındaki üstün veya özel yetenekli öğrencilerin, bireysel yeteneklerinin farkında olmalarını ve kapasitelerini geliştirerek en üst düzeyde kullanmalarını sağlamak amacıyla açılan bağımsız Özel Eğitim kurumudur (Milli Eğitim Bakanlığı Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi, Madde 5).

Çizgisel Gelişim Basamakları: Her çocuk -tıpkı zamanı gelince konuşması, yürümesi gibi- çizgi çizer, resim yapar. Çocuklarda bu davranışlar bir grup içinde benzerlik gösterdiğinde bu süreç büyüme çizgisi içinde gelişim evreleri olarak adlandırılır. Bunlar;

- 1- Karalama Evresi (2 – 4 yaş)
- 2- Şema Öncesi Evre (4 – 7 yaş)
- 3- Şematik Evre (7 – 9 yaş)

4- Ergenlik Öncesi Evre (9 – 11 yaş)

5- Mantık Çağı (11- 13 yaş)

6- Ergenlik Krizi (13 yaş ve ötesi) (Kırışoğlu, 2005: 73).

Yeti: İnsanda bulunan, algılama veya imgeleme gibi doğuştan gelen zihin güçlerinden herhangi biri, birşey yapabilme yeteneği, melekedir (Türk Dil Kurumu, 12.7.2008).

Yetenek: Bir becerinin kazanılmasına ilişkin gizli gücü veya önceden kazanılmış beceriyi ifade eden genel bir terim. Yetenek, kişilerin belirli ilişkileri kavrayabilme, tahlil edebilme, çözümleyebilme ve sonuca varabilme gibi zihinsel özellikleri ve bazı olguları gerçekleştirebilmesi şeklindeki bedensel özelliklerin tamamıdır. Öğrenme olmaksızın kişinin zihin ve devim alanlarındaki doğal iş başarma gücü. Kısaca, fiziksel ya da zihinsel bir davranışı yapma gücüdür (Güney, 1998: 299).

II. BÖLÜM

2. SANAT EĞİTİMİ, YARATICILIK VE ZEKÂ

2.1. Sanat Eğitimi

İnsanlığın doğuşundan günümüze kadar toplumlar çağa yetişmek, kalkınmak, sosyal yapısını sürdürmek gereksinimi duymuştur. Bu bağlamda toplumsal kalkınmanın, gelişmenin ve çağa yetişmenin temel koşulu olarak bireylerin eğitilmesi kaçınılmaz bir zorunluluk olmaktadır.

Eğitim, “bireyin davranışında kendi yaşantısı yoluyla kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir” (Ertürk, 1994: 77). Varış (1988)’a göre eğitim; bireyin tüm yaşamı boyunca sürmekte, okul dışında ve içinde yaşam boyu edindiği tecrübelerin bütününe kapsamaktadır (Varış, 1988: 13). Gökaydın (1998)’a göre ise eğitim; bilgi, yetenek, yaratıcılık gibi değerlerin güdümlü ve maksatlı yönlendirilmesi demektir (Gökaydın, 1998: 1).

Tanımlardan da anlaşıldığı gibi eğitim, yaşam boyu sürmekte, yaşantı yolu ile bireyin davranışlarında istendik yönde değişimleri amaçlamaktadır. Bu bağlamda bireyin yaşam boyu süren eğitiminin okulda, planlı ve programlı olarak yürütülen kısmı ise bireye yapılan öğretimi oluşturmaktadır.

Bill Beattie’ye göre ise eğitimin amacı, başka insanların yolunu (düşüncelerini) izlemek yerine kendi düşüncelerimize sahip olabilme amacıyla fikirlerimizi geliştirme ve bize “ne” düşüneceğimizden çok “nasıl” düşüneceğimizi öğretmedir (Yero, 2001). Gökaydın (1998) da düşüncelerimizi öğrenmede araştırıcı nitelikteki eğitim üzerinde durur. Çocuk, eğitim içerisinde soracak, yanıt arayacak, bilimsel düşünecek, yaratıcılığı uyarak, bulmak ve öğrenmekten zevk alacak ve gelişim için zorunlu olan temel merakı oluşturacak nitelikte eğitime ihtiyaç duyar (Gökaydın, 1998: 6). Burada evrensel bir anlatım aracı konumundaki, sanat eğitimi

devreye girer. Sanatın diğer alanlarla ilişkisini düşünsel, toplumsal, kültürel ve eğitim bağlamında inceleyen, kuramsal ve uygulamalı çalışmalarıyla Sanat Eğitimi ya da diğer bir adıyla Görsel Sanatlar Eğitimi bu kapsamda görev üstlenmektedir.

Dar anlamıyla sanat eğitimi görsel sanatların eğitimi ve öğretimiyle ilgilenir. Bu öğretimin kapsamı içinde, uygulamaya yönelik sanat etkinlikleri, sanat yapıtı inceleme, sanat tarihi ve estetik yer alır. Dahası, sanat eğitimi, araç, gereç ve işlik donanımı ile öğretim programları, çalışma düzeni, değerlendirme gibi yöntemsel konuları da içerir. Geniş anlamıyla “görsel sanatlar eğitimi” ise eğitim biliminin bir dalı olarak sanatın, estetiğin, sanat tarihinin eğitim ve öğretimle ilgili bütün sorunlarıyla ilgilenir. Bireyin sanatsal ve estetik gelişimi, sanatta öğrenme ve yaratıcılık eğitimi, sanat öğretiminin araştırma konuları içinde yer alır. Kısaca sanat eğitiminin metodolojisi (yöntem) ile ilgili sorunlara felsefe, psikoloji, toplumbilim ve antropoloji gibi bilim dallarıyla ilişki kurarak üst düzeyde çözümler arar. Bu çözümleri uygulamaya sunar. Kuramı oluştururken bu dalların bilimsel araştırmalarından, araştırma yöntem ve tekniklerinden yararlanır (Kırıçoğlu, 2005: 3).

İnsanın genel eğitimini bir bütünlük içerisinde düşünürsek, sanat eğitimi genel eğitimin bir parçası olarak kabul edilebilir. Ancak, sanatın bir özgünlük ve bireysel yaratıcılık olgusu olduğunu dikkate alırsak, sanat eğitiminin kendine özgü çok özel yasalarının ve ilkelerinin varlığını da kabul etmek zorundayız. Bu nedenle, sanat eğitiminin eğitim dizgesi içerisindeki yerinin çok iyi belirlenmesi gerekiyor (Gençaydın, 1990: 44). Sanat eğitimi yalnızca yeteneklerin eğitimi için bir lüks değil, herkes için gerekli bir kişilik eğitimidir. Burada sanat eğitiminden amaçlanan, sanatçı yetiştirmeye yönelik eğitim değil, bireyin sanat yoluyla eğitimi, yani bireyin estetik eğitimidir. İnsanın yaratıcı güçlerini ortaya çıkarmasına yardımcı olacak şartları hazırlayan ve bireyin kişilik kazanmasını amaçlayan bir etkinliktir (Gençaydın, 1990: 44).

Sanat eğitimi, çocuğun geniş anlamda gelişmesini içeren en güvenilir ortamdır. Çünkü o, bu ortamda kendi temposu paralelinde, doğal eğilimlerini

uygular, kendi deneyimlerini kullanır. Eğitimin her kademesinde çalışmalar bu doğal eğilimin paralelinde olmalıdır. Çağımızın atom çağı olduğu unutulmamalıdır. Teknoloji günlük yaşamımızı bile etkisi altına almıştır. Bu nedenle de algı ve anlatım olanakları da artmış bulunmaktadır. Bilimde ve sanatta yaratıcılık eşit değerde kabul edilmektedir. Deneme olanağı veren sanat eğitime, dış ülkeler programlarında geniş yer vermekte, şaşırtıcı deneyler ve araştırmalar yaptırmaktadırlar (Gökaydın, 1998: 3). Sanat eğitiminin baş amaçlarından biri görmeyi, işitmeyi, dokunmayı, tat almayı öğretmektir. Çevresini hakkıyla algılayıp onu biçimlendirmeye yönelmek için gerekli ilk koşuldur. Yalnızca bakmak değil “görmek”, yalnızca duymak değil “işitmek”, yalnızca ellerle yoklamak değil, “dokunulanı duyumsamak” yaratıcılık için gerekli ilk aşamalardır (San, 2004: 25). Sanat eğitimi yoluyla, çocuk ile çevresi, özellikle kültürel çevresi arasındaki etkileşim ve iletişim daha güçlü ve anlaşılır olacaktır. Çağdaş sanat eğitimi, temelde sanatsal etkinlikler yoluyla bireylerin ve toplumun içinde yaşadıkları çevreye duyarlı olmalarını sağlamaya, çevresi ile yararlı bir etkileşim içine girebilmelerine, estetik ihtiyaçlarını karşılamaya, ürün ortaya koyabilme ve yorumlama güdülerini doyurmaya, yaşantılarını daha anlamlı hale getirebilmelerine imkân vermeye yönelik düşüncededir (Buyurgan, 2001: 12).

Toplumlar, ekonomik, kültürel, bilimsel ve teknolojik alanlarda değişme ve gelişme gösterirken sanat eğitimi de bu değişimlere koşut olarak çeşitli aşamalardan geçerek bugüne ulaşmıştır. Her ulusun kendi ekonomik, politik, toplumsal ve kültürel koşulları sanat eğitiminin de bu ülkelerde farklı gelişimine neden olmuştur. Bu nedenle sanat eğitimi okul programlarındaki yeri, amacı, içeriği ve yöntemiyle her ülkede ayrılıklar gösterse de genel yaklaşımlar açısından yine de bir uluslararası beraberlik gözlenmektedir (Kırıçoğlu, 2005: 13-14).

Sanatın insan yaşamındaki önemini vurgulayan, bir başka yaklaşım son yıllarda oldukça yaygınlık kazanmıştır. İnsan beynini sağ ve sol iki yarı küre olarak ele alan araştırmacılar, sağ yarım kürenin artistik, sol yarım kürenin analitik eylemlerle ilgili olduğunu ileri sürerler. Görsel ve uzamsal işlevlerle yükümlü sağ yarım kürenin sanatsal eğitime olanak verilmediğinde yarı beynin işlem dışı kalması

yanında, kişinin yaşamının bu en önemli deneyiminden yoksun kalacağı vurgulanmaktadır (San, 1990).

2.1.1. Sanat Eğitiminin Amaçları

Günümüzde çağdaş sanat eğitiminin ana amacı öğrenciyi, kapasitesi doğrultusunda entelektüel (aydın), duygusal ve sosyal gelişme açısından destekleyerek onun kişisel istemlerine yanıt verebilme çabasını hedefler. Ayrıca sanat sadece estetik amaçlarıyla değil, eğitici ve öğretici amaçları da bu anlamda düşünülmesi gereken önemli bir konudur. Bu genel amaçlarının yanı sıra çağdaş sanat eğitiminin belirli özel amaçları vardır ki bunlar:

1. Sanatsal aktivitelerin (sanatsal etkinliklerin) ve yaratıcılığın doğasını tanımak ve benimsemek.
2. Duygusal, duyuşsal, bilgisel entelektüel (aydın) etkinliklere bağlı artistik becerileri kazanmak.
3. Sanatsal etkinliklerle ilgili ortaya çıkan düşünce ve hareket özgürlüğü ile ilgili bazı olasılıkları öğrenmek.
4. Görme, ayımsama (görsel duyarlılığın gelişimi) ve görsel olan her şeyin netleştirilmesine olanak sağlayan aktif bir algılama işlevi olduğu şeklinde beceri kazanmak. Sanat yapıtlarını değerlendirebilecek, onları ayımsayabilecek nitelikli, sanat tarihi ve estetiksel bilgi birikimine sahip olmalarını sağlamak.
5. Günümüzün en önemli sorunlarından biri olan “çevre” kavramının ne anlama geldiğini anlamalarını, yetişkin bir birey olarak onun geliştirilmesi için duyarlı olmalarını, sorumluluk alabilmelerini sağlamak.
6. Araştıran, inceleyen, sorgulayan, hoşgörülü, geniş, özgür düşünceli bireylerin yetişmesine olanak sağlamak.
7. Toplumsal ve kültürel yaşamda kendine güvenen katılımcı, sorumluluk sahibi, üretken kişiliklerin oluşumuna katkı sağlamak (Artut, 2001: 95).

2.1.2. Sanat Eğitiminin İşlevleri

Bir ölçüde sanat eğitiminin amaçları ile örtüşen sanat eğitiminin işlevlerini şu şekilde sıralayabiliriz. Buna göre bireyin:

- 1- Yaratıcılığını geliştirmek,
- 2- Araştırmacı, inceleyici, sorgulayıcı bir kimlik kazandırmak,
- 3- Entellektüel (aydın), kültürel bakış açısını geliştirmek,
- 4- Kendine olan güven duygusunu kazandırmak, kendini tanımlamasını olanaklı kılmak,
- 5- Analitik düşünme becerisinin gelişimini sağlamak,
- 6- Eleştirel bakış açısı ve sezgi gücünün gelişimini sağlamak,
- 7- Sanatsal sorunları çözebilme becerisini kazandırmak,
- 8- Görme becerisi, olasılıklı tahmin edebilme gücünü kazandırmak,
- 9- Sağlıklı düşünce ve kişilik gelişimini oluşturmak,
- 10- Taklit ve kopyacılıktan uzak özgün ve yaratıcı bir anlayış geliştirmek,
- 11- Teknik bilgi ve beceri kazandırmak,
- 12- Manevi (tinsel), duyuşsal, bilişsel, algısal gücünü geliştirmek,
- 13- Sorunlarla başa çıkabilme, deşarj olabilme gücünü kazandırmak (Artut, 2001: 96).

Bu doğrultudaki bir sanat eğitiminin amaçları, şöyle sıralanabilir:

- 1- Sanat eğitimi çocuğa ve gence sanat aracılığı ile iletişim kurma olanağı verir.
- 2- Sanat eğitimi kişiye görsel okur-yazarlık kazandırır.
- 3- Sanat eğitimi kişiye niteliksel ayırımsamaya yönelik eleştirel düşünme kazandırır.
- 4- Sanat eğitimi kişiye kendi kültürünü olduğu kadar, öteki kültürleri öğrenme ve değerlendirme olanağı verir.
- 5- Sanat eğitimi kişiye duygu, düşünüyü ve imgelerini bir ürüne dönüştürmede yaratıcı davranış kazandırır.
- 6- Sanatsal boyutta topluma değer yargısıyla ve de toplumsal bir kritik olarak yaklaşım yeteneği kazandırır.

- 7- Çok ve gerçek sanat yapıtı görme, bu yapıtlardaki değerleri özümseme kişide bir değer birikimi sağlar. Bu birikim yeni yapıtlar olarak yaratıcı kişilerle geleceğe aktarılır.
- 8- Kültürel ve toplumsal gelişmede katılımcı kişiler yetişmesinde önemli rol üstlenir (Kırıçoğlu, 2002: 48-51).

2.2. Yaratıcılık

Bireye üstünlük niteliği kazandıran en önemli özelliklerden biri yaratıcılıktır. Uygarlıkta atılan her yeni adım, yaratıcılığın ürünüdür (Davaslıgil, 2004: 217).

Yaratıcılık çok yönlü düşünen bir zihnin ürünüdür. Tıpkı yetenek gibi, zekâ gibi yöneldiği alanlar yoğunluk bakımından kişiden kişiye değişir. Bazı insanlar diğerlerine göre daha çok yaratıcıdır. Kişilerin yaratıcı davranışlarındaki bu ayrılık, kalıtıma, kültür ortamına, eğitim ve öğretime bağlıdır. Yaratıcılık doğuştan gelen bir yetidir ve insana özgüdür. Bunun için her insan yaratıcı olabilme şansına sahiptir. Yaratıcı sayılmak için dahi olmak gerekli değildir. “Yaratıcılık sanatçılara, bilimde ve teknikte buluş yapan özel yetenekli üstün insanlara özgüdür ve sıradan bir yaşam sürdüren ya da sıradan bir iş yaşamı olan olağan insan için söz konusu değildir gibi yargılar yanlıştır” (San, 1990: 146). Bu nedenle hiçbir zaman kesin bir dille bazı insanlar yaratıcıdır, bazıları değildir denilemez. Her insan az ya da çok olarak bulduğunda yaratıcı davranış sergileyebilir. Yaratıcılık yetisi çeşitli nedenlerle köreltilmiş olsa bile, yaşam deneyimleri ve özel programlarla yeniden kazanılabilir, geliştirilebilir.

Yaratıcılık insanlık tarihi kadar eski olmasına karşın, özellikle 15. ve 19. yüzyıllar arasında hemen hemen yalnızca güzel sanatlar alanına ilişkin bir olgu olarak benimsenmiş, çoğunlukla bir ‘deha’ ya da tanrısal ve olağanüstü güçlerle açıklanmaya çalışılarak, mistik bir çerçeve içinde değerlendirilmiştir (San, 2004: 13).

Pek çok düşünür ve araştırmacı yaratıcılığı tanımlamaya girişmiştir. Torrance’a göre; Yaratıcılık (Creativity), “sorunlara; bozukluklara, bilgi eksikliğine, kayıp

öğelere, uyumsuzluğa karşı duyarlı olma; güçlüğü tanımlama, çözüm arama, tahminlerde bulunma ya da eksikliklere ilişkin denenceler geliştirme, bu denenceleri değiştirme ya da yeniden sınama, daha sonra da sonucu başkalarına iletmektir”. Bartlett ise “ana yoldan ayrılma, deneye açık olma, kalıplardan kurtulma” diye anlatmış; Getzels de “ister bilimde, ister başka bir alanda olsun yaratıcılık sezgi ve akılcı imgelemin ve çözümleme yetisinin, hayal kurma ve denetleme ile düşünmenin ıraksak ve yakınsak yönlerinin birliğine dayanır” diyerek ifade etmiştir.

Tanımı toparlamaya çalışırsak; “daha önceden kurulmamış ilişkiler arasındaki ilintileri kurabilme, böylece yeni bir düşünüş şeması içinde, yeni yaşantılar, deneyimler, yeni ve özgün düşünceler ve yeni ürünler ortaya koyabilme yetisidir” diyebiliriz (Landau, 1969: 10). Yaratıcılık sürecinde önceden kazanılmış bilgiler kullanılırsa da, eski deneylerle yenilerinin birleşmesi de söz konusudur. Yaratıcılık süreci bir ‘yapma ve oluş’ sürecidir, oluş ise bir değişmedir; şimdiye dek olmayan bir şeyin biçimlenmesi demektir (San, 2004: 14).

Daha çok sanat alanındaki yaratıcılık üzerinde duran Read, “önceden biçimi ve hiçbir yüzü olmayan birşeyin varlık kazanması” derken şunu da eklemektedir: “Yaratma, var olan malzemenin yeni biçimde kullanımı, yeni baştan uyarlanmasıdır”. Suchkov ise, “yaratma, gerçeklik dediğimiz bütünün parçalarını yeni bir biçimde düzenlemekten ve yeniden ortaya koymaktan başka birşey değildir” demektedir. Landau’nun tanımında ise: “daha önceden kullanılmamış ilişkiler arasındaki ilişkileri kurabilme, böylece yeni bir düşünüş şeması içinde, yeni yaşantılar, deneyimler, yeni fikirler ve yeni ürünler ortaya koyabilme yetisi”dir.

Yaratıcı süreçte yer alan sezgi, imgelem, usamlama, deneme, araştırma, sınama, bulma, kalıplardan kurtulma, yeniden kurma gibi birtakım yeti, olgu ve niteliklere, merak gibi bir çıkış, özgünlük gibi bir sonucu da eklemeliyiz. Öyleyse yaratıcı diye nitelenebilecek bir süreç ya da olguda yenik, özgünlük, olağanüstülük, kural dışılık, değişik olma gibi özellikler bulunacağı gibi, tüm bu niteliklerin gene de belli bir uyum, uygunluk ve sentez içinde olmaları gerekmektedir. Fromm’un da değindiği gibi, özellikle sanat alanında iki tür yaratıcılık saptanabilir:

- 1) Resim yapma, müzik besteleme, roman, şiir yazma gibi, yeteneğe bağlı, öğrenilebilen ve araştırmalarla geliştirilebilen ve ürün veren yaratıcı etkinlikler;
- 2) Her türlü yaratıcılığın temelinde bulunan, yaratıcı tutum ve davranış biçimi.

İkinci tür yaratıcılık bir ürünle görünür duruma gelmeyebilir. Birinci tür, bir yeti ve yetenektir; ikincisi ise bir karakter özelliğidir, görme, algılama ve tepki verme yetilerinin işlenmesiyle bu da geliştirilebilir (San, 2004: 15-16).

Yaratıcılığa, bilim, sanat, eğitim çevrelerinin yaklaşımları farklıdır. Uygarlığımızın tüm gelişmeleri yaratıcı hayal gücünün eseridir. Geçmişte, hayal ürünü olarak nitelendirilen, aslında engellenmiş hayal gücünün ürünü olan bilim kurgu kitapları ve dergileri, bugün gerçekçi kabul edilmektedir (Addington, 1999: 25).

Yaratıcı düşünme, varılan istasyon değil seyahat etme şeklidir. Bir insan eski bir soruna yeni bir cevap bulduğunda ya da birşey olmadan olabilecekleri düşündüğünde meydana gelir. Yaratıcılık, birey rüya gördüğünde ya da herhangi bir şekilde hayal kurduğunda ortaya çıkar. Rawlinson, yaratıcı düşünmenin bir rüya görmek olduğunu belirtir. O'na göre rüya görmek, "beynin çalışabilmesi için temel işlevlerdendir ve rüya görmeyen çok az insan vardır." (Rawlinson, 1995: 21). Çocuklar bunu oyun oynarken, masal dinlerken ya da kumdan bir kale inşa ederken yaparlar. Yetişkinler ise bunu bir kitap okurken, bir seyahat plânlarken ya da sadece banka hesaplarında birikmiş parayla ne yapacağını düşünürken yaparlar (Mayesky, 1995: 13).

Yaratıcılık hem düşünsel, hem duygusal yaşamı ifade etmektedir. Yaratıcı bir etkinlik hemen kendiliğinden oluşmaz. Cesaretlendirme ve yol gösterme aracılığı ile yaşam biçimi hâlini alan, sürekli bir yöntemdir (Adıgüzel, 1993: 98).

Bilim adamlarına göre yaratıcılık akıl yürütme, buluş yapma ve sorun çözmedir. Bu bağlamda yaratıcılık süreçten çok sonuçla ilgilidir. Sanatçılar için yaratıcılık estetik öğeler içeren özgün bir bütünlük yaratmaktır. Burada yaratıcılık içsel duyumsama ile dış etmenlerin birleşip dışa vurulduğu bir süreç olarak ele alınır. Sonuç ise sanat yapıtıdır. Picasso “Ben aramıyorum, buluyorum” derken, us imgelerine uygun düşen biçimler arasındaki bağlaşımları belirler. Burada yaratıcılık; seçme ve seçilenler arasında yeni ilişkiler kurma davranışı olarak görülmektedir (Kırıçoğlu, 2005: 167).

Humanistik yaklaşımlara göre, yaratıcılık insanın istendik davranışlarından birisidir ve her insan bu özellikle doğar. Her insan uygun ve yeterli koşullar, zaman sağlanırsa yaratıcı ürünler ortaya koyabilir. Çatışmalar, olumsuz tutumlar ve ceza yaratıcılığı engelleyebilir (Maslow, 1970: 11, 27). Çevresel yaklaşımclar ise, yaratıcılığı öğrenilmiş bir davranış olarak tanımlarlar. Bu tür davranışlar problem çözmede daha belirgindir. Çevre, yani eğitim ortamı yaratıcı davranışları destekler nitelikte düzenlenmelidir (Torrance, 1966: 3, 14). Bilişsel yaklaşımı benimseyenlere göre, yaratıcılıkta eş ve zıt anlamları birlikte düşünme vardır. Bundan sonra verileri akılcıca düzenleme, esnek düşünerek problemi çözme ve bütün bu sürecin sonunda ortaya özgün bir ürün koyma yaratıcılıktır (Guilford, 1968: 18, 26).

Eğitimcilerin yaratıcılığa yaklaşımları, araştırmacı, özgür düşünen, soru soran, uygucu olmayan insan yetiştirme yönündedir. Çünkü eğitimden beklenen de soru soran, tartışarak düşünen, akıl yürüten, sorun çözen insan yetiştirmektir. Genelde gözlenen ise okul sistemlerinin olanı kabul eden, tartışmayan, uygucu insan yetiştirmeye gösterdiği eğilimdir. Eğitimin bu anlamdaki yaratıcı düşünmeyi geliştirme yönündeki isteği ile okulun bu yaklaşımı çoğu kez birbirine karşıt düşmektedir (Kırıçoğlu, 2005: 168).

2.2.1. Türk Eğitim Sisteminde Yaratıcılık

Günümüzde, çoğu gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin eğitim sistemlerine yapılan en ağır eleştiri yaratıcılıktan yoksun olmasıdır. Özellikle eğitim fırsat

eşitliğinin geçerli olduğu tüm toplumlarda, herkese aynı eğitim imkânı sağlamak olarak algılandığı için, merkeziyetçi, tek tip ders kitabı ve ezbere dayalı eğitimle yaratıcılık dikkate alınmamaktadır.

Yaratıcılık, doğuştan gelen bir yetenektir. Öğrenilebilecek bir özellik değil desteklenip, geliştirilecek, insan hayatının her alanında uygulanabilecek bir yetidir. Doğumdan itibaren uygun bir fiziksel çevre, çocuğa göre hazırlanmış destekleyici bir program ve bu alanda özenle yetiştirilmiş personelle bu yeti geliştirilebilir. Yaratıcılık Eğitimi almak çocukların;

- Karşılarna çıkan fırsatlardan yararlanmalarını,
- Karşılaştıkları güçlükleri yenmek için yeni çözüm yolları bulmalarını,
- Her şeyi merak ederek soru sormalarını ve tahminlerde bulunmalarını,
- Araştırma ve deney yapma eğilimlerini arttırmalarını,
- Hayal güçlerini geliştirmelerini,
- Yeni ve değişik buluşlar ortaya koymalarını,
- Bir konu üzerinde ilgi ve dikkatlerini uzun süre tutabilmelerini,
- Ayrıntılara dikkat ederek yanlış ve eksiklerini hissedebilmelerini,
- Yeni oyunlar keşfetmelerini,
- Çevrelerini biçim ve mekân ilişkisiyle görebilmelerini,
- Kendilerine güvenen, kendilerini geliştirip, gerçekleştirebilen ve bağımsız olabilen kişilikler geliştirebilmelerini,
- Kendilerini dış dünyaya, birlikte yaşadıkları ve tüm insanlara açık tutabilmelerini,
- Kendilerini yalnız bugün için değil, yarın için de hazırlayabilmelerini,
- Dengeli ve coşkulu, akıllı ve duyarlı kişiler olabilmelerini,
- Duygu ve düşüncelerini farklı yollarla ifade edebilmelerini,
- Yeni yaşantıları denemeye cesaretle katılmalarını,
- Ayrıntılara dikkat ederek, yanlış ve eksiklikleri kolayca fark edebilmelerini sağlar (Bilir, 1991: 31-37).

Yaratıcı gençler yetiştirebilmek için, eğitimcilerin, öğrencilerin zihin sınırlarını zorlayabilecek sınıf ortamları yaratmaları gerekmektedir. Öğretmenin yalnızca doğru cevap beklediğine inandırılmış, yargılarına ve düşüncelerine gülüneceğine inanan öğrencinin yaratıcı olmasına imkân yoktur (Özer, 1991: 50). Kathy Bell'e göre "Yaratıcı insanlar akıcı, esnek ve orijinal düşünürler. Onlar fikirlere özenirler, risk almaya gönüllüdürler, karmaşıklığı severler, meraklı ve hayalci kişilerdir."

Aileler ve öğretmenler, çocuklara hata yapma özgürlüğü vererek ve onların fikirlerine saygı duyarak, çocuklara yaratıcı düşünmeyi öğretebilirler. Bir problemi yaratıcı bir biçimde çözmek için çocukların genel bazı çözümleri değişik ve çeşitli perspektiflerden görebilmeleri gerekir (Gable, 2000: 1). "Yaratıcı düşüncenin oluşması için buluş yolu, araştırma, soruşturma ve tam öğrenme stratejileri, güdümlü tartışma, örnek olay, gösterip yaptırma yöntemleri ile sokratik tartışma, küçük ve büyük grup tartışması, münazara, drama, yaratıcı drama, gösterme, yaptırma, deney, gözlem, beyin fırtınası, fikir üretme (workshop), tanıtım gösterisi (demonstrasyon), problem çözme gibi teknikler eğitim ortamında işe koşulabilir" (Sönmez, 1996: 149).

Öğrencilerin kendilerini rahatça ifade edebildikleri bir ders ortamı oluşturulmalıdır. Derslerde hayal gücünün kullanımına yönelik konular işlenmeli, öğrenciler hayal etmeye ve düşünmeye yönlendirilmelidir. Eğitim ortamı içerisinde öğrenci kendini özgür hissetmeli, düşüncelerini rahatça ifade edebilmelidir. Öğretmen, mantığa ters düşen fikirlerin de destekçisi olmalıdır (Özden, 1997: 119-120).

"Yaratıcılık; 2-7 yaşlar arasında dramatizasyon, demonstrasyon (tanıtım gösterisi), yaratıcı drama rol yapma gibi tekniklerle geliştirilebilir. Bu yaşlar, somut işlemler dönemine denk düştüğünden eğitsel oyunlar eğitim ortamında çokça kullanılmalıdır. 11-15 yaşlarında ise, çocuk işlemler dönemine girmiştir. Bu dönemde şiir, öykü, anı yazma, resim yapma, bilimsel düşler kurma ve geliştirme daha baskındır. Bu dönemde de bu tür etkinliklere yer verilmelidir" (Sönmez, 1995: 149). "Yeni düşünceler, kuramlar, sistemler üretmesini engelleyen kültürel

değişkenler ortadan kaldırılmalı, öğrenci özgün, yeni ve tutarlı ürün ortaya koyduğunda o, pekiştirilmelidir. Halbuki bizim eğitim ortamımızda ve kültürel yapımızda, bu tür düşünce ve davranışlar neredeyse her yaşta ve ortamda engellenir. Özellikle üstün yetenekli çocuklar, bu konuda en çok zarar görenler olduklarından, onlar için ayrı bir eğitim programları hazırlanmalıdır. Öğrenciler eğitim ortamında sürekli desteklenip yüreklendirilmelidir; çünkü yaratıcılık; bilişsel, duyuşsal, devinişsel yani kültürel bir etkinlik sonucu ortaya çıkabilir” (Sönmez, 1995: 149).

2.2.2. Beyin Yapısı ve Yaratıcı Süreç

İnsanın her türlü davranışını denetleyen ve geliştiren organ beyindir. Yaratıcılığımızı, eğitimimizi, iletişimimizi, ilişkilerimizi, verimimizi, ana babalık etme, yöneticilik yapma, kendimizi anlama ve tanıma gibi pek çok önemli edimimizi geliştirip zenginleştiren beynimizdir.

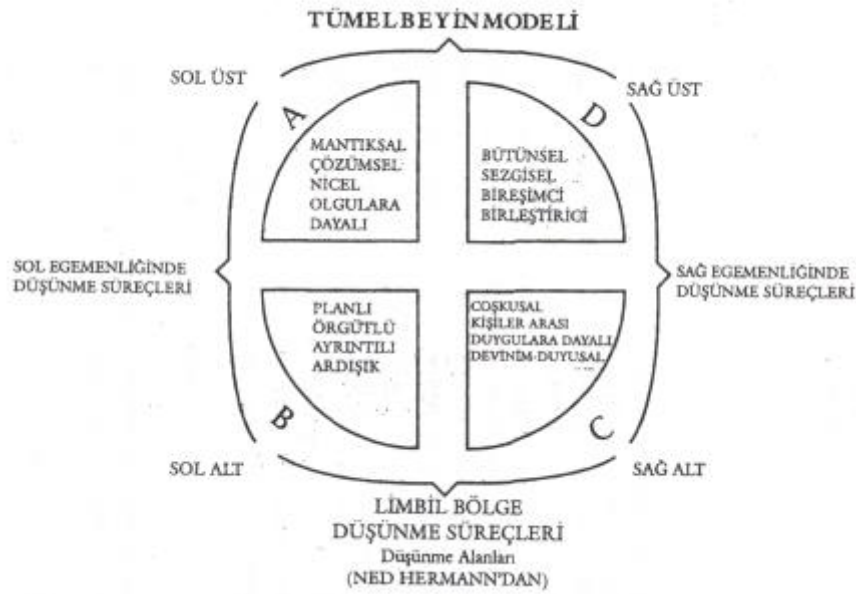
İyi bir fizikçi ve aynı zamanda müzik ve sahne sanatlarında (operada solistlik) kendini kanıtlamış bir bilim adamı olan Ned Herrmann, herkeste pek olmayan ama birçok insanda da rastladığı bu ikiliğin, yani fizik bilimi ile müzik ve gösteri sanatları gibi, birbirinden tümüyle ayrı iki alana aynı derecede şiddetle ilgi duyma ve ikisinde de aynı başarıyı göstermesi, onu yıllar boyu bunun nedenlerini araştırmaya yöneltmiştir.

Ned Herrmann, kendi deneyimlerinden yola çıkarak işlevler açısından beyni dört çeyrek küreye böler. Her bir bölümde ayrı, özelleşmiş alanlar olduğunu, her birinin kendine özgü ve özel bir dili, algılayışı, değerleri, yetileri ve bilme-tanıma yolları olduğunu belirtir.

Beynin iki ayrı bölümü olduğu genelde kabul edilmektedir. Sağ ve sol yarım kürelerin kendilerine özgü iki ayrı düşünme biçimi gösterdiği nöroşürurg ve psikologlarca saptanmıştır. Beynin sol yarım küresinde mantıksal, çözümleyici, nicel, olgulara dayalı, planlı, örgütlü, ayrıntılı ve ardışık düşünme biçimleri yer almaktadır. Çok kabaca bu düşünme biçimleri için bilimsel düşünme biçimleri

diyebiliriz. Sağ yarım küresinde ise coşkusal, kişilerarası, duygulara dayalı, devinim-duyusal (kinestetik), gizemli, sezgisel, bireşimci (sentezci), bütünsel ve birleştirici düşünme biçimleri rol oynamaktadır. Bu düşünme biçimlerine de özetle sanatsal düşünme biçimleri denebilir. Şekil 1’de tümel beyin modelinde görmek mümkündür.

Şekil 1: Tümel Beyin Modeli

Kaynak: (San, 2004: 136).

Konuşma, okuma, yazma sayılarla düşünmenin insanların büyük çoğunluğu için sol yarı kürede, uzamsal algıların, geometrinin, zihinsel tasarımlamanın ve zihinsel biçimler oluşturmaının daha çok sağ yarı kürede olduğu kabul edilmektedir. Ayrıca; nasıl bedenimizin bir yarısını daha çok kullanıyorsak, genelde beynimizin de bir yarısını daha çok kullanmaktayız. Tabi bunda kişisel ve çevresel etmenler söz konusudur.

Herrmann’a göre çalışma yöntemlerine bakarak bile insanlardaki temel yeğlemeyi anlayabiliriz. Sol yarı küreyi kullanan insan tipi, kavramlara dayalı biçimde, özlü düşünür, içe dönüklüğe eğilimlidir. Titizdir, ayrıntılara düşkündür, üst düzeyde sözeldir. Keskin bir düşünme ve yazma üslubu vardır. Düzenli bir çalışma

odasına sahiptir, masasında o anda üzerinde durduğu konu ile ilgili malzemeden başka birşey yoktur. Sağ yarı küreyi kullanan tip, yürüyerek dolaşarak çalışır, dışa dönüktür, deneyimlere önem verir. Ayrıntılara önem vermez. Düşünceleri çabuk kavrar, değişik ve çeşitli düşünmeleri bir bağlamda bir araya getirebilir. Söze dökme ediminde güçlük çekebilir. Çalışma masası ve odası karışıktır (San, 1990: 158).

200-300 milyon sinir lifinden oluşan ve bilgilenme işleminin tamamlanmasını sağlayan Corpus Callasum (Şekil 2), beynin her iki yarım küresi arasında yer alır, dikkat ve farkında olma durumlarını birleştirir. Corpus Callasum'un olgunlaşması 9-12 yaşları aralığında gerçekleşir (San, 2004: 118-119).

Şekil 2: Corpus Callasum

Kaynak: (San, 2004: 134).

Düşünme tüpü olarak da anılan ve beynin %80'ini oluşturan yarı küreler; görme, işitme, duyular, güdüsel davranışlar, dil ve sözel olmayan kavrama süreçlerinin, iç kısımda yer alan limbik sistem; yeme, içme, uyuma, beden ısısı, kimyasal dengeler, zevk, saldırganlık gibi davranışların odağıdır. Bu iki bölüm ayrı ayrı çalışmakla birlikte birleştirici sinir lifleri bütünlüğü sağlar. Böyle bir bütünlüğün neticesinde gerçekleşen yaratıcı süreç Graham Wallis tarafından dört aşama ya da

dönemde incelenir. Bunlar: hazırlık, kuluçka, aydınlanma ve gerçekleştirme-doğrulama dönemleridir (Şekil 3) (San, 1990: 164-165).

Şekil 3: Tüm Beyinsel Yaratıcılık Modeli

Kaynak: (San, 2004: 137).

Herrmann'ın geliştirmiş olduğu beyin şemasına bakarak yaratıcılık aşamaları şu şekildedir (Şekil 3):

1. Hazırlık döneminde sorun tespit edilir, tanımlanır, çözüm için gerekli bilgi ve malzeme toplanır. Bu işi beynin sol yarım küresi yapar. Bu arada bilgiler sol alt bölüme kaydedilir.
2. Kuluçka döneminde tekrar geri gidilerek sorun zihinde irdelenir. Bu dönem çok kısa veya uzun olabilir. Bu arada sağ alt ve sağ üst çeyrek kürelerde dalgın ve derin düşünme, bilinçaltı süreçler, görselleştirme ve duyumsal algılama yetileri çalışır.
3. Aydınlanma döneminde düşünceler, yaratıcılığa temel oluşturmak üzere zihinde doğarlar. Ortaya çıkan bu düşünceler istenilen sonucun bir parçası ya da kendisi olabilir. Bu aşama çoğunlukla anlıktır. Süre birkaç dakika veya birkaç saattir. Bu zaman içinde beynin sağ üst çeyreği faaliyet gösterir. Oluşumu beynin sol alt ve sağ üst bölümleri arasında hızlı gidip gelmeler ve

yinelemeler yoluyla çözümün tanımlanması ve uygulamaya geçirilmesi için doğrulaması yapılır.

4. Gerçekleşme-doğrulama aşamasında beynin sol yarı küresi devreye girer. Daha önceki aşamalar uygun bir şekilde sonuca ulaşmak için yapılan bir dizi etkinlik söz konusudur (San, 1995: 82).

Sanatsal ya da bilimsel alanda yaratıcı olanlar, tüm düşünme biçimlerini kullananlardır. Yüksek zeka sahibi olmaktan çok, çok yönlü düşünme yetisine sahip olanlar yaratıcıdır. Bu çok yönlülük içinde ise önseziler, sezgiler, duygular, devim duyu, duyular ve iç organsal devinimler bile bulunur. Yaratıcılık beynin tümel anlamda çalışmasından ortaya çıkar (San, 1990: 169).

2.3. Sanat Eğitimi ve Yaratıcılık

Sanat eğitiminin önemli işlevlerinden birinin yaratıcılığın geliştirilmesi olduğu bilinmektedir. Ve sanat eğitimi ile yaratıcılık kavramları hep birlikte anılırlar. Oysa yaratıcılık, sanat eğitiminin özel bir bölümü değildir. Kırıçoğlu'nun (2005) da dediği gibi "...uzun yıllar eğitimin her alanında ve her ders için geçerli olması gereken yaratıcılık eğitimi, hep görsel sanat eğitiminin işlevi olarak görülmüştür." (Kırıçoğlu, 2005: 6). Ancak, kuramsal bilginin yanı sıra uygulamalı çalışma olanağı ve en önemlisi de çalışma ortamında öğrenciye özgürlük de sağlaması, bu alanın yaratıcılığı geliştirme bakımından farklı bir yere sahip olması gerektirdiğini düşündürmektedir. Yaratıcılık özgür bir ortamda gerçekleşir ve sanat eğitimi dersleri de bu tür davranışı ortaya koymada etkili olurlar. Ama yine de sanat derslerinin burada araç olduğu unutulmamalıdır. Kırıçoğlu (2005), sanat yoluyla geliştirilen yaratıcılığın her alana yönlendirilemeyeceğini ve sanatsal yaratıcılığın ancak planlı ve programlı bir eğitimle gelişeceğini belirtir ve "Bir gereçten ötekine, bir konudan bir başkasına atlayarak yapılan sanat dersinde ne öğrenme olur, ne de yaratıcılık gelişir" der (Kırıçoğlu, 2005: 6-7).

Erken yaşlardan başlayarak sanat eğitimi alan birey, yeteneklerini ve yaratıcılık gücünü geliştirip estetik bir düzeye ulaşabileceği gibi, iyiyi, doğruyu,

güzeli seçme becerisi de kazanacaktır. Küçük yaştaki çocukların yaratıcılıklarını geliştirmeye en uygun alan sanatsal alanlardır. Sanat eğitimi çocuğun çevresini daha iyi algılayıp değerlendirmesini sağlar (Ersoy, 1993: 274).

Çocukta yaratıcılık gelişimi, dikkati çekecek biçimde bir eğri çizmektedir. Yaşamın ilk yıllarında, özellikle çocuğun oyun etkinliğinde bulunduğu dönemlerde kendini göstermeye başlar ve diğer alanlara kademeli bir biçimde yayılır. Çocukluk yılları doğal olarak araştırmaya ve keşfetmeye eğilim gösterilen yıllardır. Çocuk çevresini anlamaya, tanımaya çalışırken etkin bir biçimde duyu organlarını kullanır. Ancak günümüz çocukları duyularına düşman bir çevrede yaşıyorlar. Yetişkinlerin betonlaşmış dünyasında bedensel ve ruhsal yaşam giderek kayboluyor. Çocukların duyuşsal algılamalarının yalnızca görme ve işitmede sınırlandığı bir tehlike ortaya çıkıyor (Serpemen, 1998: 97).

Kendisine sanatsal ilgileri erkenden açılmış, evinde, yuvada, anaokulunda sanat eğitimi almaya başlamış çocuk, ilkokulda sınıflar ilerledikçe, çevresindeki sanatsal olguları, tüm biçimlendirmeleri, yavaş yavaş değerlendirebilir, eleştirel tavrını alır, güzeli anlamaya ve onu aramaya başlar (San, 1983: 140). Ataman'a (1995) göre, yaratıcılığın gelişmesindeki en kritik yaş dilimi, 5-6 yaş arasıdır. Okula başlama ile otoriteyi, kuralları tanımaya başladığı dönemde yaratıcılık duraklamaktadır. 8-10 yaş arası çete dönemidir. Çete üyelerince benimsenmek için yaratıcı yanlarını göstermemeyi gerektiren faaliyetler ön plâna çıkar. 13-15 yaş ergenliğe giriş dönemidir. Karşı cins tarafından benimsenme arzusu yaratıcılığı olumsuz yönde etkilemektedir. 17-19 yaş meslek seçimi, üniversiteye giriş dönemi yaratıcılığı gerileten bir başka nedendir. Ataman, 3-5 yaş olan okulöncesi dönemin çocuğun ilk kez yaratıcı öğeler ortaya koyduğu dönem olduğunu belirtir (Ataman, 1995: 112).

Yaratıcılık; 2-7 yaşlar arasında dramatizasyon, demonstrasyon (gösteri), yaratıcı drama, rol yapma gibi tekniklerle geliştirilebilir. Bu yaşlar, somut işlemler dönemine denk düştüğünden eğitsel oyunlar eğitim ortamında çokça kullanılmalıdır. 11-15 yaşlarında ise, çocuk soyut işlemler dönemine girmiştir. Bu dönemde şiir,

öykü, anı yazma, resim yapma, bilimsel düşler kurma ve geliştirme daha baskındır. Bu dönemde de bu tür etkinliklere yer verilmelidir.

Çocuklar, okullarda resim eğitimi verilirken mantıksal düşünmeye ve sol beyin alışkanlıklarına yönlendirilmektedirler. Hâlbuki çocuk sağ beynini kullanarak yaratıcı düşünmeye yönlendirilmelidir. Çocukta mevcut sınırların ötesine geçme arzusu uyandırılmalı, ruhun derinliklerinden ve kalpten gelen duygulara göre resim yapması sağlanmalıdır. Resim ve elişleri gibi uğraşlar çocuğun hayal gücünde çok etkilidir. Bunun gibi serbest konular zevke ve icat etmeye bırakılmış basit eşyalar çocukların yeni oyuncaklar yapmalarını kolaylaştıracağından hayal gücünün işlemesini sağlar (Gövsa, 1998: 91).

Çocuğun görme düzeyi yetişkininkinden daha düşüktür. Çocuğun odasını bile düzenlememeli ve çocuğun kendi hayalleri ile özgürce düzenlemesine izin verilmelidir. Çocuk zaman zaman ünlü sanatçıların eserlerini ve orijinal eserleri kopya edecektir. Yorum yapmadan çocuğun bu sorunlarını kabul etmek gerekir. Sonra da bir sanatçının çalışması iki ya da üç hafta gösterilir. Öğretmen sınıfta bu sanatçının eserini gösterirken o sanatçının hayatı ve kişiliği hakkında da bilgi vermelidir (Cherry, 1990: 24). Çocuklar resim yaparken nesneleri olduğu gibi görmek isterler ve bu teşebbüsleri onların cesaretini kırabilir. Öğretmenlerin onlara sanat stillerinden bahsederek sanatın duygu ve düşünce ürünü olduğunu öğretmeleri gerekir. Öğretmen öğrencilerin resimlerini diğer resimlerle asla kıyaslamamalıdır (De Bord, 1997: 3)

Singer ve Singer'in (1998) Meringof'tan aktarımlarına göre; çocuklara radyo, televizyon programları ve resimli kitaplar vererek gerçekleştirdikleri bir araştırmada, çocukların radyo dinledikten sonra daha yaratıcı resimler çizdikleri, televizyon izledikten sonra çizdiklerinin görsel açıdan daha iyi ve farklı olduklarını belirtmişlerdir (Singer ve Singer, 1998: 250).

Okul; aklın ve mantığın egemenliğini güçlendirerek bilinmezi, özgün olanı ayıklamaktadır. Yeni, rahatsız edici, saçma olanı eleyerek düşüncenin kısırlaşmasına yol açmaktadır (Sungur, 1997: 182). Üstelik Sungur (1997)'a göre bu durumu "... eğitim programları ve eğitim araçları ile pekiştirerek sol beyni koşullayan bir aygıt dönüşmektedir..." O'na göre fazla eğitilmiş insanlar daha az yaratıcı olurlar. Çünkü yaşamları boyunca yanılma ve başarısızlığın tehlikelerini öğrenirler. Araştırma ve yaratıcılıkta yüzlerce kez yanılma ve bir kez başarı vardır (Sungur, 1997: 182).

Çocuğun yaratıcı düşünceyi üretebilmesi için dış uyarılara açık ve alıcı, olmakla birlikte duygu, istek, hayal gücü ve iç tepkilerinin de bilincinde olması gerekir. Kuşkusuz, algıların bilincine varan çocuk, bunları çok çeşitli biçimde yansıtmakta ve dile getirmekte güçlük çekmez (Ulçay, 1985: 101). Rawlinson'a göre (Rawlinson, 1995: 13) istisnasız her insanda yaratıcılık yeteneği vardır. Küçük yaşta çocukların kendi başlarına veya arkadaşları ile oynadıkları oyunlar incelendiği zaman yaratıcılık yetenekleri görülebilir. Fakat çocuk büyüdükçe yaratıcı yetenekleri dışarıdan etkilerle başka yeteneklerin altında örtülü kalmaya başlar. Okul yaşantısı, eğitime yönelik rutin davranışlar gerektirdiğinden yaratıcılık yeteneğini baskı altına almaktadır.

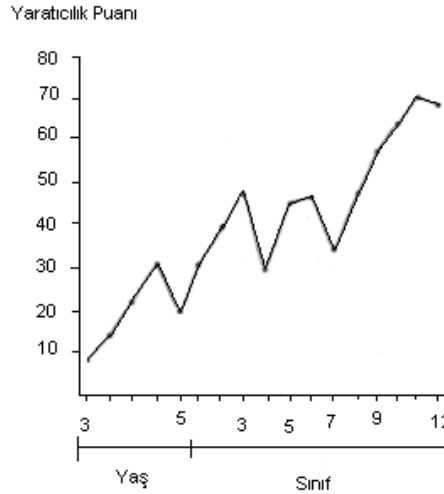
Toplumda yaratıcılıkları ile sivrilmiş, sanatçı ve bilim adamlarının hayat öyküleri, geçmişleri araştırılarak yaratıcı insanların gösterdikleri bazı ortak özellikler ortaya çıkarılmıştır. Bu araştırma bulguları çerçevesinde yaratıcı bireyin özellikleri şöyle özetlenebilir.

- Yaratıcı insanlar kendi ajandalarını kendileri yaratan ve diğer insanlara göre bağımsızca hareket ederek, konuları ile ilgili çok çalışan insanlardır.
- Bu insanlar değişime/yeniliğe karşı açık ve uyumlu olup, devamlı özgün arayışlar gösterirler.
- Performansları ile ilgili amaç tayin etme buna paralel olarak standartlarını belirlemede diğer bireylere göre daha duyarlıdırlar ve genelde bu amaçlar ve standartlar diğerlerinininkine göre daha yüksektir.

- Yaratıcı insanlar kendi düşünme özelliklerini bilip, bu özellikleri denetim altına almada ve yönlendirmede sorumluluk gösterirler.
- Yaratıcı bireyler, daha az yaratıcı bireyler ile karşılaştırıldığında, zekâ seviyeleri ya da akademik başarıları açısından bir üstünlük sergilemezler.

Torrance, çocuklardaki yaratıcı potansiyelin gelişimi ile ilgili olarak çeşitli yaş gruplarındaki (3-18 yaş) çocuklar üzerinde uzun süreli izleme çalışmalarının da yer aldığı birçok çalışma yapmıştır. Kendi geliştirmiş olduğu, ıraksak düşünce testi olan Torrance'ın Yaratıcı Düşünce Testi-TYDT (Torrance Test of Creative Thinking) ölçme aracını kullanarak yaptığı çalışmalar sonucunda, çocuklarda yaratıcılığın gelişimini genelde yaşla birlikte artan, fakat bazı yaşlarda inişler gösteren bir gelişim eğrisi üzerinde sergilemiştir (Şekil 4) (Yontar, 1990: 22-23).

Şekil 4: Torrance'nin Çalışmalarından Uyarlanan Yaratıcı Yetenek Gelişim Eğrisi

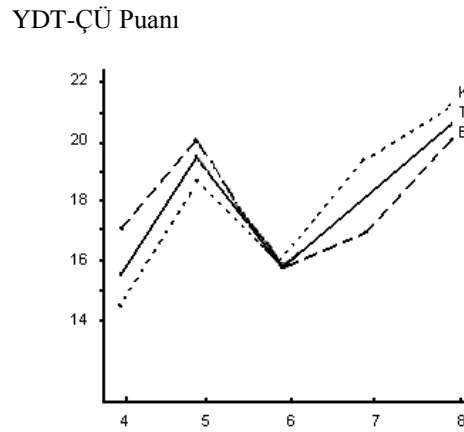

Kaynak: (Yontar, 1990: 23).

Torrance'ye göre TYDT puan ortalamalarındaki düşüşler, örneğin 5 yaş çocuklarında gözlenen azalma, okulun sosyal etkinliklerinden ileri gelmektedir. Bu yaş çocukların okul hayatı ile tanışıklıkları, sosyal otoriteye boyun eğme ya da kabul

etme gibi bazı beklentileri de birlikte getirmiş ve bu tür sosyal değişiklikler TYDT puanlarını etkilemiştir (Şekil 4) (Yontar, 1993: 24).

Şekil 5: Kız (K), Erkek (E) ve Toplam Örneklem (T) YDT-ÇÜ Puanları İle Elde Edilen Yaratıcılık Gelişim Eğrisi

Kaynak: (Yontar, 1990: 24).

Urban 1991, yılında Jellen ve Urban'ın (1985) geliştirmiş olduğu iraksak ve yakınsak düşünme yeteneğini ölçen Yaratıcı Düşünme Testi – Çizim Ürünü'nü kullanarak 4-8 yaş arasındaki Alman çocuklar üzerinde gelişimsel bir çalışma yapmıştır. Beş değişik yaş grubundaki 272 kişilik bir örnekleme yapılan çalışmanın sonucunda elde edilen ve yaratıcılığın gelişimi ile ilgili ipucu veren eğri Torrance'nin çalışmalarının bulgularını destekler niteliktedir (Şekil 5).

Urban'ın çalışması, Torrance'ın çalışmalarına göre daha az yaş grubu ve daha kısıtlı bir örnekleme kapsamına rağmen, benzer bir gelişim eğrisi ile sonuçlanmıştır. 6 yaşın dışında yaş arttıkça YDT puan ortalamalarında bir artış gözlenmektedir.

2.4. Yaratıcılık ve Zekâ

Teknoloji hızla gelişirken ona ayak uyduracak olan insan aktif, ileriye görebilen, kendini tanıyan ve ifade edilebilen, çevre olanaklarını ve teknolojiyi en iyi şekilde kullanabilen yaratıcı yapıya sahip özelliklerle yetiştirilmelidir.

Uygarlığımızın tüm gelişmeleri yaratıcı hayal gücünün eseridir. Geçmişte, hayal ürünü olarak nitelendirilen, aslında engellenmiş hayal gücünün ürünü olan bilim kurgu kitapları ve dergileri, bugün gerçekçi kabul edilmektedir (Addington, 1999: 25). Yaratıcılık hem düşünsel, hem duygusal yaşamı ifade etmektedir. Yaratıcı bir etkinlik hemen kendiliğinden oluşmaz. Cesaretlendirme ve yol gösterme aracılığı ile yaşam biçimi hâlini alan, sürekli bir yöntemdir (Adıgüzel, 1993: 98).

Araştırma sonuçları yaratıcılık ve zekânın kalıtsal olduğunu desteklemektedir. Ancak her ikisinde de çevre önemli bir faktördür. Çevre olgusu yaratıcılığı zekâdan daha çok ilgilendirmektedir (Rıza, 1999: 20). İlk bakışta yaratıcılık ile zekâ arasında sıkı bir ilişkinin var olduğu görülür. Zeki bir kimsenin büyük olasılıkla yaratıcı olduğu ya da özellikle bunun tam tersi, yaratıcı olmayan bir kimsenin zeki olmadığı söylenebilir. Günümüzde ‘yaratıcı bir kişinin normal sınırın üstünde bir zekâyâ sahip olmasından söz edilebilir, ancak; her üstün zekâlı kişinin yaratıcı olması söz konusu değildir’ teorisi geçerlidir.

“Zekâ ile yaratıcılık arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığı birçok bilim adamı tarafından araştırılmıştır. Getzels ve Jakson, Torrance, Wallach ve Kagan zekâ ile yaratıcılık arasında doğrudan anlamlı bir ilişkinin olup olmadığını ortaya koymaya çalışmışlardır. Wallach ve Kagan ilköğrencileri üzerinde yaptıkları çalışmada, zekâ ile yaratıcılık arasında 25 gibi çok düşük bir ilişki buldular. Torrance ise zekâ düzeyi 120’nin üstünde olanlarda bu ilişkiyi 20; 120’nin altında olanlardan ise 50 buldu” (Sönmez, 1993: 148). Yani yüksek düzeyde zekânın, yüksek düzeyde yaratıcılığı garanti etmediği, daha zeki bir bireyin daha yaratıcı birey anlamına gelmediği belirtilmektedir.

Hem zekâ hem de yaratıcılık testlerinden yüksek puan alan çocuklar kendilerine güvenleri çok yüksek, toplumsal olarak güvenli, akademik olarak üstün çocuklardır. Yüksek yaratıcılık, düşük zekâ puanları alan çocuklar ise özgüvenleri ve özsaygıları düşük, toplumsal olarak yalıtılmış ve sınıfta düzeni bozan davranışlarda bulunmaya daha eğilimlidirler. Yaratıcılık testlerinden düşük, zekâ testlerinden yüksek puan alan çocuklar sınıfın beklentilerine daha kolay uyan, akademik görevlerde başarılı olan, fikirlerini açıklamaktan ya da riske girmekten kaçınan ve çok az kaygı gösteren çocuklardır.

Zekâ, kazanılmış, öğrenilmiş bilgileri değişik durumlara uyum sağlama yetisidir. İraksak ve yakınsak olmak üzere elde edilen bu bilgileri içeren iki düşünme biçimi vardır. Yakınsak düşünce becerisine sahip bireylerde geleneksel alışılmış, tekdüze yolları izleyen bir özellikleri vardır. Hazır buluşları değerlendirerek doğru yanıt ve sonuçlara ulaşabilirler. İraksak ve geniş düşünceye sahip olanlar belirli önermeleri ve alışılmış yöntemleri tercih etmezler. Değişiklik ve seçenekler peşindedirler, olaylar ve nesneler arasında niteliksel, estetiksel ilişkiler kurabilirler yanıt ve sonuca alternatifler arama eğilimindedirler (Artut, 2001: 126). Genel olarak öğretim sistemleri yakınsak düşünüşü geliştirmeye eğilimlidir; ıraksak düşünüş biçimlerine, yani asıl yaratıcı düşünme biçimlerine pek yer verilmemektedir. Sınav ve testler yakınsak düşünmeyi değerlendirecek biçimde düzenlenmekte, ıraksak düşünme ve dolayısıyla yaratıcılığı ihmal etmektedir (San, 2004: 21).

2.5. Zekâ Nedir?

“Zekâ”, kişinin zihinsel becerileri ve bilgi dağarcığını öğrenmek, problem çözmek ya da toplumda değer gören sonuçlara ulaşmak için kullanabilmesi olarak tanımlanıyor. Zekâ, insanın kalıtım yoluyla doğuştan getirdiği bir kuvvettir. Bu var kuvveti hiçbir sebep azaltıp çoğaltamaz. Ancak bir insanın ana babadan getirdiği bu kuvvetin gelişmesi yavaşlatılabilir. Eğer insan elverişli eğitimi alarak ve koşullarına kavuşturulursa zekânın sonuna kadar geliştirilmesi mümkün olabileceğini açıklamıştır (Başaran, 1989: 116). Zekâ, hangi zekâ testi kullanılmakta ise, testin

ölçüsüdür. Piaget'e göre zekâ çevreye uyum yapabilme yeteneği olarak açıklamıştır (Bacanlı, 2000: 60).

Stern'e göre zekâ; yeni koşullara uyabilme yeteneğidir. Zekâyı açıklayan iki karşıt görüş vardır. Bunlardan birinci görüşe göre zekâ bir bütündür. Buna genel yetenek denir. Buna göre zekâ bir takım özel yeteneklerin birleşmesiyle oluşmaz. Bu görüşü Stern ve Sparman temsil eder. İkinci görüşe göre zekâ birtakım özel yeteneklerin bir araya gelmesiyle oluşur. Thurstone'a göre bu özel yetenekler: uzay ilişkisini kavrama, sözel yetenek, bellek ve usamlamadır. Thorndike'e göre ise soyut, mekanik (somut) ve sosyal yetenekler olarak açıklamıştır (Akay, 1992: 57).

Zekâ her insanda var olup zekâyı zamanla geliştirerek çevreye uyum sağlamakta yeni bulgular elde etmektedir. Zekâ insanın öğrenmesi, öğrenmeyi öğrenmesiyle kendini geliştirmektedir. Kendini geliştirmiş insan bir başka deyişle bilgili insan çevreye daha iyi uyum sağlamaktadır. Öğrenme zekânın ileri veya geri olmasıyla doğru orantılıdır. Zekâ soyut bir kavramdır. Bu nedenle de hep merak edilen, çerçeveleri çizilmeye çalışılan, sorgulanan bir hale gelmiştir. Terimin ortaya çıkışı Aristoteles'e kadar uzanmaktadır. Günümüze dek araştırmacılar insan zihninin yapısını davranışlarına bakarak anlamaya çalışmışlar ve çeşitli fikirler ortaya atmışlardır.

Zekâyı ilk kez kuramsal düzeyde inceleyen psikolog Guilford'dur. Guilford'un geliştirdiği zekâ testi, insanın bilişsel sisteminin yapısal bütünlüğü olduğu ve süreçlerle ilgili işlemlerin bireyden bireye farklılık gösterdiği görüşüne dayanır. Guilford, zihin yapısını incelemiş ve zihinsel becerileri: işlemler, ürünler ve içerik olarak üç boyutta ele almıştır. Ancak düşünmenin karmaşık ve çok soyut olması nedeniyle zihin yapısına ilişkin ayrıntıları açıklamada yeterli olmamıştır (Demirel, 2002: 38). Her ne kadar öne sürdüğü yetiler zekâyı ayırt eden ölçümler olmasa da, bireysel psikolojiye yol açtığı ve zekâyı onunla ilişkilendirilen etmenler üzerinden nesnel olarak betimlemeye çalıştığı için tarihte önemli bir yeri vardır.

Francis Galton'dan hemen sonra Alfred Binet ve arkadaşları günümüzde en sık kullanılan zekâ ölçümlerinin ilk ipuçlarını vermeye başlar. Her ne kadar temel amaçları çocuklara zihinsel gerilik tanısı koyabilmek olsa da, geliştirdikleri ölçümler genel hatlarıyla günümüz zekâ testlerinin de ilham noktası olmuştur. Binet, Galton'dan farklı olarak zekânın kişinin bellek, yargı ve anlama gibi karmaşık alanlardaki performansına dayalı olduğunu düşünür. Zekâ yaşı kavramı ilk olarak çocukların zihinsel gelişimine dayanarak 1908 yılında Binet ve Simon tarafından ortaya konulur. Zekâ yaşı, testte çocuğun hangi yaşa aralığına giren skoru aldığına göre belirlenir. Örneğin, 5 yaşındaki bir çocuğun zekâ testindeki performansı yüksekse, zekâ yaşının daha yüksek olduğu söylenebilir.

Terman, 1916 yılında Binet Zekâ Testi'ni tekrar gözden geçirerek Stanford-Binet Testi'ni geliştirir. IQ ise kişinin zihinsel yaşının kronolojik yani biyolojik yaşına bölümünün 100 ile çarpımıdır.

$$IQ = (\text{Zihinsel Yaş} / \text{Kronolojik Yaş}) \times 100$$

Ortalama bir zekâyâ sahip kişinin zihinsel ve kronolojik yaşı aynı olacağından skoru 100 olarak öngörülür. IQ ya da Stanford-Binet testinin geliştirilme amacı okul performansını ölçebilmektir. Ne yazık ki bu skor bugün, hayatın diğer alanlarında da kişinin başarılarının büyük bir göstergesiymiş gibi ele alınmaktadır. Sperman 1927'de zekâyı iki faktör kuramı ile tanımlamaya çalışmıştır. Buna göre zekâ, her türlü zihin etkinliğinde rol oynayan veya ihtiyaç duyulan zihinsel enerji olan genel faktörden ve belli bir zihin etkinliğinde rol oynayan veya ihtiyaç duyulan zihin gücü olan özel faktörden oluşmaktadır. Ancak zekânın birkaç farklı zihinsel yetenek olduğu konusunda odaklaşanlar Sperman'ı ciddi anlamda eleştirmişlerdir (Bacanlı, 1999: 84).

Thorndike zekâyı soyut zekâ, sosyal zekâ ve mekanik zekâ olmak üzere üçe ayırır. Thorndike birtakım zihinsel yetenekler de belirlemiştir: sözel kavrama, hafıza, muhakeme, uzay ilişkilerini görselleştirme yeteneği, sayısal yetenek, sözel akılcılık, algısal hız (Bacanlı, 1999: 84). Piaget ise zekânın, zekâ testinden alınan puan olmadığını, zihnin değişme kendini yenileme gücü olarak belirtmiştir. Sternberg, geliştirdiği üçlü zekâ modelinde problem çözme sürecinde yürütücü biliş- üst biliş ya

da yönlendirici stratejilerinin dikkat çekmiştir. Bloom'a (1998) göre ise genel zekânın ölçüleri, belli bir alanda gerçekleşecek olan başarıyı bu alanın bilişsel ön şartların kapsadıkları oranda yani bu alana özel bilişsel giriş davranışları ölçüsüyle örtüştükleri ve bu bilişsel giriş davranışlarının varlığını yansıttıkları oranda ortaya çıkmışlardır (Bloom, 1998: 63).

Zekâ ile ilgili yukarıda değindiğimiz bilim adamlarından başka pek çok bilim adamı da önemli çalışmalar yapmışlardır. Farklı teoriler ortaya atılmış, farklı zekâ testleri geliştirilmiştir. Zekâ ile ilgili farklı alanlarda çalışmalar bütün hızıyla devam etmektedir.

III. BÖLÜM

3. ÜSTÜN YETENEKLİ ÇOCUKLAR

3.1. Üstün Yetenekli Çocuklarda Zekâ

Toplum dilinde üstün yeteneklilik; akıllı, zeki, kafalı gibi ifadelerle karşımıza çıkar. Akademik yazında ise, üstün yetenekli veya bu ifadeyi karşılayan zekâ, zihinsel güç şeklinde kullanılır.

12.10.1983 tarih ve 2916 sayılı Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu'na (Milli Eğitim Bakanlığı, 2007. Bu kanun 6.6.1997-23011 tarih ve 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, m. 28 ile yürürlükten kaldırılmıştır.) dayalı yönetmelikte, Üstün Zekâlı “zekâ bölümü çeşitli ölçeklerde sürekli olarak 130 veya daha yukarı olan”, Üstün Özel Yetenekli Çocuk ise, “zekâ bölümü çeşitli ölçeklerde 110 ve daha yukarı olup da güzel sanatlar, teknik vb. alanlarda yaşitlarından üstün olan çocuktur. Bu tanımdan da anlaşılacağı gibi üstün yeteneklilik zekâ kavramını da kapsamaktadır ve bu kavram üstün yeteneğin belirlenmesinde önemli olmaktadır (Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu).

Marland Raporunda ise üstün yetenek aşağıdaki alanların birinde ya da bir kaçında yüksek performans ve başarı gösterme şeklinde tanımlanmıştır (Passow, 1993: 32).

- Genel zihinsel yetenek
- Özel akademik yetenek
- Yaratıcı ya da üretici düşünce yeteneği
- Liderlik yeteneği
- Görsel ve gösteri sanatlarında yetenek
- Psiko-motor yetenek

Çocuklar zekâ düzeyleri bakımından üç grupta incelenebilir. Normal zekâlılar, normalin altında zekâlılar ve normalin üstünde zekâlılar. Çocukların yönlendirilmesi konusunda, en önemli grup üstün zekâlılardır. Üstün zekâlı çocuk doğru ve yararlı bir alana yönlendirilmezse, topluma problem yaratırlar (Nazik, 2003: 24). Çevremizde üstün zekâlı olduğunu iddia eden veya yakınları tarafından böyle olduğu söylenilen kişiler görmek mümkündür. Ama sadece iddia etmek bilimsel ölçülere uymaz. Çünkü bilimsel olarak bazı başka değerlendirme yöntemleri vardır. Bunlara zekâ testleri denir. Zekâ testleri ile kişinin zekâ düzeyi hakkında fikir sahibi olmak mümkündür. Ancak bu testlerin kesinliğinden söz edilemez. Çünkü bireyin akıl ve ruh sağlığını oluşturan melekeler sekiz tanedir. Zekânın yanında yedi meleke daha vardır. Psiko-motor güçler denilen bu melekeler şunlardır: Muhakeme, hafıza, dikkat, idrak, uyum, irade ve teessür. Zekâ ise bu sekiz melekeden sadece biridir. Bireyin üstünlüğünü anlamak için bunların hepsini test etmek gerekir, ama henüz mümkün değildir (Nazik, 2003: 24).

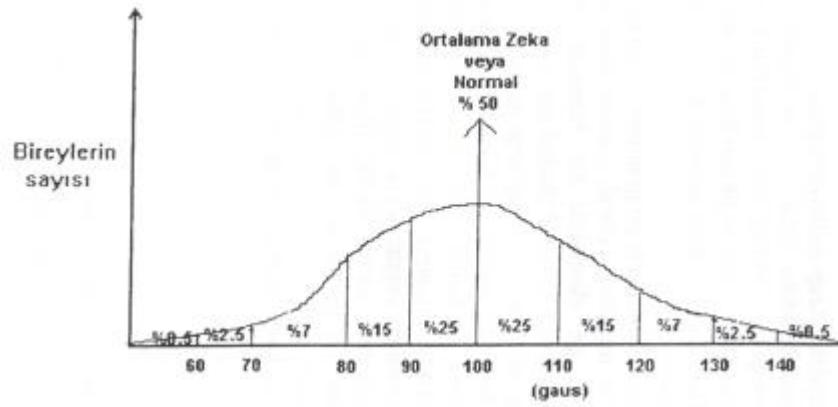
Üstün yeteneklilerin genel nüfus içindeki kesin sayıları bilinmemektedir. Ancak tanımların çoğunda %2 oranı kullanılmaktadır. Bu oran çağ nüfuslarıyla çarpılarak yaklaşık sayılar elde edilebilmektedir. Türkiye için, 1990 genel nüfus sayımı esas alındığında, 0-18 yaş arası yarım milyondan fazla üstün yetenekli çocuk olabileceği söylenebilir (Özsoy-Özyürek-Eripek: 2002: 126). Üstün yetenekli çocukların önemli roller oynayacak yetişkinler haline getirilebilmesi için, öncelikle onların bulunması ve doğru tanı konması gerekir. Bu çocukların bazıları hızlı gelişimleri ve başarıları ile kendilerini daha kolay seçilebilir hale getirirler. Fakat bazılarının yetenekleri çeşitli nedenlerden dolayı gizli kalır (Nazik, 2003: 25).

Üstün yetenekli öğrenciler tarama ve inceleme diye adlandırılan iki ayrı işlemle belirlenirler. Tarama, aday gösterme, öğretmen kanaati, arkadaş kanaati, gelişim dosyası, grup zekâ testleri uygulaması gibi işlemlerden oluşur. Bireysel inceleme ise çocuğun sağlığı, zihin, sosyal, duygusal, ilgi vb. özelliklerinin ayrıntılı biçimde araştırılmasını kapsamaktadır (Özsoy-Özyürek-Eripek: 2002: 126).

3.1.1. Zekâ Seviyeleri ve Toplumdaki Dağılım Oranları

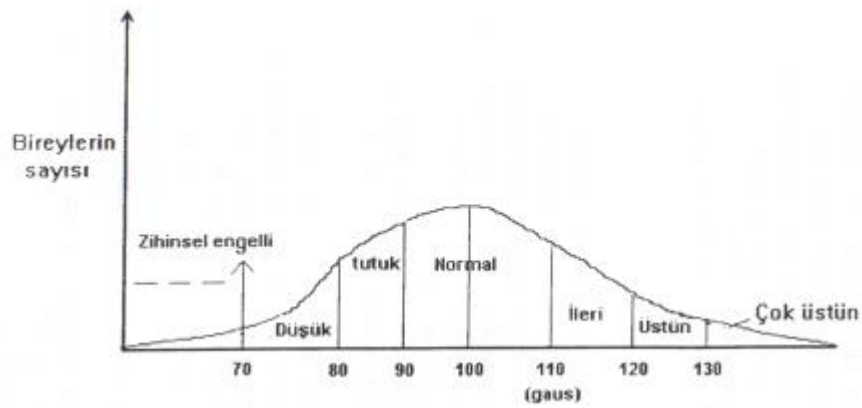
Zekâ dağılımı oldukça düzgün bir “çan” eğrisi oluşturmaktadır. Çan eğrisine göre nüfusun %50’si ortalama alanına, %30’u düşük ve yüksek alanlara, %3’ü ise olağanüstü derecede düşük ve “deha” alanlarına girmektedir (Şekil 6).

Şekil 6: Gaus Eğrisine Göre Zekâ Bölümlerinin Popülasyonda Dağılımı

Kaynak: (Yeşilova, 1997: 25).

Şekil 7: Gaus Eğrisi Dağılımına Göre Zekâ Düzeyleri

Kaynak: (Yeşilova, 1997: 26).

Şekil 7’yi daha açık yazacak olursak;

130 ve üstü çok üstün

120 ve 130 arası üstün
 110 ve 120 arası parlak normal
 90 ve 110 arası normal
 80 ve 90 arası tutuk normal
 70 ve 80 arası sınırda
 0 ve 70 arası zekâ engeli

Dünya Sağlık Örgütü'nün önerdiği zekâ sınırlaması:

0-20 Derin zekâ geriliği
 20-35 Ağır zekâ geriliği
 35-50 Orta dereceli zekâ geriliği
 50-70 Hafif derecede zekâ geriliği
 70-79 Sıradan zekâ geriliği
 80-89 Donuk zekâlılık veya donuk normal zekâ
 90-109 Normal zekâ
 110-119 Parlak zekâ
 120-129 Üstün zeka
 130-..... Çok üstün zekâ (Dağlıoğlu, 1995: 7).

Bir toplumda zekânın dağılımı çan eğrisine uygun biçimde olur. Üstün zekâlılar eğrinin bir ucunda, zekâ geriliği olanlar diğer ucunda yer alırlar. Zekâ katsayısı bir kimsenin başarı düzeyini değil, varması olanaklı en üst sınırı gösterir. Neler başardığını değil neler başarabileceğini belirtir (Dağlıoğlu, 1995: 7).

3.1.2. Üstün Yetenekli Çocukların Belirlenmesi

Literatürde genellikle üstün yetenekli ve üstün zekâyâ sahip çocukların yaşamlarının ilk yıllarından itibaren gelişim aşamalarına normal gelişim standartları gösterenlere göre daha hızlı ulaştıkları vurgulanmaktadır. Ancak üstün yeteneklilik tiplerine göre, bu hızlı ilerleme özelliği değişebilir, özel bir alanda yetenekli olan çocuğun tüm gelişim alanlarında hızlı olması beklenmemelidir. Örneğin, görsel

sanatlar alanında üstün yetenekli olan çocuk sadece bu alanda yaşatlarından, üstün olma özelliği göstermekle birlikte, diğer gelişim alanlarında standart gelişim ritmi izleyebilir (Ersoy-Avcı, 2001: 129). Dolayısıyla öncelikle üstün zekâ ve yeteneğe sahip çocukların tespit edilmesi ve yetenek alanlarının belirlenmesi gerekir (Kerem ve Kınık, 2004: 162).

Tanımlama yapılırken zekânın; genel zihin yeteneği, üst düzeyde başarı, özel akademik yetenek, yaratıcılık, liderlik, görme ve performansa dayalı sanat yeteneği gibi yönlerine de yer vermek gereklidir (Davaslıgil, 2004: 66). Her çocuğun, üstün ve düşük başarı gösterdiği alanlar farklıdır (Davaslıgil, 2004: 216). Bu nedenle yetişkinler de, “üstün çocuk her alanda üstün olmalıdır” biçimindeki beklentilerinin yanlış olduğu konusunda bilinçlendirilmelidir. Çocuklarının yeterliliklerini olduğu kadar sınırlılıklarını da fark etmeleri sağlanmalıdır. Üstün zihin düzeyindeki çocukları tanılamak için belirli zekâ testlerini uygulamanın yanı sıra, konunun uzmanları tarafından değerlendirilecek uzun süreli gözlemlerin de yapılması gerekmektedir.

Üstün Yeteneklilerin tanılanmasında dikkat edilecek noktalar şunlardır:

- Ölçmeler çok yönlü ve çok boyutlu olmalıdır.
- Ölçütler çağdaş bilimsel verilerle, toplumun o zamanki koşullarına uygun olmalıdır.
- Ölçme işleminde, nesnel ölçme araçlarının yanı sıra, ebeveyn ve öğretmen görüşü ile süreç içerisinde gözlenen bireylerin ilgi alanları ve dikkat süreleri de göz önüne alınmalıdır.
- Tanılama ve seçme işlemleri çok aşamalı bir biçimde düşünülmelidir.
- Evrensel boyutlar göz önünde bulundurularak Türkiye’de çeşitli nesnel ölçme araçları geliştirilmeli, geçerliliği ve güvenilirliği sağlanmalı, standartlaştırma işlemleri yapılmalıdır.
- Üstün Yetenekli çocukları tanılama çalışmaları mevcut durumda il ve ilçelerdeki Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinde yürütülmektedir. Rehberlik ve Araştırma Merkezleri bu anlamda idari ve örgütsel yapı, teknik materyal, donanım ve fiziki şartlar ile personel niteliği gibi işlevsel konularda desteklenmeli ve geliştirilmelidir.

- Mevcut durumda ülkemizde üstün yetenekli öğrencilerin eğitimini sürdüren kurumların kadrolarına gerekli testleri uygulayabilecek personel dâhil edilmeli ve hizmet içi eğitim ile desteklenmelidir.
- Mevcut testler ve ölçme araçları, ailenin, öğretmenlerin ve çevrenin kanaat ve değerlendirmesiyle birlikte kullanılmalıdır (Üstün Yetenekli Çocuklar Durum Tespiti Komisyonu Ön Raporu, 2004: 67).

Üstün yetenekli çocukların bedeni, zihni, sosyal, kişilik ve mesleki yönden üstün özelliklere sahip olduğu düşünülmektedir. Bu konuda araştırmalar yapan psikolog ve eğitimciler de bu çocuklara has özellikleri saptamak için ilmi metotlar ve çeşitli ölçekler kullanmışlardır. Bunları kısaca aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür (Çağlar, 2004: 112).

1. Çeşitli grup ve bireysel zekâ testleri.
 - a. Dile dayanan zekâ testleri,
 - b. Dile dayanmayan, dili gerektirmeyen zekâ testleri,
2. Standart bilgi ve başarı testleri.
3. Kişilik testleri ve envanterleri (döküm).
4. Sosyal olgunluk testleri.
5. Teorik, ekonomik, estetik, politik ve dini ölçekler.
6. Sosyometrik teknikler.
7. Vaka incelemeleri (Çocuğun gelişim tarihçesi ve aile geçmişi incelenerek).
8. Çeşitli kişisel kayıtların incelenmesi.
9. Anketler.
10. Gözlemler.
11. Çeşitli özellikleri ölçen ölçekler.
12. Takip araştırmaları.
13. Ana baba, öğretmen, öğrenci ve öğrenci yakınları ile yapılan mülakatlar (Çağlar, 2004: 112).

Araştırmacılar mümkün olduğu kadar yukarıda yazılı testler, ölçekler ve tekniklerin hepsini veya çoğunu kullanmışlar ve buldukları sonuçları daima normal

çocuklarla mukayese etmişlerdir. Araştırma sırasında özellikleri ölçmeye yarayanların kullanılmasına devam edilmiş, yaramayanların ayrılmasına ve yeniden gözden geçirilerek geliştirilmesine çalışılmıştır. 1921 yılında bu maksatla kullanılan testler, ölçek ve teknikler ile 1964 yılında kullanılanlar mukayese edildiğinde bu farkı çok açık olarak görmek mümkündür. Fakat kullanılan metotta esaslı bir değişiklik görülmemiştir (Çağlar, 2004: 113). Üstün yeteneklilik alanına göre kullanılabilecek veri toplama yöntemleri aşağıda yer almaktadır.

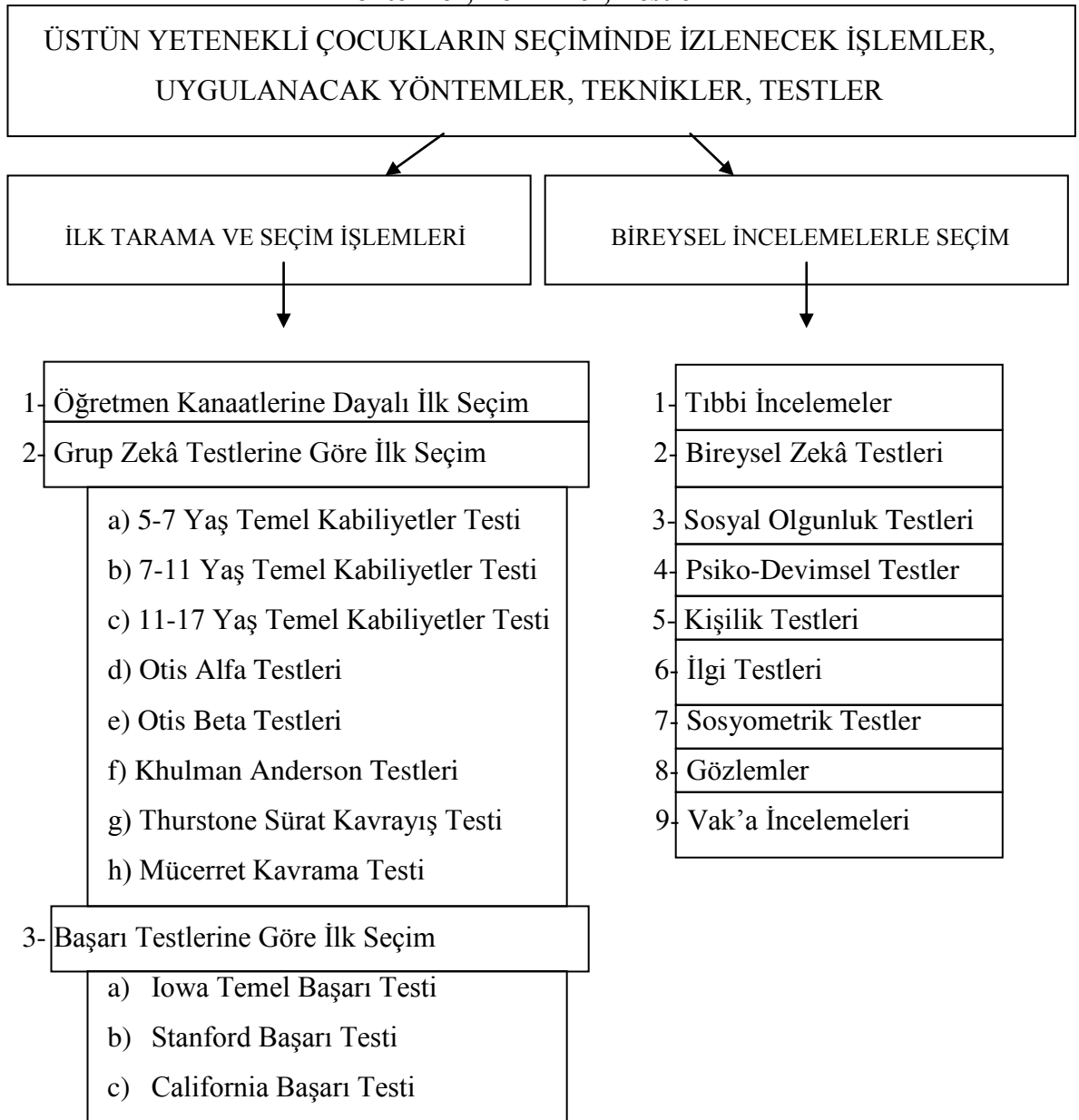
Tablo 1: Üstün Yeteneklilik Alanına Göre Veri Toplama Kaynakları

ÜSTÜN YETENEKLİLİK ALANI					
VERİ TOPLAMA KAYNAKLARI	Zihinsel Yetenek	Akademik Yetenek	Yaratıcı Düşünce	Liderlik Yeteneği	Sanatta Yetenek
Öğretmenin saptamaları	x	x	x	x	x
Çocukla ilgili tutulan çeşitli kayıtlar	x	x			
Aile görüşmeleri	x	x	x	x	x
Çocuğun yaşlıları ile görüşme	x	x	x	x	x
Çocukla görüşme	x	x	x	x	x
Biyografik veriler		x	x	x	x
Anekdot kayıtları		x	x	x	x
Çocuğun ürünleri		x	x	x	x
Üye olunan organizasyonlardan toplanan bilgiler		x		x	
Uzman görüşleri		x	x		x
Testler: Grup zekâ testleri	x	x		x	
Grup başarı testleri	x	x		x	
Bireysel zekâ testleri	x	x			
Bireysel başarı testleri	x	x			
Yaratıcılık testleri			x		x
Kritik düşünme testleri	x	x	x		
Resim, müzik gibi alanlar için özel testler				x	x

Kaynak: (Ersoy ve Avcı, 2001: 135).

Tüm bu veriler sunucunda, öğrencinin var olan performans düzeyini belirleyen değerlendirme raporu yazılmakta ve bu raporlar dikkate alınarak öğrenci için bireysel eğitim programı hazırlanmaktadır. Bu programda, uzun ve kısa vadeli eğitim hedefleri, birey için en uygun yerleştirme tipi, sağlanacak destek hizmetler ve bu programın geçerlilik süresi gibi konular yer almaktadır (Ersoy ve Avcı, 2001: 136).

Şekil 8: Üstün Yetenekli Çocukların Seçiminde İzlenecek İşlemler, Uygulanacak Yöntemler, Teknikler, Testler

Şekil 8'deki başlıklar aşağıda açıklanmaktadır.

I- İlk Tarama ve Seçim İşlemleri

İlk seçim işlemlerini üç devrede açıklanır.

1. Öğretmen Kanaatlerine Dayalı İlk Seçim

İlk kaba seçim işlemi, okul yöneticisi, öğretmeni, rehber öğretmeni, varsa okul psikoloğunun ortaklaşa aldıkları karar doğrultusunda çocuğun, fiziksel, zihinsel, sosyal ve diğer özellikleri de dikkate alınarak, okulun üstün yetenekli olarak aday göstermesi ile başlar (Özsoy, 2002: 134). Çocuğu okul ortamında en yakından tanıyan, sürekli gözlemleyen sınıf öğretmenidir. Bu bakımdan sınıf öğretmenin gözlem ve kanaatleri önemlidir. Yeteneğini her fırsatta açığa vurabilen öğrenci, öğretmen tarafından daha az yanılma payı ile ayırt edilir. Fakat duygusal problemi olan ve dolayısıyla kendini ifade edemeyen üstün yetenekli öğrenciler öğretmenin gözünden kaçabilir.

Öğretmenlere önce araştırmaların bulguları ile saptanan üstün yetenekli çocukların belirgin bedensel, zihinsel, sosyal ve kişilik özellikleri hakkında ayrıntılı bilgi verilmelidir. Öğretmenlere sınıflarında üstün özellikler gösteren çocukları saptamak için hangi yöntemleri izleyeceği, hangi fişleri dolduracağı hakkında bilgi verilmelidir. Böylece sınıf öğretmenlerinin üstün yeteneklilik için belirlenen özellikleri sürekli ve belirgin bir şekilde gösteren öğrencileri aday olarak seçmeleri kolaylaşır (Çağlar, 2004: 345).

2. Grup Zekâ Testlerine Göre İlk Seçim

Grup zekâ testleri ilk ayırım için en çok başvurulmuş uygulamalardan birisidir. Bu testlerin standart olması, güvenilirlik ve geçerlilik analizlerinin bilinmesi, o ülkenin şartlarına uygun olarak hazırlanmış olması gerekir. Ülkemizde, 1952 yılında Türkçeye adapte edilmiş ve geçici normları alınmış bazı grup zekâ testleri uygulanmaktadır. Bu grup zekâ testleri;

a. 5-7 Yaş Temel Kabiliyetler Testi

- b. 7-11 Yaş Temel Kabiliyetler Testi
- c. 11-17 Yaş Temel Kabiliyetler Testi
- d. Otis Alfa Testleri
- e. Otis Beta Testleri
- f. Khulman Anderson Testleri
- g. Thurstone Sürat Kavrayış Testi
- h. Mücerret Kavrama Testi (Özsoy, 2002: 135).

Bu grup zekâ testleri uygulaması sonunda akranları arasında üst yüzde on grup içinde bulunanlar; bireysel olarak derinliğine incelenmek üzere, üstün zekâlı aday olarak seçilebilirler. Testlerinin şartlarına uygun olarak uzman kişilerce uygulanması ve yorumlanması ilk şarttır. Grup zekâ testlerini ikişer, üçer ay ara ile uygulamak ve her uygulamada grup içinde daima üst yüzde on arasında bulunanların belirlenmesi uygun olacaktır. Bir grup testi uygulamasına dayanarak bir seçim yapmak son derece hatalı bir tutum olacaktır. Onun için en az üç veya dört tür grup zekâ testi uygulaması yapmak gerekir (Çağlar, 2004: 346).

3. Başarı Testlerine Göre İlk Seçim

Başarı testleri çocuğun zekâsı ile başarısı arasında bir kıyaslama olanağı vermektedir. Başarı testlerinin çeşitli ders konularında hazırlanması ve en geç iki ay aralıklarla sürekli olarak uygulanması gerekir. Başarı testlerinde sürekli olarak yaş grubunun üst yüzde onu arasında bulunanlar üstün zekâlı çocuk adayı olarak seçilebilir. Grup zekâ testleri ve başarı testleri çocuğun psikolojik, kişisel aile durumu, sağlık durumu, yaşadığı çevrenin sosyal, ekonomik ve kültürel durumundan büyük ölçüde etkilenir. Bunun için çocuğun tüm gelişimi hakkında toplanan bilgilerin çok yönlü değerlendirilmesi gerekir ve derinliğine bireysel incelemelere tabi tutulmalıdır (Çağlar, 2004: 346, 347). En çok kullanılan başarı testleri şunlardır:

Iowa Temel Başarı Testi: 1978 yılında Riverside Yayım Şirketi tarafından geliştirilmiştir. İlkokul çağı çocuklarına sınıf öğretmenlerince uygulanan bir testtir. Sözcük dağarcığı, okuduğunu anlama, imla, dil bilgisi, ilgi, matematik kavramları,

matematiksel problem çözüme ve matematiksel hesaplar konularını içermektedir (Dağlıoğlu, 1995: 47).

Stanford Başarı Testi: 1973 yılında Psikolojik Anonim Şirketi tarafından geliştirilmiştir. 1. ve 10. sınıf öğrencilerinin sınıf öğretmenlerince uygulanan bir testtir. Sözcük dağarcığı, okuma, okuduğunu anlama, kelime okuma becerisi, matematik kavramları, matematiksel hesaplar, dinleme, imla, anlama, sosyal konular ve bilim (fen) konularını içerir (Dağlıoğlu, 1995: 47).

California Başarı Testi: 1978 yılında CTB/Mc Graw Hill tarafından geliştirilmiştir. 1. ve 14. sınıf çocuklarına sınıf öğretmenlerince uygulanan bir testtir. Okurken kelime bilgisi ve anlama, aritmetik anlama ve temeller, İngilizce mekanik, imla, dil bilgisi ve el yazısı konularını içerir (Dağlıoğlu, 1995: 48).

II- Bireysel İncelemelerle Seçim

Bireysel incelemelerde çocuğun sağlığı, yeteneği, yaratıcılığı, sosyal olgunluğu, duygusal gelişimi, ilgileri, ders başarı durumu, öğrenme stili gibi değişik özellikleri ortaya çıkarılmalıdır. Bireysel incelemeleri aşağıdaki hususlarda görmek mümkündür (Özsoy, 2002: 136). Bunlar:

1. Tıbbî incelemeler,
2. Bireysel Zekâ Testleri,
3. Sosyal Olgunluk Testleri,
4. Psiko-Devimsel Testler,
5. Kişilik Testleri,
6. İlgi Testleri,
7. Sosyometrik Testler,
8. Gözlemler,
9. Vak'a incelemeleri (Çağlar, 2004: 347).

1. Tıbbî incelemeler

Sağlık muayenesinde üstün zekâlı adayların önce genel ve sonra gerekli özel uzmanlar tarafından göz, kulak, dâhilî, sinirsel, psikiyatrik, vd bedensel

muayenelerinin yapılması ve mevcut sağlık durumu ile sağlık geçmişinin saptanması gerekir.

2. Bireysel Zekâ Testleri

Bireysel incelemelerde en çok ağırlık verilecek alanlardan biri de bireysel zekâ testleriyle öğrenme gücünün belirlenmesidir. Bunun için uzman kişiler tarafından birçok bireysel zekâ testinin uygulanması gerekir. Bu testler ülkenin şartlarına göre hazırlanmış testlerden oluşmalıdır. Ülkemizde bu konuda aşağıdaki testlerin uygulanması tavsiye edilebilir. Bunlar:

a. Stanford-Binet Zekâ Testi

L. – M Formları ve L M formu

b. Goodenough İnsan Resmi Çizme Testi

c. Çocuklar için Wechsler Zekâ ölçeği

ç. Yetişkinler için Wechsler Zekâ Ölçeği

d. Beynelmilel Leiter Performance İş Testi

e. Columbia Zihin Olgunluk Testi

f. Kohs Testi

g. Porteüs Dolambaçlı Yollar Testi

ğ. Peabody Resimle Sözcük Hazinesi Testi.

h. Dearbon Testi (Çağlar, 2004: 348).

3. Sosyal Olgunluk Testi

Üstün zekâlılığa aday seçilen çocukların sosyal olgunluk seviyelerinin de saptanması çok önemlidir. Ülkemizde en yaygın kullanılan, Vineland Sosyal Olgunluk Testidir.

4. Psiko-Devimsel Testler

Psiko-devimsel özelliklerin belirlenmesi için kullanılan testlerin başında Vineland Oseretsky Psiko Devimsel Gelişim Ölçeği gelmektedir. Bunun uygulanması yararlı olacaktır (Yeşilova, 1997: 32).

5. Kişilik Testleri

Kişilik ölçümü için değişik test ve teknikler uygulanmaktadır. Bunlardan başlıcaları şunlardır;

- a. Kişilik testleri
- b. Kişilik envanterleri
- c. Projektif teknikler
- ç. Tutum ölçekleri
- d. Karakter ölçekleri
- e. Gözlemler (Çağlar, 2004: 348, 349).

6. İlgı Testleri

Üstün zekâlı çocukların ilgilerinin saptanması için ilgi envanterlerinin kullanılması ve gözlemlerin yapılması gerekir.

7. Sosyometrik Testler

Üstün yetenekli çocukların sosyal durumlarının saptanması için, “Bu Kimdir?”, “Rol Dağıtım Tekniği”, “Sosyometrik Metot” gibi araçlar kullanılır (Özsoy, 2002: 136).

8. Gözlemler

Üstün zekâlı aday çocukların özellikle çeşitli durumlar, yerler ve etkinliklerde sürekli olarak gözlenmesi büyük önem taşır. Sistemli yapılan gözlemlerle edinilen bilgiler güvenilir dayanak olabilir.

9. Vak’a incelemeleri

Bu incelemede çocuğun zihinsel, psikolojik, sağlık, bedensel, duygusal, cinsel, sosyal, kişilik gelişimi ana baba ve aile durumları ile geçmişleri, eğitim durumu ve geçmişi, ilgileri, başarıları derinliğine incelenerek çocuğun durumu ortaya çıkarılabilir. Bütün bu incelemelerin dikkatle, bu konuda yeterli bilgi ve beceriye sahip kimseler tarafından yapılması bilgilerin güvenilir olması için ilk şartlardandır. Bütün testlerin sonuçlarına göre sürekli olarak çocuğun zekâ bölümü 130 ve üzerinde ise bu çocuğun durumu üstün yetenekli olarak görülebilir. Bu ölçümlerin güvenilir

olması için öncelikle ülkemiz şartlarına göre testler, envanterler (döküm) ve teknikler geliştirmek veya mevcutların ülkemiz şartlarına göre ayarlanması yapılmalıdır. İkinci olarak bu araçları uygun şekilde kullanabilecek ve yorumlayabilecek uzman personel yetiştirmek gerekir (Çağlar, 2004: 349-350).

3.2. Üstün Zekâlı Ve Yetenekli Çocukların Özellikleri

Üstün veya özel yetenekli çocukların bir kısmı, akademik alanla birlikte diğer birçok alanda da yeteneklerini gösterirken başka bir kısmı ise, sadece bir alanda üstün ve özel yeteneğe sahip olabilmektedirler. Bu çocuklara, özel ve farklı yaklaşmak gerekmektedir. Öncelikle onların farkına varmak, üstün veya özel yetenekli olduğunu anlamak gereklidir. Ama bir çocuğun üstün veya özel yetenekli olduğunun anlaşılması hiç kolay değildir (Uzun, 2004: 20).

Üstün veya özel yetenekli çocukların genel özellikleri şu şekildedir;

“1. Üstün veya özel yetenekli çocuklar, doğumlarından itibaren farklı bir gelişim gösterirler. Vücut ağırlıkları ve boy uzunlukları diğer bebeklerden daha fazladır. Bebeklikten itibaren doğal gereksinimlerini kontrol edebildikleri için, fiziksel dengeleri de yaşlarına oranla daha hızlı gelişir. Konuşmaya ve yürümeye erken başlarlar.

2. Akranlarına oranla daha uzun boylu, daha güçlü, daha sağlıklı ve kas kontrolü daha güçlüdür. Ayrıca, fiziksel görünüm açısından da daha güzeldirler.

3. Sınıfındaki diğer arkadaşlarına göre, yaşça daha küçüktürler; ancak kendilerinden yapması beklenen faaliyetlerden daha ileri düzeyde ve daha güç çalışmaları yapabilecek yeterliktedirler.

4. Doğuştan getirdikleri zekâ gücünün etkisiyle okula belli bir birikimle başlarlar. Bunda ailesi ile içinde yaşadığı çevrenin ve okul öncesi dönemdeki deneyimlerinin etkisi büyüktür.

5. Genelde, okuma-yazmayı okula başlamadan önce öğrenirler. Atlas, ansiklopedi, sözlük gibi başvuru kitaplar da ilgi alanları içindedir. Her türden ve her konudan kitabı okur bundan büyük zevk alırlar.

6. Akademik başarıları tek alanda değil, bütün alanlarda görülür. Matematik, fen, sanat ve edebiyat alanlarında ise üstün yeteneklilikte yoğunlaşma görülür.

7. Sürekli soru sorarlar. Kimsenin dikkatini çekmeyen ayrıntıların üzerinde durmak ve bunları öğrenmek isterler. Üstün veya özel yetenekli çocuklar, olayların nedenleri ve etkileri üzerinde çalışmaktan hoşlandıkları için dikkatlerini bu yönde yoğunlaştırırlar.

8. Çevrelerine karşı aşırı ilgi duyarlar, bu da onlarda güçlü bir gözlem ve mantık yürütme gücünü sağlar. Aralarında ilişki yok gibi gözükken olaylar arasındaki bağlantıyı çok çabuk kurarlar ve verilen ipuçlarından genelleme yaparlar.

9. Üstün zihinsel yetenek, sürekli. Üstün veya özel yeteneklere sahip bir çocuk, yetişkin olduğu zaman da bu özelliğini sürdürecektir.

10. Fiziksel ve zihinsel enerjileri yüksektir.

11. Yeni karşılaştığı bir konunun mantığını anlamakta ve kavramakta güçlük çekmez.

12. Dikkatlerini bir konu üzerinde uzun süre yoğunlaştırabilirler. Çünkü isteklerine ulaşmada, güçlü bir iradeye sahiptirler.

13. Kelime hazineleri geniştir.

14. Bazı çocukların yazıları güzel değildir ve yazılı değerlendirmelerde başarılı olamadıkları gözlenmiştir. Bununla beraber, olayları farklı açılardan görüp değerlendirirler ve farklı, orijinal fikirlere sahiptirler.

15. Yaşıtlarına oranla, gösterdikleri yüksek akademik yetenek onları, diğerlerini küçük görme, kendini beğenme gibi olumsuz davranışlara itmez.

16. Zekâlarındaki kıvraklık onları, hareketli ve sürekli yaratıcı faaliyetlerde bulunmaya iter. Zekâsını kullanamadığı ve aynı şeyi tekrarlamaya dayalı faaliyetlerde başarısı düşer.

17. Sosyal liderlik özelliği gelişen üstün veya özel yetenekli çocuklar, faaliyetin planlanması, grubun yönetilmesi ve faaliyet organizasyonu gibi işlerde, belirgin olarak kendilerini gösterirler. Koydukları kuralların geçerli olmasını ve bu kurallara uyulmasını isterler. Koymuş olduğu kurallara uyulmadığı takdirde huzursuzlaşarak tepkilerini çeşitli şekillerde ortaya koyarlar.

18. Genelde kendilerinden büyük çocuklarla ve yetişkinlerle birlikte olmaktan hoşlanırlar. Çünkü onların mükemmel bir düş gücüne sahip olduklarını düşünürler.

19. Diğer çocuklara oranla uykuya daha az gereksinim duyarlar. Uyumaktansa, oyuncaklarıyla oynamayı veya kitaplarla ilgilenmeyi tercih edecektir.

20. Sosyal gelişim düzeylerinin yüksek olmasından dolayı, diğer insanlarla bir arada bulunmaktan ve onların sorunlarını paylaşmaktan zevk alırlar.

21. Diğer çocuklara oranla toplumsal davranışlara daha vâkıftırlar ve bu özellikteki çocukların duygusal hayatları sağlıklıdır.

22. Üstün veya özel yetenekli bazı çocuklar, aile içinde ve okuldaki çevresiyle uyumlu ilişki kurabilmek için, sadece kendilerinden isteneni ve bekleneni yerine getirmekle yetinirler; sahip oldukları gerçek yeteneklerini gösteremezler. Kendilerini kısıtlayıcı yaklaşımlarında, utangaç olmaları ve belirgin olarak ortaya çıkmayı sevmemeleri gibi özelliklerinin etkisi büyüktür.

23. Ailesi ve öğretmenleri tarafından üstün yetenekli olduğu fark edilemeyen çocuklar çeşitli davranış bozuklukları ve uyumsuzluk gösterebilirler. Bu tür çocukların hayalci, gülünç, zarar verici ve toplum tarafından kabul görmeyen davranışlar içinde oldukları saptanmıştır.

24. Diğer çocuklara göre üstün meziyetli olmalarına rağmen birçoğunun bedensel zayıflık, kişilik ve davranış bozuklukları gibi sosyal, duygusal ve fiziksel kusurları olabilir.

25. Üstün veya özel yetenekli çocuklar, kendilerini eleştirel gözle incelerler ve acımasızca eleştirebilirler; çünkü bu çocuklar, kendilerini çok iyi tanıdıkları gibi avantaj ve dezavantaj sayılabilecek özelliklerinin de farkındadırlar.” (Uzun, 2004: 20-23).

Bir sınıftaki üstün yetenekli çocuklar ile parlak çocukları karıştırmamak gerekir. Bu durum bir öğretmenin dikkat etmesi gereken önemli hususların başında gelmektedir. Böylece her iki kümedeki çocukların fark edilerek o yönde davranılması, genel olarak yarar sağlayacaktır (Uzun, 2004: 23). Parlak ve üstün yetenekli çocukların farkları genel hatlarıyla aşağıdaki gibidir;

Parlak Çocuk**Üstün Çocuk**

Yanıtları bilir.	Sorular sorar.
Kolay öğrenir.	Zaten biliyordur.
Soruları yanıtlar.	Ayrıntılar görür, tartışır, zenginleştirir.
Dikkatini yoğunlaştırır.	Hem zihinsel hem fiziksel olarak katılır.
İyi fikirleri vardır.	Çılgın, saçma düşüncelere sahiptir.
Çok çalışır.	Çalışmaz görünse de sınavlarda başarılıdır.
Üst grubu oluşturur.	Grubun ötesindedir.
Düşünceleri anlar.	Soyutlamalar yapar.
Anlamı yakalar.	Varsayımlar ortaya atar.
Doğru olarak kopya eder.	Yeni bir desen yaratır.
Okulu sever.	Öğrenmeyi sever.
Bilgileri emer.	Bilgilerle oynar.
Doğru sonuçtan hoşlanır.	Karmaşıklıktan hoşlanır.
İyi ezberler.	İyi tahmincidir.
Öğrendiğiyle tatmin olur.	Çok fazla özeleştirir yapar.
Yaşıtlarından hoşlanır.	Yetişkinleri tercih eder.
Teknikçidir.	İcatçıdır (Davashgil, 2004: 240; Uzun, 2004: 23).
İlgilidir.	Aşırı meraklıdır.
İlgiyle dinler.	Kuvvetli duygu ve düşünceler sergiler.
Ödevlerini tamamlar.	Yeni proje atılımlarında bulunur.
Uyanık, dikkatlidir.	Keskin gözlemcidir (Davashgil, 2004: 240).
3-5 tekrarla tam öğrenir.	Tam öğrenmesi için 1-2 tekrar yeter (Uzun, 2004: 23).

Uzun yıllar yapılan çalışmalar sonunda üstün yetenekli çocukların normal çocuklardan farklı ve üstün bazı özelliklere sahip oldukları saptanmıştır. Bu farklı özellikler zamanla geliştirilen gittikçe hassaslaşan test ve ölçeklerle, bu konuda ihtisas yapmış uzmanlar tarafından ölçülebilir hale gelmiştir. Bu araştırmalardan elde edilen bulgulara göre üstün yetenekli çocukların ortak ve belirgin özelliklerini beş ana başlık altında açıklamaktadır. Ayrıca bu özelliklerin bir kısmı, normal çocuklarda da gözlemlenmektedir. Üstün yetenekli çocuklar bu listedeki özelliklerin

yalnızca bir kısmına, büyük bir kısmına ya da tümüne sahip olabilir (Akarsu, 2004:136).

Bu beş ana başlık şunlardır:

- I. Üstün Yetenekli Çocukların Bedensel Özellikleri,
- II. Üstün Yetenekli Çocukların Zihinsel Özellikleri,
- III. Üstün Yetenekli Çocukların Sosyal Özellikleri,
- IV. Üstün Yetenekli Çocukların Kişilik Özellikleri,
- V. Üstün Yetenekli Çocukların Meslekî Özellikleri (Çağlar, 2004: 113).

3.2.1. Bedensel Özellikleri

Halk arasında bu çocukların, güçlü bir zekâyâ sahip oldukları için beden gelişimlerinin yaşitlarına oranla daha çelimsiz, güçsüz ve sağlıksız oldukları yönünde bir görüş vardır. Ama yapılan incelemeler sonucunda, bu görüşün tam aksi ispatlanmıştır. Doğumlarından ölümlerine kadar beden gelişimleri ve sağlıkları yaşitlarına oranla daha ileridedir. Osmanlı İmparatorluğu'nda, ordu fethettikleri yerlerde bedenlen gelişmiş, güzel ve cazibeli çocukları toplar, saray bu çocukları Enderun okullarında özel bir eğitime tabi tutarak, yetiştirirdi. Yapılan bilimsel inceleme ve araştırmalar da Osmanlı İmparatorluğu'nun zamanında kullandığı bu ölçütün doğruluğunu desteklemektedir. Üstün yetenekli çocukların normallere kıyasla bedenlen belirgin üstün özelliklere sahip oldukları saptanmıştır. Bu özellikler gerçek ilmi araştırmalar sonucunda bulunmuştur. Ama üstün bedensel özellikler üstün yetenekli olmanın belirgin bir işareti olarak görülmemelidir. Diğer özellikler yanında destekleyici bir unsur olarak kabul edilmelidir (Çağlar, 2004: 113-115).

3.2.2. Zihinsel Özellikleri

Üstün yetenekli çocuklar normal akranlarına kıyasla farklı ve üstün zihinsel özelliklere sahiptirler. Özellikle ana dilin öğrenilmesi, okuma ve yazmaya karşı ilgi yaşitlarına oranla çok önceden başlar. Her yaşta ortalama bir yetiştinden daha çok okumaktadırlar. Genelde, gezi, serüven ve bilim kurgu gibi yayınlara ilgi gösterirler.

Bunun yanında takvim, ansiklopedi, atlas, bilgisayarlara erken yaşta ilgi göstermeye başlarlar ve başarıyla kullanırlar (Ataman, 1996: 159).

3.2.3. Sosyal Özellikleri

Toplumun gözlüklü, hiç arkadaşı olmayan, başını kitaplardan hiç kaldırmayan bir çocuk olarak düşündüğü üstün yetenekli çocuklar, aslında çevrelerindeki yaşlılarıyla oynayıp dostluk kurmaktan zevk alırlar. Ancak genelde kendi düşüncelerini daha rahat paylaşabileceği kişilere gereksinim duyarlar. Bunlarda genelde yaşça onlardan büyük insanlardır. Ama toplumla son derece sağlıklı iletişimleri vardır (Şahin, 2004: 262).

Sosyal özellikler, çocuğun doğumunda mevcut değildir. Bu özellikler kalıtım yolu ile geçmez. Kalıtımın ürünleri değildirler. Sosyal çevrelerinden sağladıkları üstün sosyal olanaklar ve etkileşim sonucu kazanılır. Çeşitli olanaklara sahip zengin ve üstün çevre, üstün zekâlı çocuklara arzu edilen üstün sosyal özellikleri geliştirmek için imkân sağlar. Bunun için üstün yetenekli çocukların mümkün olduğu kadar erken tanınması gereklidir. Devamında ise ana, babalar ve öğretmenler çocuğun yönelimine ve gelişmesine rehberlik yapmalıdır. Üstün yeteneğin kendi kendine yön alması ve gelişmesi düşünülemez (Çağlar, 2004: 119-120).

3.2.4. Kişilik Özellikleri

On dokuzuncu yüzyılda yazarlar üstün yetenekli çocukların, bu üstün gelişimlerinin onlarda bazı noksanlıklara ve kusurlara sebep olduğunu, bundan dolayı üstün yetenekli çocukların garip tuhaf ve kararsız oldukları yazarlardı. Terman, üstün yetenekli çocuklar üzerinde yaptığı araştırmalarda üstün zekâlılık ile gariplik, kararsız duygusal özellikler ve diğer sayılan acayiplikler arasındaki ilişkinin bir efsaneden başka bir şey olmadığını saptadı (Çağlar, 2004: 120).

3.2.5. Meslekî Özellikleri

Üstün yetenekli öğrencilerin büyüme ve gelişme süreçleri içinde mesleki davranışlar ve mesleki ilgiler geliştirmelerine yalnızca öğretim programları ile yardımcı olunması yeterli değildir. Özellikle üstün yetenekli öğrencilerin meslek seçimleri ile ilgili kararlar alırken kendi benliklerinin egemen olduğu, dış etkenlerin hakim olmadığı, öğrencilerin yetenekleri çerçevesinde gelişmelerini, sağlayacak ortamların oluşturulması gereklidir. Üstün yetenekli öğrenci, çok geniş bir meslekler ve profesyonel alanlar grubunda başarı sağlayabilecek bir potansiyele sahiptir. Bu durum çok sayıda seçenek arasından en başarılı, en verimli ve en mesut olabileceği ve gereksinmelerine doyum bulabileceği mesleğe veya meslek alanına yönelmesini, yönlendirilmesini güçleştirmektedir. Dolayısıyla üstün yeteneklinin mesleklere veya profesyonel alanlara yönelmelerinde, bireysel faktörler ile toplumsal faktörleri dengeleyebilecek bir beceriye ulaşmasına yardımcı olmak, olanaklar sağlamak gerekmektedir (Özoğlu, 2004: 399, 400).

Tablo 2: Üstün Yetenekli Çocukların Özellikleri

ÜSTÜN YETENEKLİ ÇOCUKLARIN ÖZELLİKLERİ				
BEDENSEL ÖZELLİKLERİ	ZİHİNSEL ÖZELLİKLERİ	SOSYAL ÖZELLİKLERİ	KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ	MESLEKİ ÖZELLİKLERİ
Normal çocuklardan daha ağır ve uzun doğarlar	Zihnen faal olmayı şiddetle arzu ederler	Kendi yaşlarından üstün olanlarla arkadaşlık ederler	Kendilerinden emin ve bağımsızdırlar	%90'ı üniversiteye girmiş, %70'i mezun olmuştur
Her yaşta akranlarıyla kıyaslandığında bedeni gelişimleri üstünlük gösterir	Bilgi kazanmak için doymak bilmez iştahları vardır	Başkalarıyla kolay anlaşır, yakın içten dostluk kurabilirler	Amaçların ulaşmaktan ve başarıdan zevk duyarlar	Üniversiteden mezun olanlardan %30'u şeref mükâfatları almış %66'sı mezuniyet seviyesinde işlerde kalmışlardır
Daha iri, kuvvetli ve sıhhatlidirler	Dili etkili kullanırlar, kelimeleri doğru telaffuz ederler, akıcı konuşurlar ve kelime hazineleri zengindir	Mensup olduğu gruplarda hakem ve politika yapıcı olarak tanınırlar	Çalışkandırlar, güvenilirlerdir	Orta yaşlarda 800 üstün yetenekli erkekten 67'si kitap neşretmiştir. 46'sı fen, sanat, edebiyat ve beşeri ilimler alanında
Daha erken konuşur ve yürürler	Güçlü bir belleğe sahiptirler	Sosyal teşebbüslerde olumlu ve verimli katkıda bulunurlar	Kolay dost edinirler, sadakat ve güvenden hoşlanırlar	Birçoğu oldukça geniş ve çeşitli konularda makaleler neşretmiştir
Sağlık şikayetleri çok azdır	Bilgilerini kolayca transfer edebilirler	Oldukça popülerdirler	Sorumluluk almaktan ve yerine getirmekten hoşlanırlar	Doktorluk, mühendislik, bilimsel çalışma, fen alanları, hukuk, kimyager, eczacılık gibi meslekleri seçmişler ve başarılı olmuşlardır
Omuz ve kalçaları daha geniş, ciğerleri daha kuvvetlidir	Zekice tasarımlar yapabilirler	Genellikle bedenlen cazip, yakışıklı, temiz ve düzenli, ilişkilerinde naziktirler	Kolay işbirliği yaparlar	
	Üstün öğrenme arzusuna sahiptirler	Yeni sosyal durumlara kolayca uyabilirler	Azimleri kuvvetli ve sürekli	
	Kendilerini çok geniş bir alan konsantre etme gücüne sahiptirler	Dış dünya ile etkileşimlerinde olgundurlar	Alçak gönüllüdürler, gururdan hoşlanmazlar	
	Yarıştan, her şeyi mükemmel yapmaktan özel bir haz duyarlar	Katılık, sertlik ve haşinlikleri çok az görülür	Lider olmak isterler ve olurlar	
	Bilginin nedenlerini detaylı öğrenmeye çabalarlar	Risk almaktan hoşlanırlar	Sabırlı ve kararlıdır	
	Çalışma metotlarında en ekonomik yolları dener ve bulurlar	Toplumda renk, ırk ve din ayrımı ile ilgili ön yargılara sahip değildirler	Başkalarının fikirlerine ve hislerine saygılıdır	
	Gerçek ve hayal arasındaki farkı çok erken yaşlarda keşfederler	Sosyal problemlere uygun çözüm yolları bulurlar	Sakindirler	
	Çok karmaşık algılara, kavramlara ve tepkilere sahiptirler		Orijinal düşüncelere sahiptirler	
	Okumayı çok erken yaşlarda öğrenebilirler		Akranları ile ilişkilerinde daha etkili ve olgundurlar	
	Faal, açık göz, uyanık ve çabukturlar		Sempatiktirler	
	Kendilerini serbest, açık ve bağımsız bir şekilde ifade edebilirler			
	Derin düşünürler, karışık problemler çözmekten hoşlanırlar			

Kaynak: (Çağlar, 2004: 114-123).

Görüldüğü gibi üstün yetenekli çocukları yaşıtlarından ayıran pek çok özellik vardır. Ama bu özellikler bazen normal çocuklarda da bulunabilmektedir. Bu maddeleşen özelliklerde amaç üstün yetenekli çocukların gözden kaçmadan daha kolay fark edilebilmesini sağlamaktır (Ömeroğlu, 2004: 278).

Birinci Özel Eğitim Konseyi Ütün Yetenekli Çocuklar ve Eğitimleri Komisyonu Raporu'nda üstün yeteneklilerin ayırt edici özellikleri şöyle sıralanmıştır.

1. Gelişimin tüm alanlarında yaşıtlarının ilerisinde olma,
2. Öğrenme ve bilgiye sürekli açık olma,
3. Merak,
4. Kelime hazinesinin zengin olması,
5. Çabuk öğrenme, kavrama ve akılda saklama,
6. Genelleme ve soyutlama yaparak elindeki bilgiyi, diğer alanlara aktarma,
7. Niteliksel olarak farklı problem çözme ve öğrenme stratejileri kullanma,
8. İlgisiz gibi görünen işlemler arasında ilgi kurma,
9. Yaratıcılık,
10. Bağımsız çalışma,
11. Kararlılık ve sebat,
12. Karşılarındakinin duygu, düşünce ve ihtiyaçlarına karşı duyarlı olma,
13. Kendini açık seçik ifade etme,
14. Espri yeteneği,
15. Kendini inceleyip öz eleştiri yapma (Ömeroğlu, 2004: 278).

Bütün bu özelliklerin hepsinin birden bulunması gerekli değildir (Ömeroğlu, 2004: 278).

3.3. Üstün Yetenekli, Çocuklarda Yetenek Alanları

Üstün yetenekli çocukların genelde, yaşamlarının ilk yıllarından itibaren gelişim aşamalarına, normal gelişim standartları gösterenlere göre daha hızlı ulaştıkları vurgulanır. Ama üstün yetenekli çocukların tüm gelişim alanlarında hızlı olması beklenmemelidir. Bu hızlı ilerleme özelliği değişebilir. Örneğin; Görsel

Sanatlar alanında üstün yetenekli olan bir çocuk sadece bu alanda yaşlılarından üstün olup diğer alanlarda standart bir gelişim gösterebilir (Tuğrul, 1994: 155).

Tablo 3: Üstün Yetenekli Çocukların Yetenek Alanları

ÜSTÜN YETENEKLİ ÇOCUKLARIN YETENEK ALANLARI				
MÜZİK ALANI	RESİM ALANI	SOSYAL BİLİMLER ALANI	FEN BİLGİSİ ALANI	MATEMATİK ALANI
Müzik etkinliklerine katılmak isterler	Çeşitli konularda çizimler yaparlar	İleri düzeyde teknik bilgi birikimine sahiptirler	Bu alanda otorite olan kaynakları tararlar	Zihinsel çevikliğe sahiptirler
Beste yapmak için yoğun çaba gösterirler	Çizgilere derinlik verir, çizimlerinde uygun oranlar kullanırlar	Güç ve karmaşık işlerden hoşlanırlar	Fikir ve hipotezleri test etmeye yönelik deneyler yaparlar	Orijinal yorumlar yaparlar
Başkaları ile birlikte şarkı söylemekten hoşlanırlar	Resim yapmaktan büyük haz duyarlar	Bağımsız projeler için yüksek standartlar belirlerler	Yerinde ve yeterli veri seçerler	Dikkat çekici düzeyde genelleme yapma yeteneğine sahiptirler
Duygu ve düşüncelerini anlatmakta müziği sık sık araç olarak kullanırlar	Diğer çocuklardan farklı çizimler yaparlar	Arkadaşları tarafından yeni fikir ve bilgilerin kaynağı olarak görünürler	Verilerden geçerli çıkarımlar elde eder ve tahminlerde bulunurlar	Problemin çözümüne yönelik değişik çözüm yöntemleri kullanırlar
Çeşitli müzik aletleri ile ilgilenir, onları çalmayı denerler	Resim çizme, boyama için çok zaman harcarlar	Yaratıcı Öyküler anlatır ya da yazarlar	Fen bilgisini toplumsal değişim için kullanır ve uygularlar	Olağan dışı matematiksel işlemler yaparlar
Besteci, yorumcu ve müzik parçaları ile ilgili koleksiyonlar yaparlar	Resimlerinde kendi yaşantılarını ve duygularını ifade ederler	Oldukça kapsamlı ilgi alanları vardır	Veri toplama, bilimsel gözlem ve yorum yapma becerileri vardır	Çözümü zor ve gayret gerektiren olağan dışı problemler sorarlar
Parçaları kısa sürede öğrenir, bestesine uygun söyleyebilirler	Eleştirilerden hoşlanır, bu eleştirilerden yeni şeyler öğrenirler	Diğer insanların görmediği ilişkileri görebilirler	Meraklıdır, sürekli yeni fikirler geliştirirler	Problemi çok kısa sürede çözerler
	Çamur, sabun, plasterin gibi gereçlerle3 boyutlu nesneler yaparlar	Bilgiyi kolayca ve süratle kazanırlar	Mekanik düşünme yeteneği yüksek düzeydedir.	Matematiği başka kategorilerle ilişkilendirebilirler
	Yaratıcıdır	İleri düzeyde yoğunlaşmış bilgi içeren konulara ilgi duyan bir okuyucudur	Uzaysal ilişkilere ilgisi yüksektir	Yanlış ve doğruyu ayırt etme gücü yüksektir
		İnsanların duygu, düşünce, hak ve hürriyetlerine karşı saygılıdır	Bilgi ve öğrenmeye sürekli açlık duyarlar	Yaşıtlarının çözemediği zor problemleri çözerler
		Eleştirel yargı gücüne sahiptirler	Çabuk öğrenme ve kavrama yeteneğine, güçlü bir hafızaya sahiptirler	
		Zaman ve mekan bakımından farklı sosyal durumlara çok kolay uyum sağlarlar	Genelleme ve soyutlama yaparak mevcut bilgiyi diğer alanlara aktarabilirler	
			Bir proje veya deney üzerinde yetişkin denetimi olmaksızın çalışabilirler	

Kaynak: (Uzun, 2004: 25-28).

3.4. Çocukluktan Gençliğe Çizgisel Gelişim Evreleri

Çocuk gelişiminde artistik üretimin ilk evresi, çizgilerle başlar. Çizgi veya karalamalar keşfetmeler, yeni malzeme ve düşüncelerle denemelerin genel bir evresini tanımlar. Tarih öncesi dönemden beri gerçekte çizgiler bütün sanatsal betimlemelerin temelini oluşturur. Betimlemenin nasıl başladığını kabul eden ortak bir görüş, çocuğun başlangıçta kalemle ya da pastel boya ile planlanmamış motor aktivitelerin yan ürünleri olan (ileri-geri hareketlerle, dairesel yollarla ya da defalarca kâğıda kalemin ucu ile bastırarak vurmak gibi) grafik ürünler üretmesidir (Artut, 2001: 196).

Resim, çocuğu bize tanıtmaya yarayan bir ölçüt olduğu gibi, onun zekâ, kişilik ve yakın çevre özelliklerini yansıtan bir ifade aracı olarak da büyük önem taşır. Bireysel zekâ ve kişilik faktörlerinin yanı sıra, çocuğun çevreyle olan etkileşimi ve günlük deneyimleri, onun çizgisini başka bir çocuğun çizgisinden farklı kılan başlıca etmenlerdir. Çocuk bize resmiyle kendisinin bir parçasını yansıtmakta, olaylar hakkındaki duygu, düşünce ve görüş biçimlerini dile getirmektedir (Yavuzer, 2003: 74).

Tüm çocuklar ellerine geçirdikleri iz bırakan nesneleri (kalem, pastel vb.) bir yüzeyde hareket ettirerek, iz (leke) bırakmaktan ve çizmekten büyük zevk alırlar. Özel bir motivasyonu gerektirmeyen bu hareketler, çocuğun sanat ile ilk karşılaşmasıdır. Denetimsiz, omuzdan hareketli bu ilk çizgiler, çocuğun gelecekteki resimsel (artistik) anlatımın başlangıcı olarak görülür. Bu eylem, ortalama bir buçuk yaşından itibaren başlar. Çocuk resimlerinin temelini oluşturan ilk çizgiler, nokta vuruşlar ile başlar, daha sonra basit çizgilerden karalamalara dönüşerek doğal bir süreç izler (Artut, 2001: 196-199). Küçük yaşlarda sözcüklerden daha güçlü bir anlatım aracı olan resim, bize, çocuğun iç dünyası ve büyüme süreci hakkında önemli bilgiler verir. Kolay bir anlatım aracı olması nedeniyle, sınırlı sözcük bilgisine sahip bir çocuk için, kendisi ile dış dünya arasında iletişimi sağlayan bir araçtır (Yavuzer, 2003: 74). Çocukların küçük karalamalar yaparken giderek görsel insan şekilleri ve eşyaları yapabilir hale gelmelerine ve bu unsurları resimlerdeki

konular ve kişisel anlamlarla birleştirebilmeleri şaşkınlık vericidir. Kısacası bütün çocuklar, çocuklukları boyunca kendilerinden beklenen değişimlerden, her yaş gurubuna ait özellikleri göstererek geçerler. Bu sanatsal gelişim evreleri tüm dünya için evrenseldir, resimle iletişim kurmak için iz yapmak her normal çocuğun yeteneğinin ortak bir parçasıdır (Malchiodi, 2005: 101).

1800'lerin sonlarında ve 20. yüzyılın başlarında çocukların resimle anlatımlarına ilgi duyan araştırmacılar resim yapma gelişiminde gözlemlenen evreleri tanımlamaya başladılar. Bu ilk çalışmada çocukların üç genel sanatsal gelişim evresinden geçtiği sonucuna varılır:

1. *Karalama Evresi*; sistematik olmayan dağınık çizgiler ve ardından da kümelenmiş ya da dairesel biçimli karalamalardan oluşur.
2. *Şematik Evre*; çocukların insan figürlerini, eşyaları ve çevrelerini temsilen şemalar geliştirdiği evredir.
3. *Natüralistik (doğacı) Evre*; daha çok gerçekçi, canlı gibi ayrıntıların olduğu evredir (Malchiodi, 2005: 102).

Bu ilk çalışma, gelişim evreleri üzerine daha ayrıntılı bilginin tespit edilmesine önayak olur. Burt, çocuk resimlerini inceleyerek birkaç belirgin evrede sınıflandırır. Çocukların iki ile üç yaşları arasında karalamalar yapmaya başladığını dört yaşından itibaren tek çizgilerin ortaya çıktığını ve bunun insan ve hayvanları temsil edecek olan basit çizimlerin yaratılmasına hazırlık oluşturduğunu gözlemler. 5-6 yaşlarından itibaren çocukların çevrelerinde gördükleri şeyleri temsil eden şekiller çizmeyi becerebildiklerini ve 7 yaşından 11 yaşına kadar çocukların doğadaki uzamsal derinlik, hareket ve rengin bulunuşuyla gerçekçi olarak figürleri ve eşyaları artan bir yeterlilikle aktarabildiklerini saptar. Burt, çocukların, hem yeteneklerine güvenmeme hem de başkalarından teşvik alamadıkları için resimle anlatıma ilgilerini bastırarak ergenlik öncesi dönemlerde resmi bir kenara attıklarını saptar (Malchiodi, 2005: 103).

Goodenough da sanatsal ifadelerde gelişimsel bir sıra olduğunu fark eder ve zekâyı ölçme amacıyla çocuk resimlerinin analizlerinden yaş normları oluşturmaya çalışır. Sonraları başkaları da çocukların resimlerinde belli sırası olan kalıplar gözlemler ve çocuklarda sanatsal gelişim teorilerine ulaşır. Bunların en bilineni, Lowenfeld'in çocukların sanatsal anlatımları üzerine kapsamlı çalışması Creative and Mental Growth'tur. Birçok resim öğretmeni ve terapist (Tedavi Uzmanı), çocuklarda sanatsal gelişimi ölçmek için standart olarak Lowenfeld'in evrelerini (Tablo 4) kullanırlar (Malchiodi, 2005: 103).

Tablo 4: Lowenfeld'in Resimsel Gelişim Evreleri Kuramı ve Piaget'nin Zihinsel Gelişim Evreleri Kuramı ile Eşleştirilerek Hazırlanmış Gelişim Evreleri Tablosu

Temel alınan öğeler; şemanın, rengin, uzamın kullanılışı

	Şema	Renk	Uzam
Karalama 2-4t yaş Devim-Duyusal	Denetimli Denetimsiz Kimileri isimlendirilmiş çizgiler El ve göz uyumu çabaları Tekrarlar	Duygusal, isteğe bağlı renk anlayışı	Her yer
Şema öncesi 4-7 yaş Ben Merkezci İşlem öncesi	Kaba formlar Düşsel öykülerin çizimi Benmerkezci, altı yaşında daha sosyal, dil kazanılmış; yavaş ve somut düşünme	Sevdikleri renkler	Yüzen şekiller
Şematik 7-9 yaş Somut işlem	Kaba formlar Düşsel öykülerin çizimi Somut nesneler ve olaylarla mantıksal işlem. Örneğin, seri yapma, ölçülere göre düzenleme, sınıflandırma, durumu koruma başkalarının görüşlerine inanmak	Eşyaya bağlı renk; bilinen renkler	Taban çizgisi Maskeleme Karışık boyutlandırma, Boşlukta Saydamlık
Gerçekliğin doğuşu. 9-12 yaş Çete Çağı	Kimi hareketler görülür Kız-erkek olarak roller belirlenir. Giysiler farklılaşır Cinsiyetlere dikkat edilir Sevgi/nefret resimleri çizilir Eski şemalar tekrarlanır	Gerçekçi Kimi gölgelemeler Karışık renkler	Çok yönlü taban çizgisi İlkel görünümlü perspektif sorunu hala vardır
Biçimsel işlemler, kimi biçimsel sorunların çözümü (ortaokul)			
Gerçekçilik 13-21 yaş Ergenlik	Hareket var Üç boyutlu biçimler, soyutlama	Dışavurumcu renk ile gerçekçi renk anlayışı	Çok yönlü görüş

Kaynak: (Stokrocki ve Kırıçoğlu, 1997: 2.10).

Lowenfeld fikirlerini Burt ve diğerlerinin ilk çalışmalarının çoğuna dayandırarak sanatsal gelişimin bu ana evrelerini tanımlar.

3.5. (9-12) Yaş Grubu Çocukların Bedensel, Zihinsel, Duygusal, Sosyal ve Çizgisel Gelişimleri

Çocuklar içinde bulundukları sosyal, ekonomik, çevre ve aile yapılarına bağlı olarak farklılıklar içinde olsa da genelde birbirlerine çok yakın gelişim evrelerini yaşar ve bu gelişim basamaklarından geçerler. Normalde çocuklar yaşlarına göre gelişim basamaklarını o ya da bu şekilde tamamlamaktadırlar.

Gelişim her canlı için doğal bir özelliktir. Burada yapısal bir artış, yani büyüme gerçekleşmektedir. Büyüme; bedende gerçekleşen kilo ve boy artışı gibi sayısal değişiklikleri içerir. Çocuk, sadece fiziksel olarak büyümekle kalmaz, aynı zamanda beyin, iç organlarının yapı ile de değişir, gelişir. Beynin gelişimi sonucu, çocukta giderek artan bir öğrenme, anımsama ve yargılama yeteneği oluşur. Böylece fiziksel büyümeye koşut olarak çocuk zihinsel olarak da gelişir. Buna karşılık, “gelişme” değişikliklerin niceliği yanında niteliğini de içermektedir. Gelişme kavramı, düzenli, uyumlu ve sürekli bir ilerlemeyi dile getirmektedir. İnsanlar için gelişimden bahsederken bunun hem zihinsel hem de bedensel olarak iki yönünün olduğunu birçok bilim adamı çeşitli şekilde vurgulamaktadır. Binbaşıoğlu (1982) büyüme ve gelişmenin canlı varlığın iki önemli yönü olduğunu vurgulayarak “bu iki yön, bireyin bütün yönleriyle de ilgilidir. İnsan varlığı bedensel ve ruhsal yönleriyle bir bütündür. Birbiri üzerine etki yapar” şeklinde tanımlamaktadır (Binbaşıoğlu, 1982: 43).

3.5.1. Bedensel Gelişim

Çocuğun gelişimi her yönüyle bütünlük taşıyan bir olgudur. Fiziksel gelişme, davranışları dolaylı olarak etkiler, çünkü çocuğun kendine ve diğerlerine karşı tutumu bedensel gelişiminin de etkisi altındadır. Bu tutumlar çocuğun gösterdiği uyumlara yansır. Örneğin, şişman bir çocuk kısa sürede kendisinden ince olanlara

ayak uyduramadığını fark eder. Bu da çoğunlukla çocuğun kişisel yetersizlik duygusuna kapılmasına yol açar. Aynı zamanda eğer yaşlıları kendisiyle yavaş davrandığı için oynamayı istemezler ve de çeşitli adlar takarak alay ederlerse, çocukta aşağılık duygusu gelişebilir. Bu tür duygular çocuğun kişilik gelişiminde çok önemli rol oynar (Yılmaz, 2001: 10).

Bu yaşlarda boy uzaması yavaştır. Yıllık boy artışı ortalama olarak 5,5 cm.dir. 10 yaşındaki bir çocuğun boyu yaklaşık olarak 140 cm.dir. 11-12 yaşlardaki erkek ve kız çocukların boyu ortalama olarak 145 cm civarındadır.

İlkokulun son yıllarına doğru kızların ağırlığı, yaşlıları olan erkeklerin ağırlığından fazladır. Çünkü kızlar erkek çocuklardan daha önce ergenlik dönemine girmektedirler. Ergenliğin başlangıcında olan 11 yaşında bir kız çocuk 35 kg, aynı yaştaki erkek çocuk ise yaklaşık olarak 35,5 kg'dır. 12-13 yaşlarında kızların ağırlığı daha fazla artış gösterir.

Bu dönemlerde çocuk uzamaya ve ağırlığı artmaya devam eder. Ortalama yılda 5 cm uzar ve 2,5 kg alır. Kız çocukların beden gelişimi, erkek çocuklara oranla daha hızlıdır. Bunun için kız çocukları hareketlerine daha kolay hâkim olurlar ve el becerileri daha çabuk gelişir. Küçük kasların gelişimi sonucu el becerileri artar. Diş değişimi tamamlanmıştır.

Çocuklarda bedensel gelişim, “dönemsel” bir süreçtir. Bunun anlamı fiziksel gelişmenin düzenli bir hızla değil belli dönemlerde bazen hızlı, bazen yavaş olmasıdır. Büyüme çocuktan çocuğa farklılık gösterse bile, yani bazı çocuklarda daha düşük, bazıları normal, bazılarıysa yüksek büyüme hızı gösterebilir de büyüme dönemleri düzenlidir ve önceden tahmin edilebilir. Bedensel gelişim için yeterli beslenmeye, ısı ve nem ortamına gereksinim vardır. Ancak bu koşullarda genetik elemanlar, hormonal büyüme uyarılır ve gelişme sağlanır (Yılmaz, 2001: 10). Bedensel gelişimin türünde hızında kalıtım ve çevre faktörlerinin karşılıklı etkileşimi de vardır. Bedensel gelişimi etkileyen temel faktörler şunlardır;

- Kalıtım

- Irk
- Beslenme
- Hastalık
- Psikolojik Bozukluklar
- Sosyo-Ekonomik Statü (Yılmaz, 2001: 11).

Kız ve erkek çocukların gelişimleri uygun koşullar içinde olmak şartıyla önceden tahmin edilebilecek bir düzen ve intizam içinde olmaktadır. Fakat bebeklik ve ergenlik dönemleri çok kolay tahmin edilebilmektedir. Normal gelişim sırasında ağırlık, boy, kas, iskelet ve iç organlara ilişkin ölçümler bütün çocuklarda birbirinininkine yakındır. Ergenlikte ise, büyük ölçüde ergenliğe bağlı olan hormon değişimleri çocukların davranışlarını etkilemektedir ve beyin daha faal bir şekilde çalışarak öğrenmeyi artırmaktadır. Çocuk bu dönemde çevreye dikkat eder, taklit ederek çevreye uyumunu artırır (Yılmaz, 2001: 11).

3.5.2. Zihinsel Gelişim

Zihinsel yapı deyince çocuğun zekâ yapısından bahsedilmektedir. Zekâ ise öğrenme ve öğrenilen şeylerden istifade edilme, zor ve beklenmedik bir durum karşısında sorunlara çözüm yolları bulabilme yeteneğidir. Çocuğa sağlıklı bir zihin gelişimi sağlamak eğitimin en önemli amaçlarından biri sayılır. Bu dönemde çocuklarda mantıksal düşünme ve sayı, zaman, mekân, boyut, hacim, uzaklık kavramları yerleşmeye, zihinsel yetenekleri yetişkinlerinki gibi olmaya başlar. Ancak soyut düşünce henüz tam gelişmemiştir.

Sayı, uzay, zaman, ağırlık, boyut, hacim kavramları iyice yerleşmeye başlar. Deyimleri anlamakta güçlük çekenler olabilir. Mantıklı ve soyut düşünme yeteneğinde kuvvetli bir ilerleme olur. Çocuklar birkaç hafta ilerisi için plan yapabilir, kendi kendilerine öğrenme ve çalışma gerçekleştirebilirler. Matematigi kavrama özellikleri gelişmiştir ve kendilerini eleştirebilirler.

3.5.3. Duygusal Gelişim

Çocuğun duygusal gelişimi onun güduları ve temel gereksinimleri ile alakalıdır. Duygusal gelişimin çocuğun kendisi kadar ailesi ve toplum içinde önemi büyüktür.

His ve heyecan hayatı dengelidir. Sevmek, beğenilmek, başarılı olmak, kendini güven altında hissetmek, yeni tecrübeler kazanmak belli başlı ihtiyaçlardandır. Duygularına hâkim olma özellikleri artar. Erkek çocuklarda ana-babaya karşı açık sevgi belirtileri azalır. Öğretmenden, başarısızlıktan, arkadaşsız kalmaktan, ölümden korkma hali devam eder. Kendi kabuğuna çekilme, zulüm yapma, fazla hayal kurma durumları gözlenebilir. Çocuklar davranışlarının büyükler tarafından beğenilmesine önem verirler. Bu dönemde korku, öfke, kıskançlık, neşe, sevgi gibi duygusal halleri çabuk değişir.

3.5.4. Sosyal Gelişim

Sosyal gelişim, kişinin doğumundan yetişkin bir birey oluncaya kadar başka insanlarla olan ilişkilerinin ve onlara karşı geliştirdiği ilgi ve duygularının tümüdür. Çocuğun çevresine uyum çalışması yani sosyalleşme süreci ilk aile içinde olur. İyi kötü bütün davranışları, çeşitli alışkanlıkları aile tarafından çocuğa aktarılır. Daha sonra okul, çevre vs. gibi etkenlerle çocuğun sosyalleşmesi devam eder ve bu süreç hiç bitmeden ölüme kadar da kendini gösterir (Yılmaz, 2001: 17-18).

Çocuğun ilk yıllarda almış olduğu huy, kişilik ve karakter özellikleri, onun ileriki yaşlardaki ilgi ve tutumlarını belirlemektedir. Bu süreç ne kadar başarılı geçmişse ileriki yıllarda yaşayabileceği herhangi bir uyumsuzluk o derece az olacaktır. Bu sosyal gelişimin başarı gösterebilmesinde okul ve ailenin büyük bir rolü vardır.

Sosyal gelişim, ilkokulun ilk yıllarından itibaren arkadaş beğenisi ile önem kazanmaya başlar, 9-10 yaşlarında itibaren bu beğeni güçlü bir ihtiyaca dönüşür. Bu

ihtiyaçla benlik sistemindeki kontrol örüntüsü yeni bir nitelik kazanmaya başlar. Oyun kurallarına uyma ve arkadaş standartlarını benimseme başlangıçta “arkadaşların beğenisini kazanma” ve onu sürdürmek için gerekli kontrol mekanizması iken onda yavaş yavaş oluşmaya başlayan bir gruba ait olma duygusu özveriyi de beraberinde getirerek artık “kurala kural olduğu için uyma” zorunluluğuna dönüşmektedir. Bu anlayışla davranma çocuğun karakterinin gelişiminde önemli bir aşamayı işaret etmektedir. Öğretmen her çocuğu herhangi bir grubun üyesi yapma, onu grubu için çalışabilecek ve o gruba birşeyler verebilecek biçimde yönlendirme konusunda her fırsatı bilinçli bir biçimde kullanma çabası göstermelidir.

Çocuk sosyal gelişimi içerisinde diğer insanlarla fikir alışverişine girme konusunda durmadan ilerler. Kız erkek arası gruplaşmalar daha yoğunlaşır (Yılmaz, 2001: 21). Çocuk bencil duygulardan sıyrılarak uyumlu ve işbirlikçi duruma gelir. Grup içindeki rolünü benimser. Grubun vereceği sorumlulukları yüklenir. Toplumun onaylamayacağı, suç olarak kabul ettiği davranışlardan sakınır. Arkadaş edinmeyi bilir. Duygularını sağlıklı olarak ifade eder. Yaşına uygun oyunlarla ilgilenir (Yılmaz, 2001).

3.5.5. Çizgisel Gelişim (Gerçekçiliğin Doğuşu)

Bu çağ çocuğun, bedensel ve psikolojik gelişim ve değişkenlerinin kritik olduğu bir dönemdir. Temel eğitimin ikinci kademesine sarkan bu döneme “gruplaşma” veya “başkaldırma” dönemi de denmektedir (Artut, 2001: 209). Bu çağlarda çocuk gerçekle ilgilenmeye başlar. Gerçek denilince doğayı taklit etme anlamına gelmez, çünkü çocuk bunu bir görüş anlayışı olarak ele almaktadır (Kehnemuyi, 2004: 28). Giderek beden ve zihnen büyüyen okul çocuğu aracı daha iyi kullanmaya başlar. Teknikleri öğrenir ve uygular. Kas gücü ve dikkat süresi, artar (Buyurgan ve Buyurgan, 2007: 63).

Bu yaşlardaki çocuk artık toplumun bir üyesi olduğundan haberdardır ve bu haberdar oluşu çizgilerine yansıtmaya başlamıştır. Bu dönemdeki çocuğun daha

önceki çalışmalarına oranla daha ayrıntılı çizgiler çizdiği ve daha gerçekçi bir yaklaşımda olduğu gözlenmektedir (Yavuzer, 2003: 65). Diğer yandan da genel gelişimin getirdiği gerçeklere uyma, çevrenin isteklerine yanıt verebilme ikilemini yaşamaktadır. Duygusal gelişimim de en yoğun yaşandığı dönemdir. Bu evrede çocuk, giderek resimlerini göstermekten hoşlanmaz, onları açıklamaz. Bazıları resimlerinin üzerlerine kapanırlar. Resimleri üzerinde olumsuz görüş belirtilmesine tahammül edemezler. Çizim ve boyama işlemlerinde “Acaba resimlerim beğenilir mi? Yanlış yapar mıyım? Boş yerleri boyamasam olmaz mı?” şeklinde korku ve çekingenliğin gözlemlendiği bir dönemdir (Artut, 2001: 209-210). Artık renkler gelişigüzel seçilmek yerine, gerçeğe uygun bir biçimde seçilmeye başlamıştır (Yavuzer, 2003: 65).

Bu dönemde çocukların en büyük gereksinimlerinden biri kendi kişiliklerini bulmaları, kendi güçlerinin farkına varmaları ve kendi grupları içinde kendi ilişkilerini geliştirebilmeleridir. İkinci olarak da her çocuğun, çevresi ve çevresini oluşturan nesneler ve malzemeler ile olan içten ilişkisini keşfetme ihtiyacı gelmektedir. Resminde artık erken yılların güçsüz fakat özgür havası kalkmış, içinde yaşadığı kültür ve toplumun bazı zevk ölçülerine uyma kaygısı egemen olmuştur (Yavuzer, 2003: 65). Hareketli figürler sıkça görülmeye başlar. Koşan, yürüyen, oynayanlar gibi. Nesneler arka planda sıra sıra dizili irili ufaklı olarak dikkati çeker. Burada perspektif oluşumu görülür (Artut, 2001: 210). Anatomiye uygun bir yapıda ve elbiseler giymiş olarak çizilen insan figürleri bol ayrıntılı olarak işlenir. Mekân ve perspektif artık kendini gösterir. Yer çizgisi yukarı çıkar, toprak kendi rengine boyanır (Yavuzer, 2003: 65-66).

Konu seçiminde kızlarla erkekler arasında ayrımlar belirir. Bu bireysel farklılıkların yanı sıra cinsiyet önemli bir etken olmaktadır. Kızlar erkeklerden, erkeklerde kızlardan nefret eder görünürler (Artut, 2001: 209). Erkek çocukları daha çok tekneler, uçaklar, trenler, savaş ve spor sahneleri; kızlar ise kadın yüzleri, giysiler, evler, çiçekler, yavrulu hayvanlar çizerler. Ayrıca bu tür konu seçimlerinde televizyon etkili olabilmektedir. Sanattaki belirli tekniklerin öğretimi çocukların kendi başlarına araştırma ve denemelere girişmelerine engel olur. Onların fiziksel ve

sanatsal becerilerinin gelişimi için yapılabilecek şey ortamı ve malzemeleri onlar için hazırlamak ve yeterli düzeyde teşvik ve destek göstermektir (Yavuzer, 2003: 66).

Çocuk kendini görsel sanatlar alanında ifade ederken yalnızca yaptığı çalışmalarla sınırlı kalmamalıdır. Çocuğun sanat eserlerini görüp anlamaya çalışması, kültürünü, tarihini yaşayarak öğrenmesi çok yönlü gelişmesinde olumlu rol oynar. Çocuklara sadece çizdirip, boyatıp, kestirmek değil, onları görsel ve teorik olarak da bilgilendirmek önemlidir. Bunun için müzelere, galerilere gitmeli, sınıfta gösterilebilecek başyapıtlar tanıtılmalı, sanat tarihinden seviyelerine uygun masalsı bilgilendirmeler yapılmalıdır. Her resim dersinde o günkü konu ile ilgili çalışmaya geçmeden önce sorularla öğrenciler düşündürülmeli, onların sorularına cevap verilmeli, belli bir bilgi alışverişinden sonra çalışmaya başlanmalıdır (Buyurgan ve Buyurgan, 2007: 63).

IV. BÖLÜM

4. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Üstün yetenekli çocuk kavramı ilk kez M.Ö. 618 yılında Tang Hanedanlığına kadar uzanmaktadır. O tarihte hanedanlık içinde üstün yetenekli çocuklar için özel eğitimden söz edilmiştir. Batıda ise buna örnek Plato zamanıdır ki onun zamanında da üstün yetenekli çocuğun eğitimi üzerinde durulmuştur. Rönesans zamanında ise sanat, mimari ve edebiyat gibi yaratıcı alanlarda yetenek sergileyenlere hükümet ve özel kurumlarca destek verilmiştir. 1920’de Amerika Birleşik Devletleri’nde (ABD) eyaletlerin 2/3’ünde bu tür yetenekli çocuklar için özel eğitim izlenceleri yapılmıştır. 20. yüzyılda üstün yetenekli çocukların eğitimi milli bir konuma gelmiş ve 1993’te ilk kez devlet denetiminde çok ciddi ele alınarak bu çocuklar için özel eğitim bilimleri oluşturulmuştur (Tuycev, 5.07.2008).

Enç (2004); Üstün Beyin Gücü “Gelişim ve Eğitimleri” adlı kitabının 12. bölümünde yer alan bir paragrafında; Fransız sarayının resmî temsilcisi olan Michel Boudier’in ilk kez 1616’da yayınlanan “Sarayın Genel Bir Tarihi” adlı eserinde Enderun eğitimi konusundaki şu şekilde belirtmektedir: “Türklerin niçin varlıklı ve güçlü bir devlet olarak geliştiğine şaşmamak gerekir. Çünkü onlar, büyük sayıdaki gençler arasından en yeteneklilerini seçmesini ve onları dürüst insanlar haline getirecek disiplinli bir eğitim vermesini çok iyi bilmektedirler. Böylece doğanın üstün bağıışı ile üstün bir eğitim ve sanat kaynaşmaktadır! Bu gençlerin eğitiminde izlenen düzen ve yöntem Türkler için ileri sürülen barbarlık sıfatının sözden öteye bir anlamı olmadığını göstermeye yeter” (Enç, 2004: 40).

Akarsu (2004); Yetişemediğimiz Çocuklar: Üstün Yetenekli Çocuklar ve Sorunları adlı makalesinde, günümüzde, ülkemizde üstün yeteneklilerle ilgili toplantılar ve 1995’ten bu yana yaklaşık 400’e yakın öğretmene, hizmet-içi eğitim programları düzenlemekte olduğundan bahsetmektedir. Özel eğitim gerekliliğinin ilk fark edildiği alanın müzik olduğunu ve 6660 Sayılı Kanun çıkartılarak, müzikte

üstün yetenekli çocukların erken yaşta tanınması ve ihtiyaç duydukları özel eğitimi almak üzere yurt dışına gitmelerinin sağlandığından söz etmektedir. Ünlü sanatçılarımız Suna Kan ve İdil Biret bu olanaktan yararlanarak üstün yeteneklerini üstün performansa çevirme şansını ve becerisini sergilemiş değerlerimizden olduğunu belirtmiştir. Daha sonra bu kanunun kullanımının önce sınırlandırıldığını sonra da 1977’de dondurulduğunu açıklamıştır. İlkokulu tamamlayan yetenekli öğrencilerin genel kültür destekli özel müzik eğitimi aldıkları mevcut yedi adet devlet konservatuvarı da çok sınırlı bir gruba hitap ettiğinden, ülke çapında yetenek havuzundan öğrenci seçmeyi başaramadığını, özel yetenek okulları olarak eğitimlerini sürdürdüğünü belirtmiştir (Akarsu, 2004: 151).

Bununla birlikte, 1964’de ilk mezunlarını seçen Ankara Fen Lisesi, fen ve matematikte üstün yeteneklileri topladığını ve onlara Ford Vakfı’nın mali, ABD’de New York’taki Bronx Fen Lisesi’nin bilgi desteği ile özel olarak seçildiğini, ABD’de ve Ortadoğu Teknik Üniversitesi’nde yetiştirilmiş öğretmenlerle özel bir eğitim sunduğunu açıklamıştır. Yatılı okul ortamında, laboratuvar ve kitaplık, gezi-gözlem, münazaralar, küçük grup çalışmaları ve bireysel destek uygulamaları ile desteklenen bu uygulamanın dört yıl sürdüğünü, Ford Vakfı’nın desteğini çekmesi ile özelliğini yitirdiğini anlatmıştır. Bu okullar seçilmiş öğrencilere normal liselere kıyasla birkaç ek matematik ve fen dersi vermenin ötesinde bireyselleştirilmiş ya da öğrencinin hızına, ilgisine, öğrenme biçimine göre farklılaştırılmış ve yaratıcılığını ortaya çıkarmasına fırsat veren bir eğitim yerine fen ve matematikte tekdüze kitle eğitimi veren okullar halinde eğitimlerini sürdürmekte olduğundan bahsetmektedir. 1990’ların başında Ankara ve İstanbul’da açılan ve daha sonra yaygınlaştırılmaya çalışılan güzel sanatlar liselerinde lise düzeyinde resim ve görsel sanatların bazı dallarında özel eğitim verilmekte olduğunu belirtmektedir (Akarsu, 2004: 151).

Coşkun (2007); Görsel Sanatlarda Üstün Yetenekli Çocukların Eğitimi ile İlgili Öğretmen Görüşleri ve Değerlendirilmesi adlı yüksek lisans tez çalışmasında; görsel sanatlarda üstün yetenekli çocukların sanat eğitimiyle ilgili ülkemizde yapılan çalışmaları araştırmış, üstün yetenekli çocukların bulunduğu BİLSEM ve Anadolu Güzel Sanatlar Liselerinin (AGSL) görsel sanatlar öğretmenlerinin bu konuyla ilgili

görüşlerini belirlemeye çalışmıştır. Bu öğretmenlere 11 sorudan oluşan bir anket uygulamıştır. Anket, gözlem ve görüşme yöntemleri kullanılarak bilgiler elde edilmiştir. Araştırmada üstün yetenekli çocukların eğitimleriyle ilgili olarak BİLSEM öğretmenlerinin hizmet içi eğitim semineri aldıkları AGSL öğretmenlerinin ise herhangi bir özel eğitim almadıklarını tespit etmiştir. Aynı zamanda üstün yetenekli öğrencilere sanat eğitimi verilen okulların, mimari yapılarının da sanat eğitimine uygun olmadığını, gerekli araç-gereç ve donanımına sahip olmadığı, ders saatlerinin yetersiz olduğu ve bunun eğitimi olumsuz etkilediği görüşlerine ulaşmıştır. Sonuç olarak, üstün yetenekli çocukların sanat alanında ülkenin bu insanlara gereksinimi olduğu ve yetkililerin özel eğitime ihtiyaç duyulan bu çocuklara gerekeni yapması gerektiğini açıklamıştır.

Aral (1999); Hacettepe Üniversitesi Ankara Devlet Konservatuvarı'na devam eden 80 öğrenci ile Özel Arı Koleji'ne devam eden 111 öğrenci olmak üzere toplam 191 öğrenci üzerinde "Torrance Yaratıcı Düşünme Testi" ve "Genel Bilgi Formu" ile bir araştırma yapmıştır. Sonuçlarında ise, cinsiyetin yaratıcılık boyutlarında anlamlı bir farklılık yaratmadığı ortaya çıkmıştır (Aral, 1999: 11). Lise ikinci sınıfa devam eden ergenlerin, yaratıcılığın; esneklik, orijinallik, akıcılık ve detaylara girme boyutlarında, lise bir ve lise üçüncü sınıfa devam eden ergenlerden daha yüksek puan aldıkları görülmüştür. Lise birinci sınıfta ergenlerin yeni bir ortama uyum sağlama, kendilerini anlatma gücüne olan güvenlerinin sık sık sarsılması ve imgelem güçlerinin eskisi kadar etkili olmaması yaratıcılıklarını köreltmektedir. 15-16 yaşlarında yaratıcılığın sanatsal yaratma şekli aldığı görülmüş ve lise üçüncü sınıftaki öğrencilerin ise üniversite sınavlarına hazırlanmalarının, yaratıcılıklarını olumsuz yönde etkilediği ortaya çıkmıştır (Aral, 1999: 14-15).

V. BÖLÜM

5. YÖNTEM

Çalışmada değişik araştırma yöntemlerinden yararlanılmıştır. İlk aşamada, “Belge ve Arşiv Tarama” yöntemi ile çalışmanın içeriğine uygun bilgiler toplanması amacıyla, tez araştırma merkezi, kütüphane ve internet aracılığıyla yayınlar ve belgeler okunup incelenerek değerlendirilmiş, ikinci aşamada, çalışmanın uygulama kısmı için BİLSEM ve RAM ile görüşmelerde bulunulmuştur. Bu görüşmeler neticesinde belirlenen kurumlarda uygulama yaptırılmaya karar verilmiştir. Bu merkezlerde çalışma ve araştırma yapılabilmesi için ilgili kurumlarla resmi yazışmalar yapılmıştır.

5.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada, betimsel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

Araştırmada kullanılan verilerin önemli bir kısmı, kütüphanelerdeki kaynaklardan ve yayınlardan elde edilmiştir. Alıntı olarak ve başka şekillerde değerlendirilen tüm kaynaklar, kaynakça listesinde gösterilmiştir.

Uygulama çalışmasına yönelik, ilgili birimlerden izinler alınmış ve görüşmeler yapılmıştır. Uygulamalar Türkiye’deki 35 BİLSEM’den, araştırmaya, uygulama kolaylığı olan iki BİLSEM’de ve ilgili ilköğretim okullarında yapılmıştır. Uygulamaların belirtilen yerlerde yapılmasının nedeni, Milli Eğitim Bakanlığı’nın izni doğrultusunda, belirtilen İl Milli Eğitim Müdürlüklerinin çalışmaya izin vermesi ve mekânsal erişim kolaylığı açısından tercih edilmiş olmasıdır.

“Zamanda Yolculuk” konulu bir somut, “Renklerin Dansı” konulu bir soyut resim çalışması, ilgili illerde bulunan 9-12 yaş grubu 30 üstün yetenekli çocuğa konu

olarak verilmiş ve uzman görüşü alınarak bu resimlerin analizi yapılmıştır. Ayrıca bu çocukların resimleri, yapım aşamasında gözlem formu ile kaydedilmiştir.

Analiz kısmında, Lowenfeld'in Çizgisel Gelişim Evreleri tablosundan yararlanılarak çocukların yaptıkları her bir resim şema, renk, mekân ve yaratıcılık açısından yorumlanmış ve bu yorumlardan yola çıkarak, çocukların içinde bulundukları çizgisel gelişim evresi tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırmaya konu olan asıl evre "Gerçekçiliğin Doğuşu Evresi"dir.

9-12 yaş grubu üstün yetenekli çocuklarda çizgisel gelişim araştırıldığı için birim olarak üstün yetenekli çocuklar çalışmaya dahil edilmiştir. Ortaya çıkan veriler anlaşılır bir şekilde açıklanmaya ve yorumlanmaya çalışılmıştır.

5.2. Evren

Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ilgili ildeki RAM tarafından bilgilerine ulaşılan üstün yetenekli çocukların eğitimlerine devam ettikleri ilköğretim okulları ile okul öncesi, ilköğretim ve orta öğretim çağındaki üstün veya özel yetenekli çocukların, bireysel yeteneklerini en üst düzeyde kullanmalarını sağlamak amacıyla açılan bağımsız özel eğitim kurumları olan 35 BİLSEM'den farklı illerdeki iki tanesi bu araştırmanın evreni kapsamındadır.

5.3. Örneklem

Araştırmanın örneklemini, rastgele (random) yöntemi ile tespit edilen, BİLSEM'den 18 öğrenci ve RAM'dan elde edilen bilgiler doğrultusunda ulaşılan, farklı okullardaki 12 öğrenci olmak üzere 9-12 yaş grubundan toplam 30 üstün yetenekli çocuk oluşturmaktadır.

5.4. Verilerin Toplaması

Araştırmada verilerin toplanması için öncelikle kütüphane ve internet aracılığı ile literatür taraması yapılmıştır. İngilizce ve Türkçe yayınlar (Kitap, makale, sempozyum, tez vb.) incelenmiştir.

Veri toplama aracı hazırlanmadan önce, birkaç BİLSEM ve Rehber uzmanlar ile görüşmelerde bulunulmuştur. Yardımcı olabileceklerini belirten ilgili kurumun yöneticileri ile ilgili yazışmalar neticesinde bu kurumlarda uygulama yapılmaya karar verilmiştir.

İlgili öğretmenler ile görüşmeler yapıp 9-12 yaş grubu üstün yetenekli çocuklara önce “Zamanda Yolculuk” konulu bir somut çalışma yaptırılmıştır. Burada; “bulunmak istedikleri zamanın, geçmişte veya gelecekte herhangi bir yer veya bir an olabileceği” açıklaması yapılmıştır. Belli bir süre sınırlaması yapılmamıştır. Aynı grup öğrencilere, “Renklerin Dansı” konulu soyut çalışma verilmiştir. Burada da öğrencilere 5 dakika aralıklarla farklı müzik çeşitleri (hareketli, yavaş, klasik, nostalji vb.) dinletilmiş, bu müziğin onlarda bıraktığı etki neticesinde serbest çalışmalar yapmaları istenmiştir. Çalışmalarda boya seçiminde çocuklar serbest bırakılmıştır. Uygulama aşamaları gözlem formu ile kaydedilmiş, bu formlar öğrencinin çalışmasıyla birlikte sunulmuştur.

5.5. Verilerin Analizi

Araştırma için 30 öğrenciye, birisi somut, diğeri soyut olmak üzere toplam 60 resim yaptırılmış ve resimler “Renk, Mekân, Şema ve Yaratıcılık” olarak ele alınıp ilgili kaynaklar yardımıyla yorumlanmıştır.

Verilerin analizi için, uygulama sonucunda elde edilen resim çalışmaları Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Resim-iş Öğretmenliği Anabilim Dalı öğretim üyelerinden 3 uzman tarafından

puanlandırılmıştır. Bu puanlamadan elde edilen bilgiler tablo şeklinde verilmiştir (Bkz. Tablo 9).

Resimlerin değerlendirilmesi aşağıdaki puan cetveli ve değerlendirme formuna (Bkz. Tablo 5, 6, 7) göre yapılmıştır. Değerlendirme formu Lowenfeld'in Çizgisel Gelişim Evreleri Tablosu (Bkz. Tablo 4) dikkate alınarak hazırlanmıştır. Bu tabloya yaratıcılık maddesi alan uzmanı ve aynı zamanda tez danışmanı tarafından ilave edilmiştir. Değerlendirme formunda yer alan maddelerin puanı (Bkz. Tablo5) ve çizgisel gelişim evrelerinin puan aralıkları (Bkz. Tablo 6) da yine alan uzmanı ve aynı zamanda tez danışmanı tarafından oluşturulmuştur. Bu değerlendirme formu ve puan cetvelleri daha önce; “Yöresel Kültür Farklılıklarının 7-9 Yaş Grubu Çocukların Resimlerine Yansımaları (Ankara ve Mardin İlleri Örneği)” adlı yayınlanmamış yüksek lisans tez çalışmasında kullanılmıştır. Araştırmada Ankara ve Mardin illerinde yaşayan, 7-9 yaş grubu çocukların resimlerinde, üç kültür öğemizden düğün, tatil, ve piknik anlayışlarının farklı yansımalarını görmek amacıyla, 7-9 yaş grubu 500 çocuğa düğün, piknik ve tatil konulu resimler yaptırılmış (Yağcı, 2007), belirtilen değerlendirme tablosu (Bkz. Tablo 7) ve puan cetvelleri (Bkz. Tablo 5, 6) ile uzman görüşü alınarak bu resimlerin analizi yapılmıştır.

Tablo 5: Puan Cetveli 1

RENK	ŞEMA	MEKÂN	YARATICILIK
25 Puan	25 Puan	25 Puan	25 Puan

Tablo 6: Puan Cetveli 2

Karalama Dönem	0-19 Puan
Şema Öncesi Dönem	20-39 Puan
Şematik Dönem	40-59 Puan
Gerçekliğin Doğuşu Dönemi	60-79 Puan
Gerçekçilik Dönemi	80-100 Puan

Tablo 7: Değerlendirme Formu

ÖLÇÜTLER	1. UZMAN	2. UZMAN	3. UZMAN	ORTALAMA	ÖĞRENCİNİN İÇİNDE BULUNDUĞU GELİŞİM BASAMAĞI
RENK					
ŞEMA					
MEKÂN					
YARATICILIK					
				TOPLAM	

Uygulama aşamasında öğrencilerin tutum ve davranışları gözlem formları ile takip edilmiştir.

Araştırma ile ilgili veriler toplandıktan sonra verilerin analizi, frekans ve yüzdeleri hesaplanarak ortaya konulmuştur. Üstün yetenekli çocukların resimlerinin uzman puan ortalamaları “Eşleştirilmiş Örnekler t Testi” ile kontrol edilmiştir. Araştırmada anlamlılık düzeyi “Zamanda Yolculuk” ve “Renklerin Dansı” konusu için 0,10 olarak kabul edilmiştir.

VI. BÖLÜM

6. BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde 9-12 yaş grubu üstün yetenekli çocuklara yaptırılan “Zamanda Yolculuk” ve “Renklerin Dansı” konulu toplam 60 resim yer almaktadır. Puanlama ve hesaplama 30 çocuğun 60 resmi de dahil edilmiştir. Resimlerin analizleri uzman puanlamasıyla incelemeye alınmıştır. Tezin sonunda yer alan eklerde üstün yetenekli çocukların resimleri ile bu resimlerin üç uzmanın görüşleri tarafından puanlanmış tabloları bulunmaktadır. Resimler; renk, şema, mekân ve yaratıcılık olarak değerlendirilmiştir. “Renklerin Dansı” konulu soyut çalışmada “mekân” kısmı “düzenleme” olarak ele alınmıştır. Alanın uzmanı tarafından ilave edilen “yaratıcılık” kısmı, çocuğun kendini ifade ediş şekline göre yorumlanmıştır. Çalışmaya katılan 9-12 yaş grubu 30 üstün yetenekli çocuğun yaş dağılımları Tablo 8’de gösterilmiştir. Üstün yetenekli çocuklarda yaş dağılımı; 9 yaş grubu için 2, 10 yaş grubu için 9, 11 yaş grubu için 8, 12 yaş grubu için 11 olmak üzere toplam 30 öğrenciden oluşmaktadır (Bkz. Tablo 8).

Tablo 8: Üstün Yetenekli Çocuklar Yaş Dağılımı

YAŞ	SAYI
9 yaş	2
10 yaş	9
11 yaş	8
12 yaş	11
Toplam	30

6.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmada birinci alt problem “Üstün yetenekli çocukların (9-12 yaş grubu) yaptıkları somut ve soyut resimler arasında fark var mıdır?” şeklinde belirlenmişti. Yapılan analizler sonucunda bu alt probleme ilişkin elde edilen bulgular Tablo 9’da verilmiştir. Her iki resim çalışması (“Zamanda Yolculuk” konulu somut resim çalışması ile “Renklerin Dansı” konulu soyut resim çalışması) belirlenen puan cetveli 2’ye (Bkz. Tablo 6) göre üç uzman görüşü tarafından puanlandırılmıştır. Bu puanların ortalamaları (Bkz. Tablo 9) alınmış, standart sapmaları (Bkz. Tablo 10) belirlenmiştir.

Tablo 9: Üstün Yetenekli Çocukların Uzman Puanlaması Ortalamaları

Denek No	ÜSTÜN YETENEKLİ	
	Zamanda Yolculuk	Renklerin Dansı
1	91,63	30,26
2	90,99	76,98
3	87,66	76,99
4	73,32	45,65
5	27,32	57,99
6	66,32	71,98
7	40,65	30,65
8	20,99	21,99
9	35,32	20,65
10	80,65	16,99
11	90,33	35,66
12	41,66	38,32
13	76,31	52,99
14	67,99	38,65
15	25,31	18,65
16	24,31	18,65
17	45,33	22,32
18	78,66	49,32
19	29,65	56,32
20	46,65	41,99
21	21,32	33,99
22	18,66	70,98
23	13,32	38,65
24	8,99	31,99
25	43,98	21,65
26	62,96	82,99
27	97,66	23
28	55,31	83,32
29	14,65	16
30	87,66	32,65
TOPLAM	1565,56	1258,22

Oluşturulan tablo neticesinde, 30 üstün yetenekli çocuğun toplam resim puanı “Zamanda Yolculuk” konusu için 1565,56 “Renklerin Dansı” konusu için de 1258,22 bulunmuştur. Her iki resim çalışmalarının aralarındaki farkı bulabilmek için “Eşleştirilmiş Örnekler t Testi” (paired samples t test) uygulanmıştır.

Bu sonuçlardan ortaya çıkan aritmetik ortalama ve standart sapmayı da incelersek üstün yetenekli çocukların yaptıkları somut ve soyut resim çalışmalarının arasındaki fark görülecektir. Buna göre; “Zamanda Yolculuk” ve “Renklerin Dansı” konulu somut ve soyut resim çalışmalarını Eşleştirilmiş Örnekler t Testine göre hesapladığımızda aralarında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Yani “Zamanda Yolculuk” ve “Renklerin Dansı” konulu resim çalışmaları arasındaki gözlemlenen fark, %10 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır. Nedeni: $p=0,081 < 0,10$ dur. “Zamanda Yolculuk” ve “Renklerin Dansı” değişkenleri arasında %24 korelasyon gözlenmiştir. Korelasyon pozitif yöndedir. Yani “Zamanda Yolculuk” konusunun değerleri artarken “Renklerin Dansı” konusunun değerleri de artmaktadır.

Tablo 10: Üstün Yetenekli Çocukların t Değeri Sonuçları

	Zamanda Yolculuk	Renklerin Dansı
Aritmetik Ortalama	52,190	41,940
Standart Sapma	28,380	21,360
İlişki (Korelasyon)	0,244	
t Değeri	-1,810	
p Değeri	0,081	

* $p < 0,10$

Sonuç olarak her iki resim çalışmasının aralarında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Üstün yetenekli çocukların somut (Zamanda Yolculuk) resim çalışmasında, soyut (Renklerin Dansı) resim çalışmasına oranla daha yüksek bir ortalamaya sahip olduğu görülmektedir.

6.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Uzman puanlama sonucuna göre; üstün yetenekli çocukların içinde bulundukları çizgisel gelişim dönemleri aşağıdaki tablolarda ayrıntılı bir şekilde verilmiştir.

Somut (Zamanda Yolculuk) ve soyut (Renklerin Dansı) çalışmalar için her çocuğun uzman puanlamasından aldığı ortalamalar temel alınarak çocuğun gelişim evresi incelenmeye çalışılmıştır. Buradaki ortalamalar da her resim, renk, şema, mekân ve yaratıcılık ölçütleri yönünden tek tek puan verilerek incelenmiş, sonra bu ölçütlerin ortalaması alınarak çocuğun içinde bulunduğu evreyi gösteren puanlara ulaşılmıştır.

Tablo 11 ve 12’de üstün yetenekli çocukların “Zamanda Yolculuk” konulu somut ve “Renklerin Dansı” konulu soyut çalışmalarından aldıkları uzman puanlamaları ve içinde yer aldıkları çizgisel gelişim evresi görülmektedir. Çocukların burada ki çizgisel gelişim evreleri belirlenirken, uzman puanlamasından elde edilen sonuçlar, Tablo 6’da yer alan puan cetvelinden yola çıkılarak çocukların çizgisel gelişim evrelerine ulaşılmıştır.

Tablo: 11 Üstün Yetenekli Çocuklarda “Zamanda Yolculuk” Konulu Somut Resim Çalışması

Denek No	Uzman Puanlaması Ortalamaları	Karalama Dönemi	Şema Öncesi Dönem	Şematik Dönem	Gerçekçiliğin Doğuşu Dönemi	Gerçekçilik Dönemi
1	91,63				x	
2	90,99					x
3	87,66					x
4	73,32				x	
5	27,32		x			
6	66,32				x	
7	40,65			x		
8	20,99		x			
9	35,32		x			
10	80,65					x
11	90,33					x
12	41,66			x		
13	76,31				x	
14	67,99				x	
15	25,31		x			
16	24,31		x			
17	45,33			x		
18	78,66				x	
19	29,65		x			
20	46,65			x		
21	21,32		x			
22	18,66	x				
23	13,32	x				
24	8,99	x				
25	43,98			x		
26	62,96				x	
27	97,66					x
28	55,31			x		
29	14,65	x				
30	87,66					x

Tablo: 12 Üstün Yetenekli Çocuklarda “Renklerin Dansı” Konulu Soyut Resim Çalışması

Denek No	Uzman Puanlaması Ortalamaları	Karalama Dönemi	Şema Öncesi Dönem	Şematik Dönem	Gerçekçiliğin Doğuşu Dönemi	Gerçekçilik Dönemi
1	30,26		x			
2	76,98				x	
3	76,99				x	
4	45,65			x		
5	57,99			x		
6	71,98				x	
7	30,65		x			
8	21,99		x			
9	20,65		x			
10	16,99	x				
11	35,66		x			
12	38,32		x			
13	52,99			x		
14	38,65		x			
15	18,65	x				
16	18,65	x				
17	22,32		x			
18	49,32			x		
19	56,32			x		
20	41,99			x		
21	33,99		x			
22	70,98				x	
23	38,65		x			
24	31,99		x			
25	21,65		x			
26	82,99					x
27	23		x			
28	83,32					x
29	16	x				
30	32,65		x			

Tablo 13’te çocukların somut ve soyut çalışmalarına bağlı kalarak, içinde yer aldıkları çizgisel gelişim evreleri yaş aralıkları birlikte verilmiştir.

Tablo: 13 Üstün Yetenekli Çocukların Çizgisel Gelişim Evreleri ve Yaş Aralıkları

Denek No	Yaş	SOMUT ÇALIŞMA İÇİN	SOYUT ÇALIŞMA İÇİN
1	11	Gerçekçilik	Şema Öncesi
2	12	Gerçekçilik	Gerçekçiliğin Doğuşu
3	12	Gerçekçilik	Gerçekçiliğin Doğuşu
4	11	Gerçekçiliğin Doğuşu	Şematik
5	11	Şema Öncesi	Şematik
6	11	Gerçekçiliğin Doğuşu	Gerçekçiliğin Doğuşu
7	12	Şematik	Şema Öncesi
8	10	Şema Öncesi	Şema Öncesi
9	10	Şema Öncesi	Şema Öncesi
10	12	Gerçekçilik	Karalama
11	9	Gerçekçilik	Şema Öncesi
12	11	Şematik	Şema Öncesi
13	12	Gerçekçiliğin Doğuşu	Şematik
14	12	Gerçekçiliğin Doğuşu	Şema Öncesi
15	10	Şema Öncesi	Karalama
16	10	Şema Öncesi	Karalama
17	11	Şematik	Şema Öncesi
18	10	Gerçekçiliğin Doğuşu	Şematik
19	12	Şema Öncesi	Şematik
20	12	Şematik	Şematik
21	12	Şema Öncesi	Şema Öncesi
22	10	Karalama	Gerçekçiliğin Doğuşu
23	10	Karalama	Şema Öncesi
24	10	Karalama	Şema Öncesi
25	11	Şematik	Şema Öncesi
26	12	Gerçekçiliğin Doğuşu	Gerçekçilik
27	10	Gerçekçilik	Şema Öncesi
28	11	Şematik	Gerçekçilik
29	9	Karalama	Karalama
30	12	Gerçekçilik	Şema Öncesi

Tablo 14'ten çıkan yüzdelik sonuçlarına göre; incelenmekte olan “Gerçekçiliğin Doğuşu Dönemi” kapsamındaki 30 üstün yetenekli çocuk içerisinde, somut çalışma ile %23, soyut çalışma ile %13'lük grup, içinde bulunduğu yaş grubunun özelliklerini taşımaktadır. Buna karşılık 30 çocuğun %20'si hem somut hem soyut resim çalışması ile Şematik Dönem, aynı çocukların %23'ü somut resim çalışması ve %47'si soyut resim çalışmasıyla Şema Öncesi Dönem ve her iki çalışma

için %13'lük çocuk grubu da Karalama Döneminin içerisinde yer alarak döneminin gerisinde bulunmaktadır.

Bu çocukların, somut çalışma için %20, soyut çalışma için %7'lik bir kısmı da gelişim basamağının (Gerçekçilik Dönemi) ilerisinde bir süreç göstermektedir.

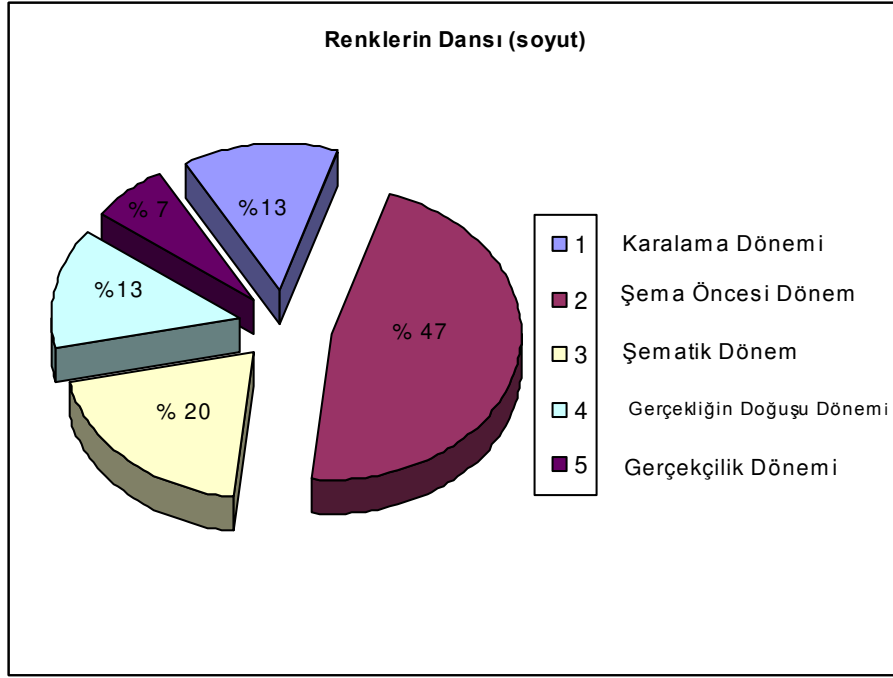
Araştırmacılar yüksek düzeyde zekanın, yüksek düzeyde yaratıcılığı garanti etmediğini, yaratıcılıkla zeka arasında çok yüksek bir ilişki olmadığını, yani zeka seviyesi yüksek olan bireylerin daha yaratıcı oldukları her zaman söylenemez (Sungur, 1997: 54).

Tablo: 14 Üstün Yetenekli (9-12 yaş) Çocukların Uzman Görüşüne Göre İçinde Bulundukları Çizgisel Gelişim Dönemleri

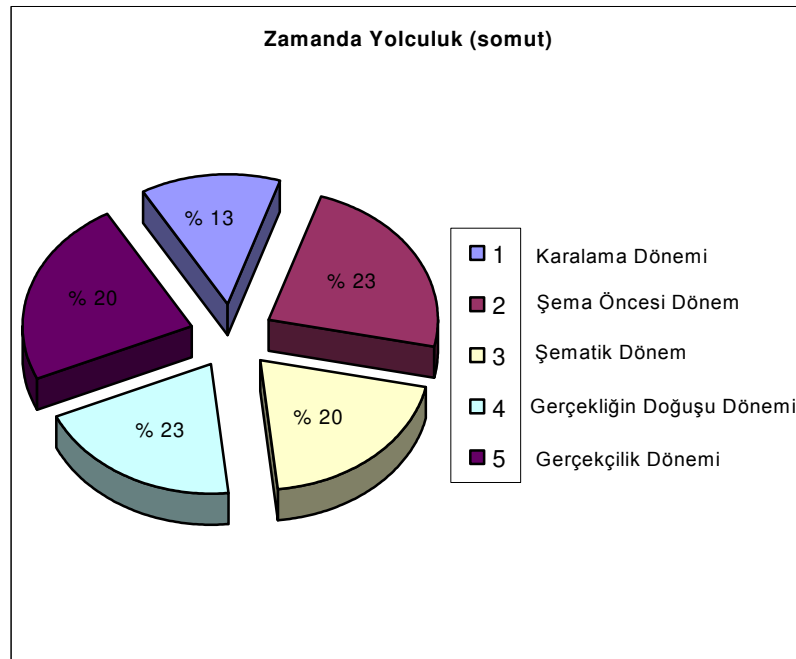
Çizgisel Gelişim Evreleri	Zamanda Yolculuk		Renklerin Dansı	
	n	%	n	%
Karalama Dönemi	4	13	4	13
Şema Öncesi Dönem	7	23	14	47
Şematik Dönem	6	20	6	20
Gerçekçiliğin Doğuşu Dönemi	7	23	4	13
Gerçeklik Dönemi	6	20	2	7
TOPLAM	30	100	30	100

Tablo 14'te yer alan verileri Şekil 9 ve Şekil 10'da daha net görmek mümkündür. Buradaki yüzdelik dilimlere bakıldığında soyut resim çalışması için; en büyük dilim %47 ile Şema Öncesi Döneme ait olduğu görülmektedir. Buna karşılık Gerçekçiliğin Doğuşu Dönemi %13'lük dilimde yer almaktadır (Şekil 9). Somut resim çalışmasında ise; yüzdelik dilimler birbirine daha yakın görülmektedir. Burada Gerçekçiliğin Doğuşu Dönemi %23'lük dilim içerisinde bulunmaktadır (Şekil 10).

Şekil: 9 Üstün Yetenekli Çocukların Renklerin Dansı Konulu Soyut Resim Çalışmasına Göre İçinde Bulundukları Çizgisel Gelişim Dönemleri

Şekil: 10 Üstün Yetenekli Çocukların Zamanda Yolculu Konulu Somut Resim Çalışmasına Göre İçinde Bulundukları Çizgisel Gelişim Dönemleri

VII. BÖLÜM

7. SONUÇ VE ÖNERİLER

7.1. Sonuç

Üstün Yetenekli Çocuklarda Çizgisel Gelişim (9-12 Yaş Grubu Çocuklar Üzerine Bir Araştırma) adlı tez araştırmasında, 9-12 yaş grubu 30 üstün yetenekli çocuk değerlendirmeye alınmıştır. Üstün yetenekli çocukların çizgisel gelişimlerinin ne düzeyde olduğunu belirlemek üzere, öğrencilere birisi “Zamanda Yolculuk” konulu somut, diğeri de “Renklerin Dansı” konulu soyut resim çalışmaları yaptırılmıştır. Bu resimler 3 uzman eşliğinde değerlendirilmiş ve araştırmacı tarafından yorumu yapılmıştır.

Bu araştırmada elde edilen bulgular sonucunda, araştırmaya katılan 30 üstün yetenekli çocuğa yaptırılan resim çalışmaları 9-12 yaş grubu temel alınarak çocukların çizgisel gelişim basamakları incelendiğinde aralarında belirgin farklılıkların olduğu görülmüştür. Yaptırılan somut ve soyut resim çalışmalarda, üstün yetenekli çocukların çalışmaları karşılaştırıldığında, somut çalışmalarda çocukların, soyut resim çalışmalarına oranla daha başarılı olduğu görülmüştür.

Çalışmaların her biri Lowenfeld’in çizgisel gelişim evreleri temel alınarak; renk, şema, mekân ve yaratıcılık olarak tek tek uzman görüşü ile incelenmiştir. Her resim; renk, şema, mekân ve yaratıcılık ölçütleri ile puanlandırılmış daha sonra bu puanların ortalamaları alınarak 9-12 yaş gurubu üstün yetenekli çocukların içinde bulundukları çizgisel gelişim evreleri belirlenmiştir. Araştırmaya katılan 30 çocuğun yüzdelik sonuçlarına bakıldığında; incelenmekte olan “Gerçekçiliğin Doğuşu Evresi”nde üstün yetenekli çocukların somut resim çalışmalarında %23, soyut resim çalışmalarında %13’lük bir kısmının içinde bulunduğu evrenin özelliklerini gösterdiği görülmüştür. Yine üstün yetenekli çocukların, somut resim çalışmalarında %56’sı ile soyut resim çalışmalarında %80’i gelişiminin gerisinde yer aldığı

saptanmıştır. Geriye kalan üstün yetenekli çocuklardan somut çalışma için %20'si, soyut çalışma için %7'si çizgisel gelişimin ilerisinde yer aldığı belirlenmiştir.

Araştırma sonucunda üstün yetenekli çocukların (9-12 yaş grubu), farklı çizgisel gelişim basamaklarında oldukları görülmüştür.

7.2. Öneriler

Üstün yetenekli çocuklarda çizgisel gelişim konulu tez araştırması, belirlenen illerde yapılmıştır. Ele alınan 9-12 yaş grubu üstün yetenekli çocukların içinde bulundukları çizgisel gelişim evresinde ne düzeyde bir farklılık olduğu incelenmiş ve analizleri yapılmıştır. Bu araştırmanın sonucunda üstün yetenekli çocukların çizgisel gelişimlerinde anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Netice olarak şu öneriler getirilmiştir:

1. Üstün yetenekli çocuklara sanat eğitimi konusunda bilgi aktarımını yapacak öğretmenlerin alanında çok gelişmiş olanlardan özenle seçilmiş olması gereklidir.
2. Üstün yetenekli çocuklar tüm gelişim alanlarında aynı düzeyde gelişme gösteremeyebilir. Bu çizgisel gelişim basamakları için de geçerlidir. Çocuğun yetenek ve ilgi alanları dikkate alınıp, özgüvenini kazandıracak farklı yöntemler denenmelidir.
3. Ortaya çıkan sanat ürünleri sergilenerek ödüllendirilebilir. Bu, çocuğun güdülenmesini sağlayacağı gibi, ilgi alanını da genişletecektir.
4. Görsel yolla düşünmenin en saf örnekleri çocuk resimlerinde görülmektedir. Bu resimler onların düşünce şeklini, içinde bulundukları dünyayı yansıtmaktadır. Çocukların çizgisel gelişim dönemlerini sağlıklı yaşayabilmeleri için eğitimlerinde, sanat eğitimi üzerinde önemle durulmalıdır.

5. Sanat atölyeleri amaca yönelik düzenlenmeli ve araç-gereçler tamamlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- ADDINGTON, Jack Ensign. (1999). **% 100 Düşünce Gücü**. Çeviren: Birol ÇETİNKAYA, İstanbul: Akaşa Yayınları.
- ADIGÜZEL, H. Ömer. (1993). **Oyun ve Yaratıcı Drama İlişkisi**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- AKARSU, Füsün. (2001). **Yetişemediğimiz Çocuklar: Üstün Yetenekli Çocuklar ve Sorunları**. Ankara: Eduser Yayınları.
- (2004). “Üstün Yetenekliler”, içinde (Haz.) M. Ruhi ŞİRİN, Adnan KULAKSIZOĞLU ve A. Emre BİLGİLİ, **Üstün Yetenekli Çocuklar Seçilmiş Makaleler Kitabı**. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları, ss. 124-154.
- AKAY, Aydın. (1992). **Eğitim Psikolojisi**. Ankara: Adalet Matbaası.
- AKTAN KEREM, Ebru ve KINIK, Emel. (2004). “Erken Çocukluk Eğitiminde Üstün Yetenekli Çocuklara “Kimlikli Bebek” Çalışmasıyla Farklı Bir Bakış: Bir Uygulama Örneği “Deha Bebek””, içinde (Haz.) M. Ruhi ŞİRİN, Adnan KULAKSIZOĞLU ve A. Emre BİLGİLİ, **Üstün Yetenekli Çocuklar Seçilmiş Makaleler Kitabı**. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları, ss. 161-168.
- ARAL, Neriman. (1999). **Sanat Eğitimi - Yaratıcılık Etkileşimi**. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 15, ss. 11-17.
- ARTUT, Kazım. (2001). **Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri**. Ankara: Anı Yayıncılık.
- (2004). **Okul Öncesi Resim Eğitiminde Çocukların Çizgisel Gelişim Düzeylerine İlişkin Bir İnceleme**. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Cilt: 13, Sayı: 1, ss. 223-234.
- ATAMAN, Ayşegül. (1995). **Eğitim Sürecinde Yaratıcılık, Yaratıcılık ve Eğitim**. Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları.
- (1996). “Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocuklar”, içinde 1. Editör: FINDIKÇI, İlhami. **Eğitimimize Bakışlar**. İstanbul: Kültür Koleji Vakfı Yayınları.

BACANLI, Hasan. (1997). **Eğitim Psikolojisi**. İstanbul: Alkım Yayınevi.

----- . (1999). **Gelişim ve Öğrenme**. Ankara: Nobel Yayınları.

----- . (1999). **Sosyal Beceri Eğitimi**. Ankara: Nobel Yayınları.

----- . (2000). **Gelişim ve Öğrenme**. Ankara: Nobel Yayınları.

BALTACIOĞLU, İsmail H.. (Temmuz 1976). **Sanat Eseri Nasıl Bir Yaratıcıdır?**.
Yeni Adam Gazetesi, Sayı: 899.

BAŞARAN, İbrahim Ethem. (1989). **Eğitime Giriş**. Ankara: Sevinç Matbaası.

----- . (1991). **Eğitim Psikolojisi**. Ankara: Kadioğlu Matbaası.

BECER, Emre. (1997). **İletişim ve Grafik Tasarım**. Ankara: Dost Kitabevi.

BELL, Kathy. (1997). **Creativity: A Mode Of Thinking**. South Carolina: Bob Jones University Press.

BİLİR, Şule. (1991). **Okulöncesi Eğitimcileri İçin El Kitabı 1**. İstanbul: Ya-pa Yayınları.

BİNBAŞIOĞLU, Cavit. (1982). **Eğitim Psikolojisi**. Ankara: Binbaşioğlu Yayınevi.

BLOOM, Benjamin. (1998). **İnsan Nitelikleri ve Okulda Öğrenme**. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

BUYURGAN, Serap ve BUYURGAN, Ufuk. (2001). **Sanat Eğitimi ve Öğretimi**. Ankara: Dersal Yayıncılık.

----- . (2007). **Sanat Eğitimi ve Öğretimi**. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

BÜYÜKİŞLEYEN, Zahit. (1977). **Sanat Eğitimi**. Meteksan Yayınları.

CHERRY, Clare. (1990). **Creative Art For The Developing Child**. USA: FearonTeacher Aids. Simon and Schuster Supplementary Education Group.

COŞKUN, Birgül. (2007). **Görsel Sanatlarda Üstün Yetenekli Çocukların Eğitimi İle İlgili Öğretmen Görüşleri ve Değerlendirilmesi**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

ÇAĞLAR, Doğan. (2004). “Üstün Zekâlı Çocukların Özellikleri”, (Haz.) M. Ruhi ŞİRİN, Adnan KULAKSIZOĞLU ve A. Emre BİLGİLİ, **Üstün Yetenekli Çocuklar Seçilmiş Makaleler Kitabı**, İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları, ss. 111-125.

----- (2004). “Üstün Zekâlı Çocukların Seçimi”, içinde (Haz.) M. Ruhi ŞİRİN, Adnan KULAKSIZOĞLU ve A. Emre BİLGİLİ, **Üstün Yetenekli Çocuklar Seçilmiş Makaleler Kitabı**. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları, ss. 343-350.

DAĞLIOĞLU, H. Elif. (1995). **İlkokul 2.-5. Sınıflara Devam Eden Çocuklar Arasından Üstün Yetenekli Olanların Belirlenmesi**. Çocuk Sağlığı ve Eğitimi Programı. Yayınlanmamış Bilim Uzmanlığı Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

DAVASLIGİL, Ümit. (Ekim-Kasım-Aralık 1990). “Üstün Çocuklar”, **Yaşadıkça Eğitim**. Sayı: 13, İstanbul: Kültür Koleji Yayınları.

----- (1995). **Ravenin Standard Progressive Matrices Testinin Normal ve Normal Üstü Öğrencilerin İleriki Matematik Başarısını Kestirebilmesi**. VIII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bildiriler Kitabı.

----- (2004). “Üstün Çocuklar”, içinde (Haz.) M. Ruhi ŞİRİN, Adnan KULAKSIZOĞLU ve A. Emre BİLGİLİ, **Üstün Yetenekli Çocuklar Seçilmiş Makaleler Kitabı**. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları, ss. 211-218.

- DEMİREL, Özcan. (2000). **Planlamadan Uygulamaya Öğretme Sanatı**. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- , (2002). **Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme**. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- ENÇ, Mitat. (2004). “Enderun”, içinde (Haz.) M. Ruhi ŞİRİN, Adnan KULAKSIZOĞLU ve A. Emre BİLGİLİ, **Üstün Yetenekli Çocuklar Seçilmiş Makaleler Kitabı**. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları, ss. 37-84.
- ERSOY, Ayla. (1993). **Sanat Eğitiminin Genel Eğitime Katkısı**. Eğitim Bilimleri 1. Ulusal Kongresi, (24-28 Eylül 1990), Ankara: Millî Eğitim Basımevi.
- ERSOY, Özlem ve AVCI, Neslihan. (2001). **Özel Gereksinimi Olan Çocuklar ve Eğitimleri**. Ankara: Ya-pa Yayıncılık.
- ERTÜRK, Selahattin. (1994). **Eğitimde Program Geliştirme**. Ankara: Meteksan Yayınları.
- GABLE, Sara. (July 2000). **Child Development: Creativity in Young Children**, Missouri: Missouri University Pres, pp. 1-4.
- GENÇAYDIN, Zafer. (1990). **Sanat Eğitiminin Düşünsel Temelleri, Orta Öğretim Kurumlarında Resim-İş Öğretimi ve Sorunları**. Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları.
- GÖKAYDIN, Nevide. (1998). **Eğitimde Tasarım ve Görsel Algı**. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- GÖVSA, İbrahim Alaettin. (1998). **Çocukta Zihinsel Gelişim**, İstanbul: Hayat Yayınları.
- GUILFORD, J. Paul. (1968). **Intelligence, Creativity and The Educational Implications**. San Diego.
- GÜNDÜZ, Vassaf. (1996). **Cehenneme Övgü Gündelik Hayatta Totalitarizm**. Ayrıntı Yayınları.
- GÜNEY, Salih. (1998). **Davranış Bilimleri ve Yönetim Psikolojisi Terimler Sözlüğü**. Ankara: Ocak Yayınları.

KARAKURT, Bilal. **Sınıf Yönetiminde Üstün Zekalı ve Yetenekli Öğrencilere Yönelik Öğretmen Tutumu**,
 <http://www.egitim.gen.tr/Bilal_ustunyetenek.htm> (2008, Haziran 18).

KEHNEMUYİ, Zerrin. (2004). **Çocuğun Görsel Sanat Eğitimi**. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

KIRIŞOĞLU, Olcay. (2005). **Sanatta Eğitim**. 3. Baskı, Ankara: Pegem A Yayıncılık.

KIRIŞOĞLU, Olcay ve STOKROCKI, Mary. (1997). **Ortaöğretim Sanat Öğretimi**, Ankara: Yüksek Öğretim Kurumu Yayını.

KITANO, Margie K. ve KIRBY, Darrell F.. (1986). **Gifted Education A Comprehensive View**. Boston: Little, Brown& Company Ltd.

LANDAU, Erika. (1969). **Psychologie der Kreativitaet**. 3. Basım, München/Basel 1974.

MALCHIODİ, Cathy A.. (2005). **Çocukların Resimlerini Anlamak**. Çeviren: Tülin YURTBAŞ. İstanbul: Epsilon Yayınevi.

MASLOW, Abraham. (1970). **Motivation and Personality**. 2nd Press, New York: Herper and Row.

MAY, Rollo. (1987). **Yaratma Cesareti**. Çeviren: Alper OYSAL, İstanbul: Metis Yayınları.

MAYESKY, Mary. (1995). **Creative Activies for Young Children**. USA: Delmor Publishers Inc.

MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI, 2007. <<http://orgm.meb.gov.tr/Mevzuat/573.htm>> (2007, Aralık 12).

MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI BİLİM VE SANAT MERKEZLERİ YÖNERGESİ, <<http://orgm.meb.gov.tr/Mevzuat/yonergeler/BilimSanat.htm>> (2008, Haziran 18).

NAZİK, Behiye. (2003). **Çocuk Ruh Sağlığı 1**. Ya-Pa Yayınları.

NIETZSCHE, W. Friedrich. (1990). **İyinin ve Kötünün Ötesinde Bir Gelecek Felsefesini Açış**. Ara Yayınları.

OKUTURLAR, Mehmet H.. (1968). **Özel Eğitim**. İstanbul: Okuturlar Yayınları.

ÖMEROĞLU, Esra. (2004). “Okul Öncesinde Üstün Çocuklar ve Eğitimi”, içinde (Haz.) M. Ruhi ŞİRİN, Adnan KULAKSIZOĞLU ve A. Emre BİLGİLİ, **Üstün Yetenekli Çocuklar Seçilmiş Makaleler Kitabı**. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları, ss. 275-282.

ÖZDEN, Yüksel. (1997). **Öğrenme ve Öğretme**. Ankara: Pegem Yayınları.

-----, (1998). **Eğitimde Dönüşüm “Yeni Değer ve Oluşumlar**. Ankara: Pegem Yayınları.

ÖZER, Zuhâl. (1991). **Yaratıcılığa Giden Yolda Beyin Fırtınası**. *Bilim ve Teknik*, Sayı: 348.

ÖZOĞLU, Süleyman Çetin. (2004). “Üstün Yetenekli Öğrencileri Araştırmaya Yöneltilme ve Psikolojik Danışma Sorunları”, içinde (Haz.) M. Ruhi ŞİRİN, Adnan KULAKSIZOĞLU ve A. Emre BİLGİLİ, **Üstün Yetenekli Çocuklar Seçilmiş Makaleler Kitabı**. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları, ss. 387-402.

ÖZSOY, Yahya, ÖZYÜREK, Mehmet. ve ERİPEK, Süleyman. (2002). **Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar, Özel Eğitime Giriş**. Ankara: Karatepe Yayınları.

PASSOW, A. Harry. (1993). “National/State Policies Regarding Education of the Gifted”, (Edi.) Kurt A. HELLER, Franz J. MONKS, A. Harry PASSOW. **International Handbook of Research and Development of Giftedness and Talent**. Oxford: Pergamon Press.

RAWLINSON, J. Geoffrey. (1995). **Yaratıcı Düşünme ve Beyin Fırtınası**. Çeviren: Osman DEĞİRMEN. İstanbul: Rota Yayınları.

READ, Herbert. (1960). **Sanatın Anlamı**. Çeviren: Güner İNAL-Nurşin ASGARİ. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

----- (1981). **Sanat ve Toplum**. Çeviren: Selçuk MÜLAYİM. Ankara: Ümran Yayınları.

RIZA, Enver Tahir. (1999). **Yaratıcılığı Geliştirme Teknikleri**. İzmir: Anadolu Matbaası.

SAN, İnci. (1983). **Kültür Aktarımı ve Çağdaş Kültür Sorunu İçinde Sanat Eğitiminin Yeri**. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Cilt: 16, Sayı: 2.

----- (1990). **“Resim-iş Öğretiminde Yaratıcılık”, Ortaöğretim Kurumlarında Resim-iş Öğretimi ve Sorunları**. Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları.

----- (1992). **Evrim İçinde Sanat Eğitimi Politikaları**. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Cilt: 25 Sayı: 2.

----- (1995). **Sanatta Yaratıcılık, Oyun, Drama. Yaratıcılık ve Eğitim**. Ankara: *Türk Eğitim Derneği Yayınları*.

----- (2004). **Sanat ve Eğitim**. Ankara: Ütopya Yayınevi.

SERPEMEN, Macide. (1998). **Çocuk Eğitimi ve Öğrenme Sürecinde Bedensel ve Tensel Algılama**. *Türk Psikoloji Bülteni*, Cilt: 4, Sayı: 9.

SINGER, G. Dorothy and SINGER, Jerome L.. (1998). **Çocuklarda Yaratıcılığın Gelişimi**. Çeviren: Nurdan CİHAN ŞÜMUL, İstanbul: Gendaş Yayınları.

SÖNMEZ, Veysel. (1996). “Yaratıcılık Eğitimi”, içinde (Yay. Haz.) Ayşegül ATAMAN. **Yaratıcılık ve Eğitim**. Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları.

SUNGUR, Nuray. (1997). **Yaratıcı Düşünce**. 2. Baskı, İstanbul: Evrim Yayınevi.

ŞAHİN, Alper. (2004). “Üstün Yetenek ve Eğitim”, içinde (Haz.) M. Ruhi ŞİRİN, Adnan KULAKSIZOĞLU ve A. Emre BİLGİLİ, **Üstün Yetenekli Çocuklar Seçilmiş Makaleler Kitabı**. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları, ss. 261-263.

TORRANCE, E. Paul. (1966). **Torrance Test of Creative Thinking**. Personel Press.

TUĞRUL, Belma. (1994). “Okul Öncesi Dönemde Üstün Yetenekli Çocukların Tanınması ve Eğitimleri”, içinde (Edi.) Şule BİLİR. **Okul Öncesi Eğitimciler İçin El Kitabı**. İstanbul: Ya-pa Yayınları.

TÜRK DİL KURUMU, <<http://www.tdk.gov.tr/TR/SozBul.aspx?F6E10F8892433CFFAAF6AA849816B2EF05A79F75456518CA>> (2008, Temmuz 12).

ULCAY, Sema. (1985). **Okulöncesi Kuruluşlarda Yaratıcılık**. *Ya-pa Okulöncesi Eğitim ve Yaygınlaştırma Semineri II-III*, İstanbul: Ya-pa Yayınları.

UZUN, Metin. (2004). **Üstün Yetenekli Çocuklar El Kitabı**. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınevi.

ÜNVER, Erdem. (2002). **Sanat Eğitimi**. Ankara: Nobel Yayınevi.

“Üstün Yetenekliler”, <<http://www.bahcelievleram.com/yonetim/dosyalar/Dosyalar/95.pdf>>(2008, Haziran 22).

ÜSTÜN YETENEKLİ ÇOCUKLAR DURUM TESPİTİ KOMİSYONU ÖN RAPORU. (2004). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

VARIŞ, Fatma. (1988). **Eğitim Bilimine Giriş**. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.

YAĞÇI, Münire Meral. (2007). **Yöresel Kültür Farklılıklarının 7-9 Yaş Grubu Çocukların Resimlerine Yansımaları (Ankara ve Mardin İlleri Örneği)**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

YAVUZ, Halide S.. (1994). **Yaratıcılık**. Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.

YAVUZER, Haluk. (2003). **Çocuğu Tanımak ve Anlamak**. İstanbul: Remzi Kitabevi.

----- (2003). **Resimleriyle Çocuk**. İstanbul: Remzi Kitabevi.

YERO, Judith Lloyd. (2001). "The Meaning of Education", <<http://www.teachersmind.com/pdfdirectory/Education.PDF>> (2008, Temmuz 12).

YEŞİLOVA, Habibe. (1997). **Üstün Yeteneklilik ve Türkiye’de Üstün Yetenekli Çocukların Eğitimi**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Van.

YILMAZ, Serpil. (2001). **İlköğretim Okullarında 12-15 Yaş Arası Çocukların Kendilerini Dışa Vurmada Resim-İş Dersinin Önemi**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

YONTAR, Ayşenur. (1993). "İnsanda Yaratıcılığın Gelişimi", içinde (Yay. Haz.) Ayşegül ATAMAN. **Yaratıcılık ve Eğitim**. Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları, ss. 17-29.

<http://tuycev.org/index.php?Itemid=52&id=48&option=com_content&task=view> (2008, Temmuz 5).

<<http://orgm.meb.gov.tr/Mevzuat/yonergeler/BilimSanat.htm>> (2008, Haziran 18).

<http://www.nedirnedemek.com/yeti_ruhbilimi_nedir> (2008, Haziran 22).

EKLER

1. Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı Eğitim Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı’ndan alınan izin belgesi
2. Türkiye Cumhuriyeti Kırıkkale Valiliği Milli Eğitim Müdürlüğü izin belgesi
3. Türkiye Cumhuriyeti Amasya Valiliği Milli Eğitim Müdürlüğü izin belgesi
4. Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı Araştırma-Değerlendirme Formu (Amasya İl Milli Eğitim Müdürlüğü)
5. 9-12 Yaş Üstün Yetenekli Çocukların “Zamanda Yolculuk” ve “Renklerin Dansı” konulu somut ve soyut çalışmaları ile uzman puanı ve çalışma esnasındaki gözlemler

Resimlerin tamamında *Renk, Şema, Mekan* ve *Yaratıcılık* kısımları çocukların çalışma esnasındaki gözlemlerine ve kendi resimlerinin içeriğini anlatış tarzına göre yorumlanmıştır. Bu ekte her çocuk için bir numara verilmiş, yaptığı bir somut ve bir soyut çalışma, sırasına göre konulmuştur.

1 Numaralı Üstün Yetenekli Çocuk, 11 Yaş, “Zamanda Yolculuk” Konulu Somut Resim Çalışması, Uzman Puanı ve Çalışma Esnasındaki Gözlemler

ÖLÇÜTLER	1. UZMAN	2. UZMAN	3. UZMAN	ORTALAMA	ÖĞRENCİNİN İÇİNDE BULUNDUĞU GELİŞİM BASAMAĞI
RENK	20	18	20	19,33	Gerçekçilik Dönemi
ŞEMA	25	25	25	25	
MEKÂN	20	22	25	22,33	
YARATICILIK	25	25	25	25	
				TOPLAM	91,63

RENK: İsteğe bağlı, parlak ve canlı renkler kullanmıştır.

ŞEMA: Kız - erkek rollerini belirgin bir şekilde çizmiştir. Büyük pembe bir gezegen çizmiş, bu gezegenin ortasına, gezegenin sahibi olan bir uzaylı ile kendisini yerleştirmiştir. Çocuk gelişim basamağının özelliklerini göstermektedir.

MEKÂN: Kâğıdı dikey olarak kullanmıştır. Kâğıttan taşar vaziyette ve tamamını kaplayacak biçimde pembe renkli bir daire yerleştirmiş ve bu dairenin ortasından sarı bir şerit geçirmiştir. Pembe dairenin ortasına iki figür yerleştirerek mekân oluşturmuştur. Kağıdın alt kısmını siyaha boyayıp, üst kısmını çeşitli renkte yıldızlarla doldurarak olayın yer aldığı mekânı anlatmaya çalışmıştır.

YARATICILIK: Çalışmasında kendisini bir uzaylıyla evlenirken düşünmüş, parayı ve güzel olmayı çok sevdiği için evleneceği kişinin uzaylı olmasının bile onun için önemli olmadığını dile getirmiştir. Bunu da figürlerin üstüne yerleştirdiği baloncuk içine yazdığı yazılarla ifade etmiştir.

1 Numaralı Üstün Yetenekli Çocuk, 11 Yaş, “Renklerin Dansı” Konulu Soyut Resim Çalışması, Uzman Puanı ve Çalışma Esnasındaki Gözlemler

ÖLÇÜTLER	1. UZMAN	2. UZMAN	3. UZMAN	ORTALAMA	ÖĞRENCİNİN İÇİNDE BULUNDUĞU GELİŞİM BASAMAĞI
RENK	8	5	8	7	Şema Öncesi Dönem
ŞEMA	10	3	10	7,6	
MEKÂN	8	3	8	6,33	
YARATICILIK	10	8	10	9,33	
				TOPLAM	30,26

RENK: İsteğe bağlı renk kullanmıştır.

ŞEMA: Kız - erkek rolleri net olmasa da resminde yer almaktadır. Döneminin gerisinde bir özellik göstererek çöp adamlar kullanmıştır.

MEKÂN: Kâğıdın dört bir köşesine çizdiği dairesel formlarla bir mekân elde etmiştir. Orta kısmına da halay çeken insanları yerleştirmiştir.

YARATICILIK: Resimde yaratıcı bir özellik görülmemektedir.

2 Numaralı Üstün Yetenekli Çocuk, 12 Yaş, “Zamanda Yolculuk” Konulu Somut Resim Çalışması, Uzman Puanı ve Çalışma Esnasındaki Gözlemler

ÖLÇÜTLER	1. UZMAN	2. UZMAN	3. UZMAN	ORTALAMA	ÖĞRENCİNİN İÇİNDE BULUNDUĞU GELİŞİM BASAMAĞI
RENK	25	25	25	25	Gerçekçilik Dönemi
ŞEMA	20	25	25	23,33	
MEKÂN	20	18	20	19,33	
YARATICILIK	23	22	25	23,33	
				TOPLAM	90,99

RENK: İsteğe bağlı canlı ve parlak renkler kullanılmıştır.

ŞEMA: Çağdaş gelişmiş dünyanın binalarını basit geometrik formlarla çizmiş, insan ve uzaylı figürlerini ayrıntılı bir şekilde yerleştirmiştir. Uzaylı ve dünyalıların dost bir şekilde yaşadıklarını ifade etmek için her figürü güler vaziyette göstermiştir.

MEKÂN: Kâğıdı iki bölüme ayırmış, alt kısma insan ve uzaylı figürlerini yan yana sıralamıştır. Bu insan figürlerinin kendi ailesi olduğunu, uzaylı figürlerin ise dost uzaylı bir aile olduğunu dile getirmiştir. Kâğıdın diğer kısmını ise geometrik formlardan oluşturulmuş binaları yerleştirerek tamamlamıştır.

YARATICILIK: Düşüncelerini, kendi ailesini de çalışmasına katarak dile getirmiştir.

2 Numaralı Üstün Yetenekli Çocuk, 12 Yaş, “Renklerin Dansı” Konulu Soyut Resim Çalışması, Uzman Puanı ve Çalışma Esnasındaki Gözlemler

ÖLÇÜTLER	1. UZMAN	2. UZMAN	3. UZMAN	ORTALAMA	ÖĞRENCİNİN İÇİNDE BULUNDUĞU GELİŞİM BASAMAĞI
RENK	20	20	25	21,66	Gerçekçiliğin Doğuşu Dönemi
ŞEMA	18	18	20	18,66	
MEKÂN	15	15	18	16	
YARATICILIK	20	20	22	20,66	
				TOPLAM	76,98

RENK: İsteğe bağlı renk kullanmıştır.

ŞEMA: Gülen yüzler, insan formu ve çeşitli geometrik şekiller kullanılmıştır.

MEKÂN: Konu kâğıdın sol tarafında işlenmiştir. Mekân kavramı gelişmemiştir. Figürler ve şemalar havada uçmaktadır.

YARATICILIK: İçinde bulunduğu döneme uygun olarak kalp iki insan figürü çizerek sevgi konusunu işlemiştir.

3 Numaralı Üstün Yetenekli Çocuk, 12 Yaş, “Zamanda Yolculuk” Konulu Somut Resim Çalışması, Uzman Puanı ve Çalışma Esnasındaki Gözlemler

ÖLÇÜTLER	1. UZMAN	2. UZMAN	3. UZMAN	ORTALAMA	ÖĞRENCİNİN İÇİNDE BULUNDUĞU GELİŞİM BASAMAĞI
RENK	18	18	20	22	Gerçekçilik Dönemi
ŞEMA	20	18	20	19,33	
MEKÂN	18	16	20	21,33	
YARATICILIK	25	25	25	25	
				TOPLAM	87,66

RENK: Döneminin özelliğini belirten gerçekçi renk kullanmıştır.

ŞEMA: İnsan şemalarını daha ayrıntılı çizmiştir. Bulunduğu dönemin özelliklerini göstermektedir.

MEKÂN: Figürleri oluşturduğu mekâna oturtmuştur. Perspektif sorunu yaşanmaktadır.

YARATICILIK: Resminde Mona Lisa ve Leonardo da Vinci'yi çalışarak kendisinin de o dönemde yer aldığını göstermiştir. Aynı zamanda dönemin bir özelliği olarak düşündüğü vitray çalışmasını da kapı formunun üzerinde betimlemiştir.

3 Numaralı Üstün Yetenekli Çocuk, 12 Yaş, “Renklerin Dansı” Konulu Soyut Resim Çalışması, Uzman Puanı ve Çalışma Esnasındaki Gözlemler

ÖLÇÜTLER	1. UZMAN	2. UZMAN	3. UZMAN	ORTALAMA	ÖĞRENCİNİN İÇİNDE BULUNDUĞU GELİŞİM BASAMAĞI
RENK	20	18	20	19,33	Gerçekçiliğin Doğuşu Dönemi
ŞEMA	15	18	18	17	
MEKÂN	20	20	22	20,66	
YARATICILIK	20	20	20	20	
				TOPLAM	76,99

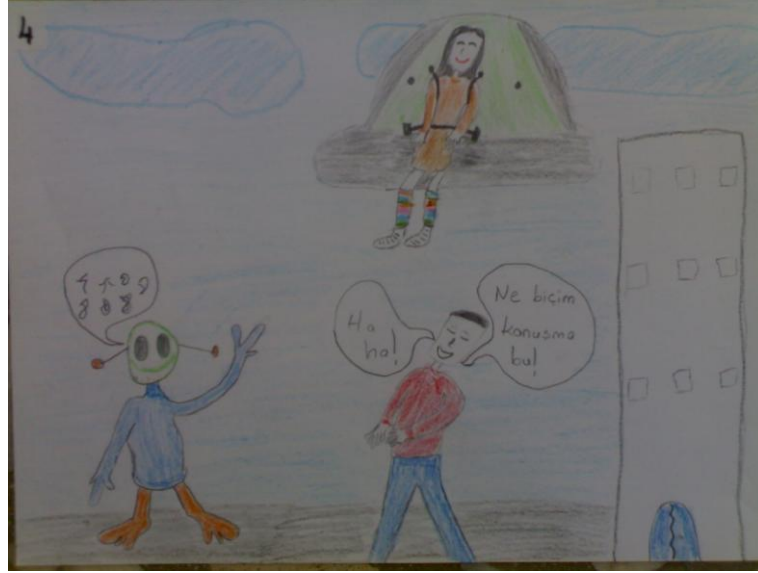
RENK: İsteğe bağlı canlı, parlak ve karışık renkler kullanmıştır.

ŞEMA: Çeşitli geometrik formlar kullanmıştır. Bu dönemde sık kullanılan kalp şemasını resmine eklemiştir.

MEKÂN: Kâğıdın tamamını geometrik formlar ve çizgilerle doldurmuştur.

YARATICILIK: Resimde yaratıcı bir özellik görülmemektedir.

4 Numaralı Üstün Yetenekli Çocuk, 11 Yaş, “Zamanda Yolculuk” Konulu Somut Resim Çalışması, Uzman Puanı ve Çalışma Esnasındaki Gözlemler

ÖLÇÜTLER	1. UZMAN	2. UZMAN	3. UZMAN	ORTALAMA	ÖĞRENCİNİN İÇİNDE BULUNDUĞU GELİŞİM BASAMAĞI
RENK	15	12	15	14	Gerçekçiliğin Doğuşu Dönemi
ŞEMA	20	23	25	22,66	
MEKÂN	18	12	15	15	
YARATICILIK	20	20	25	21,66	
				TOPLAM	73,32

RENK: Dönemini özelliği olan gerçekçi renk anlayışı hakimdir.

ŞEMA: İnsan figürlerini ayrıntılı çizilmiştir. Döneminin özelliklerini göstermektedir.

MEKÂN: Perspektif sorunu yaşanmaktadır. Figürleri bir mekâna sığdırma çabası içindedir.

YARATICILIK: Kendisini, hayal ettiği uzay gemisi içinde uçarken çizmiştir.

4 Numaralı Üstün Yetenekli Çocuk, 11 Yaş, “Renklerin Dansı” Konulu Soyut Resim Çalışması, Uzman Puanı ve Çalışma Esnasındaki Gözlemler

ÖLÇÜTLER	1. UZMAN	2. UZMAN	3. UZMAN	ORTALAMA	ÖĞRENCİNİN İÇİNDE BULUNDUĞU GELİŞİM BASAMAĞI
RENK	18	14	15	15,66	Şematik Dönem
ŞEMA	10	12	10	10,66	
MEKÂN	10	10	8	9,33	
YARATICILIK	10	10	10	10	
				TOPLAM	45,65

RENK: Karışık renkler kullanmıştır.

ŞEMA: Nota, kalp, gülün yüzler ve geometrik formlar dönemine uygun olarak resimde yer almıştır.

MEKÂN: Döneminin gerisinde bir gelişim göstermektedir. Mekân kavramı gelişmemiştir.

YARATICILIK: Yaratıcı özellik gösteren herhangi bir unsura rastlanmamıştır.

5 Numaralı Üstün Yetenekli Çocuk, 11 Yaş, “Zamanda Yolculuk” Konulu Somut Resim Çalışması, Uzman Puanı ve Çalışma Esnasındaki Gözlemler

ÖLÇÜTLER	1. UZMAN	2. UZMAN	3. UZMAN	ORTALAMA	ÖĞRENCİNİN İÇİNDE BULUNDUĞU GELİŞİM BASAMAĞI
RENK	5	8	8	7	Şema Öncesi Dönem
ŞEMA	8	8	10	8,66	
MEKÂN	5	6	6	5,66	
YARATICILIK	5	7	6	6	
				TOPLAM	27,32

RENK: İsteğe bağlı renkler kullanılmıştır.

ŞEMA: Dönemin anlayışına uygun kıyafette giyinmiş masal kahramanlarını ve Aladdin'in lambasından çıkan cini çizmiş, buna da baloncuk çıkartarak düşüncesini yazmıştır. Çizdiği pencere formunda vitray tekniğini göstermiştir.

MEKÂN: Perspektif sorunu yaşanmaktadır, bu yüzden figürler ve eşyalar havada uçar vaziyettedir. Çizdiği yatay figür ile yön kavramı sorunu yaşadığı görülmektedir.

YARATICILIK: Masal dünyasından bir konuyu ele almıştır.

5 Numaralı Üstün Yetenekli Çocuk, 11 Yaş, “Renklerin Dansı” Konulu Soyut Resim Çalışması, Uzman Puanı ve Çalışma Esnasındaki Gözlemler

ÖLÇÜTLER	1. UZMAN	2. UZMAN	3. UZMAN	ORTALAMA	ÖĞRENCİNİN İÇİNDE BULUNDUĞU GELİŞİM BASAMAĞI
RENK	15	18	20	17,66	Şematik Dönem
ŞEMA	18	15	15	16	
MEKÂN	15	15	15	15	
YARATICILIK	8	8	12	9,33	
				TOPLAM	57,99

RENK: Karışık, canlı renkler kullanmıştır.

ŞEMA: Sevgi konusunu kalp şemalarıyla belirtmiştir.

MEKAN: Kağıdı ikiye bölerek zemin ve gökyüzü şeklinde bir mekan arayışı vardır.

YARATICILIK: Yaratıcılıkla ilgili bir unsura rastlanmamıştır.

6 Numaralı Üstün Yetenekli Çocuk, 11 Yaş, “Zamanda Yolculuk” Konulu Somut Resim Çalışması, Uzman Puanı ve Çalışma Esnasındaki Gözlemler

ÖLÇÜTLER	1. UZMAN	2. UZMAN	3. UZMAN	ORTALAMA	ÖĞRENCİNİN İÇİNDE BULUNDUĞU GELİŞİM BASAMAĞI
RENK	20	22	25	22,33	Gerçekçiliğin Doğuşu Dönemi
ŞEMA	15	16	18	16,33	
MEKÂN	14	15	12	13,66	
YARATICILIK	10	22	20	14	
				TOPLAM	66,32

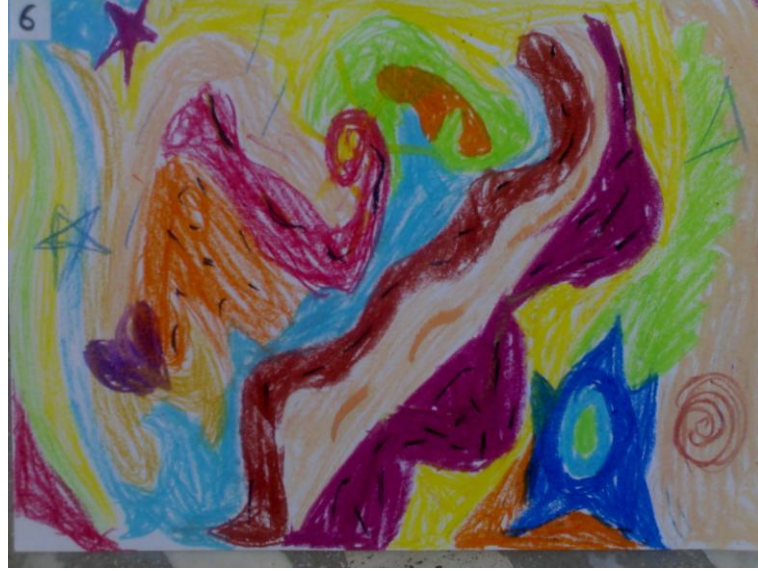
RENK: İsteğe bağlı renkler kullanmıştır.

ŞEMA: İnsan figürlerini ve gerçek hayatta kullanılan günlük eşyaları çizmiştir.

MEKÂN: Perspektif sorunu yaşanmasına rağmen bir mekân arayışı vardır.

YARATICILIK: Geleneksel değerler ön plana çıkarılmıştır.

6 Numaralı Üstün Yetenekli Çocuk, 11 Yaş, “Renklerin Dansı” Konulu Soyut Resim Çalışması, Uzman Puanı ve Çalışma Esnasındaki Gözlemler

ÖLÇÜTLER	1. UZMAN	2. UZMAN	3. UZMAN	ORTALAMA	ÖĞRENCİNİN İÇİNDE BULUNDUĞU GELİŞİM BASAMAĞI
RENK	18	17	20	18,33	Gerçekçiliğin Doğuşu Dönemi
ŞEMA	15	18	20	17,66	
MEKÂN	15	18	20	17,66	
YARATICILIK	15	20	20	18,33	
				TOPLAM	71,98

RENK: İsteğe bağlı karışık renk kullanmıştır.

ŞEMA: Renk tonlarından elde edilmiş geometrik formlar kullanılmıştır.

MEKÂN: Mekân geometrik formlarla oluşturulmuştur.

YARATICILIK: Yaratıcılık yoktur.

7 Numaralı Üstün Yetenekli Çocuk, 12 Yaş, “Zamanda Yolculuk” Konulu Somut Resim Çalışması, Uzman Puanı ve Çalışma Esnasındaki Gözlemler

ÖLÇÜTLER	1. UZMAN	2. UZMAN	3. UZMAN	ORTALAMA	ÖĞRENCİNİN İÇİNDE BULUNDUĞU GELİŞİM BASAMAĞI
RENK	8	8	8	8	Şematik Dönem
ŞEMA	10	12	10	10,66	
MEKÂN	12	12	14	12,66	
YARATICILIK	8	10	10	9,33	
				TOPLAM	40,65

RENK: Gerçekçi renk kullanmıştır.

ŞEMA: Erkek çizerin içinde bulunduğu yaşa uygun olarak, döneminin belirgin vasfı olan silahlı çatışma resmedilmiştir.

MEKÂN: Belirgin perspektif arayışları vardır. Evler ve figürler mekâna oturmuş durumdadır.

YARATICILIK: İzlenen filmlerin etkisinde kalındığı tahminiyle Batı ve kovboylar çizilmiştir.

7 Numaralı Üstün Yetenekli Çocuk, 12 Yaş, “Renklerin Dansı” Konulu Soyut Resim Çalışması, Uzman Puanı ve Çalışma Esnasındaki Gözlemler

ÖLÇÜTLER	1. UZMAN	2. UZMAN	3. UZMAN	ORTALAMA	ÖĞRENCİNİN İÇİNDE BULUNDUĞU GELİŞİM BASAMAĞI
RENK	8	10	10	9,33	Şema Öncesi Dönem
ŞEMA	8	8	10	8,66	
MEKÂN	5	6	7	6	
YARATICILIK	5	7	8	6,66	
				TOPLAM	30,65

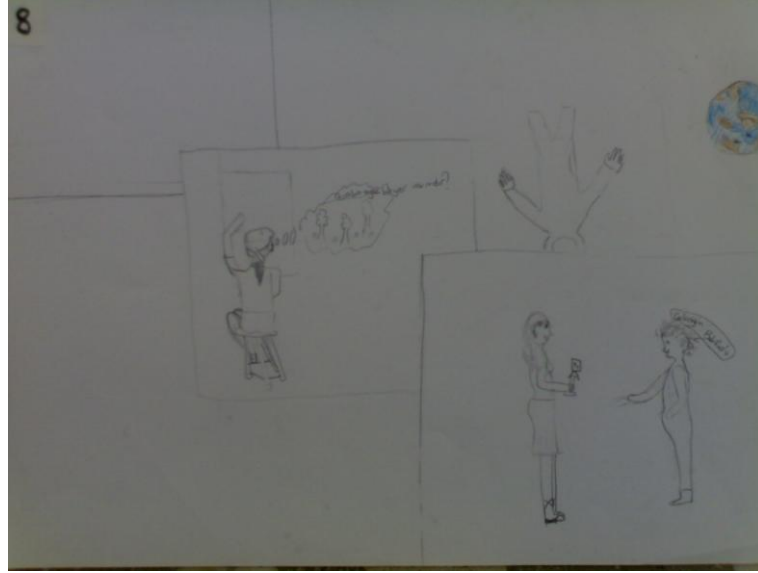
RENK: İsteğe bağlı karışık renk kullanmıştır. Boyanın üst üste çizilmesiyle oluşan kirli bir renk demeti oluşmuştur.

ŞEMA: Dönemin gerisinde bir gelişim göstermektedir.

MEKÂN: Kâğıdın ortasına çizilmiş olan renk topağıyla mekân oluşturulmaya çalışılmıştır.

YARATICILIK: Yaratıcılık yoktur.

8 Numaralı Üstün Yetenekli Çocuk, 10 Yaş, “Zamanda Yolculuk” Konulu Somut Resim Çalışması, Uzman Puanı ve Çalışma Esnasındaki Gözlemler

ÖLÇÜTLER	1. UZMAN	2. UZMAN	3. UZMAN	ORTALAMA	ÖĞRENCİNİN İÇİNDE BULUNDUĞU GELİŞİM BASAMAĞI
RENK	2	3	3	2,66	Şema Öncesi Dönem
ŞEMA	10	9	8	9	
MEKÂN	5	3	4	4	
YARATICILIK	5	5	6	5,33	
				TOPLAM	20,99

RENK: Renk denemesine girilmiş ama kullanılmamıştır.

ŞEMA: Kare formları içerisinde insan figürleri çizimleri yapmıştır.

MEKÂN: Çizdiği kare formlar ile kâğıtta birden fazla mekân oluşturmuştur ve her birinde farklı bir konu işlemiştir.

YARATICILIK: Kendisini ressam olarak resmetmiş, aynı zamanda yaptığı resim dolayısıyla kendisini ödül alırken çizmiştir.

8 Numaralı Üstün Yetenekli Çocuk, 10 Yaş, “Renklerin Dansı” Konulu Soyut Resim Çalışması, Uzman Puanı ve Çalışma Esnasındaki Gözlemler

ÖLÇÜTLER	1. UZMAN	2. UZMAN	3. UZMAN	ORTALAMA	ÖĞRENCİNİN İÇİNDE BULUNDUĞU GELİŞİM BASAMAĞI
RENK	5	5	8	6	Şema Öncesi Dönem
ŞEMA	5	5	5	5	
MEKÂN	5	6	5	5,33	
YARATICILIK	5	6	6	5,66	
				TOPLAM	21,99

RENK: Karışık renkler kullanmıştır.

ŞEMA: Boya darbeleriyle elde edilmiş çizgisel formlar kullanmıştır.

MEKÂN: Mekân kavramı gelişmemiştir.

YARATICILIK: Yaratıcılık yoktur.

9 Numaralı Üstün Yetenekli Çocuk, 10 Yaş, “Zamanda Yolculuk” Konulu Somut Resim Çalışması, Uzman Puanı ve Çalışma Esnasındaki Gözlemler

ÖLÇÜTLER	1. UZMAN	2. UZMAN	3. UZMAN	ORTALAMA	ÖĞRENCİNİN İÇİNDE BULUNDUĞU GELİŞİM BASAMAĞI
RENK	5	8	7	6,66	Şema Öncesi Dönem
ŞEMA	18	12	17	15,66	
MEKÂN	10	9	6	9	
YARATICILIK	2	6	4	4	
				TOPLAM	35,32

RENK: Gerçekçi renk anlayışı içerisindedir.

ŞEMA: Otoyolda geçen bir olaya yer vermiş, buna bağlı olarak trafik işareti ve yolda seyreden bir araç resmetmiştir. Aracın içerisine figürleri yerleştirmiştir.

MEKÂN: Kâğıdın ortasına perspektife uygun bir şekilde otoyolu çizmiş, yine trafik kurallarına uygun bir şekilde aracı sağ şeritte seyir halinde yerleştirmiştir. Yolun her iki tarafına perspektife uygun büyüklükte ağaçları ve yeşillik alanı çizmiştir.

YARATICILIK: Perspektif konusunun bilincinde çalışmıştır. Fakat konuyu sevmediği için resmi tamamlayamamıştır.

9 Numaralı Üstün Yetenekli Çocuk, 10 Yaş, “Renklerin Dansı” Konulu Soyut Resim Çalışması, Uzman Puanı ve Çalışma Esnasındaki Gözlemler

ÖLÇÜTLER	1. UZMAN	2. UZMAN	3. UZMAN	ORTALAMA	ÖĞRENCİNİN İÇİNDE BULUNDUĞU GELİŞİM BASAMAĞI
RENK	5	5	7	5,66	Şema Öncesi Dönem
ŞEMA	5	5	6	5,33	
MEKÂN	4	5	6	5	
YARATICILIK	4	5	5	4,66	
				TOPLAM	20,65

RENK: Gelişigüzel karışık renk kullanmıştır.

ŞEMA: Kalemın çizgisel etkileri yer almaktadır.

MEKÂN: Mekân sorunu vardır.

YARATICILIK: Yaratıcılık yoktur.

10 Numaralı Üstün Yetenekli Çocuk, 12 Yaş, “Zamanda Yolculuk” Konulu Somut Resim Çalışması, Uzman Puanı ve Çalışma Esnasındaki Gözlemler

ÖLÇÜTLER	1. UZMAN	2. UZMAN	3. UZMAN	ORTALAMA	ÖĞRENCİNİN İÇİNDE BULUNDUĞU GELİŞİM BASAMAĞI
RENK	20	22	23	21,66	Gerçekçilik Dönemi
ŞEMA	20	22	25	22,33	
MEKÂN	20	23	25	22,66	
YARATICILIK	13	15	14	14	
				TOPLAM	80,65

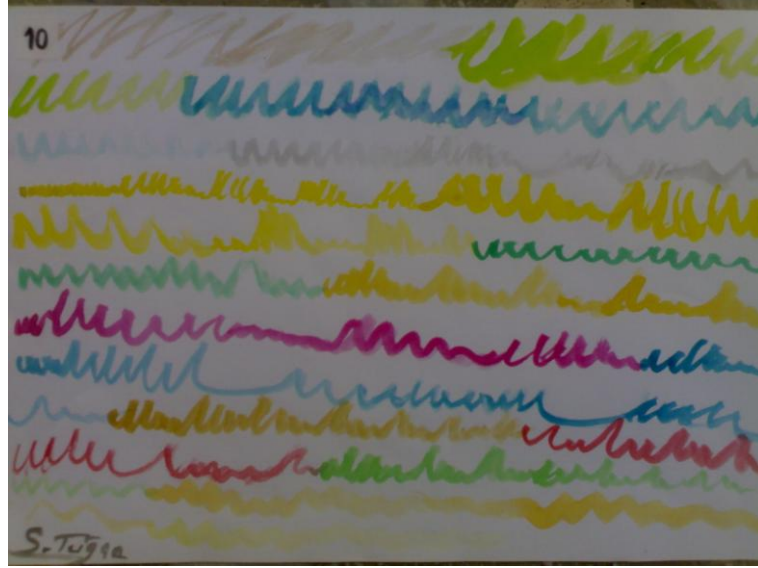
RENK: Gerçekçi renk kullanmıştır. Kimi gölgelemeler resimde görülmektedir.

ŞEMA: Doğadan bilindik şemalar (dağ, ağaç, dere, ot ...) kullanmıştır.

MEKÂN: Sorunlu da olsa perspektif ve mekân arayışları vardır. Döneminin ilerisinde bir gelişme göstermektedir.

YARATICILIK: Yer yer fırça darbelerinden oluşmuş formlar çalışmada yer almaktadır.

10 Numaralı Üstün Yetenekli Çocuk, 12 Yaş, “Renklerin Dansı” Konulu Soyut Resim Çalışması, Uzman Puanı ve Çalışma Esnasındaki Gözlemler

ÖLÇÜTLER	1. UZMAN	2. UZMAN	3. UZMAN	ORTALAMA	ÖĞRENCİNİN İÇİNDE BULUNDUĞU GELİŞİM BASAMAĞI
RENK	4	4	5	4,33	Karatama Dönemi
ŞEMA	5	4	4	4,33	
MEKÂN	4	4	4	4	
YARATICILIK	5	4	4	4,33	
				TOPLAM	16,99

RENK: İsteğe bağlı pastel tonlarında renkler kullanmıştır.

ŞEMA: Fırça darbeleriyle oluşturulmuş kırık çizgiler bulunmaktadır.

MEKÂN: Kâğıdın sağ tarafından sol tarafına doğru akan yazıyı anımsatır vaziyette kâğıdın tamamı doldurulmuştur.

YARATICILIK: Dinlediği müziğin etkisine bağlı olarak renk değişimi yapmıştır.

11 Numaralı Üstün Yetenekli Çocuk, 9 Yaş, “Zamanda Yolculuk” Konulu Somut Resim Çalışması, Uzman Puanı ve Çalışma Esnasındaki Gözlemler

ÖLÇÜTLER	1. UZMAN	2. UZMAN	3. UZMAN	ORTALAMA	ÖĞRENCİNİN İÇİNDE BULUNDUĞU GELİŞİM BASAMAĞI
RENK	20	22	22	21,33	Gerçekçilik Dönemi
ŞEMA	25	25	25	25	
MEKÂN	18	20	19	19	
YARATICILIK	25	25	25	25	
				TOPLAM	90,33

RENK: Birbirinin devamı niteliğindeki her iki çalışmada da gerçekçi renk anlayışı hakimdir.

ŞEMA: 1. çalışmada; kâğıdın sol üst kısmına kendi karikatürünü yaparak düşüncesini belirtmek için baloncuk oluşturmuş, bu baloncunun içerisine dinozorları resmetmiştir. 2. çalışmada; ise yine dinozorları çizmiştir. Hayvan figürlerinin hepsinde ayrıntı hakimdir.

MEKÂN: 1. çalışmada; konuşma baloncğundan oluşturulmuş bir mekan elde edilmiştir. 2. çalışmasında; kâğıdın yaklaşık $\frac{3}{4}$ 'lük kısmını zemin olarak tasarlamış, buraya figürleri yerleştirmiştir. Kalan diğer kısım ise gökyüzü olarak kullanılmıştır. Gelişiminin ilerisinde bir özellik göstermektedir.

YARATICILIK: Düşüncesini kendi karikatürünü çizip baloncuk çıkararak farklı bir şekilde ifade etmiştir. Konuyu farklı bir boyutta ele alarak eskiçağlardaki dinozorları çizmiş ve bunları ayrıntılı olarak işlemiştir.

11 Numaralı Üstün Yetenekli Çocuk, 9 Yaş, “Renklerin Dansı” Konulu Soyut Resim Çalışması, Uzman Puanı ve Çalışma Esnasındaki Gözlemler

ÖLÇÜTLER	1. UZMAN	2. UZMAN	3. UZMAN	ORTALAMA	ÖĞRENCİNİN İÇİNDE BULUNDUĞU GELİŞİM BASAMAĞI
RENK	15	12	15	14	Şema Öncesi Dönem
ŞEMA	8	8	8	8	
MEKÂN	8	8	6	7,33	
YARATICILIK	9	5	5	6,33	
				TOPLAM	35,66

RENK: İsteğe bağlı karışık renkler kullanılmıştır.

ŞEMA: Dairesel alan içerisinde renkli çizgi demetleri yapmış, ortasına ise dönemi içerisinde sıkça kullanılan kalp biçimi çizmiştir.

MEKÂN: .Kâğıdın ortasına çizilmiş dairesel form ile bir mekân arayışına gidilmiştir. Fakat mekân sorunu çözümlenememiştir.

YARATICILIK: Işık küresini yaptığını dile getirmiştir. Belirgin bir yaratıcılık sö konusu değildir.

12 Numaralı Üstün Yetenekli Çocuk, 11 Yaş, “Zamanda Yolculuk” Konulu Somut Resim Çalışması, Uzman Puanı ve Çalışma Esnasındaki Gözlemler

ÖLÇÜTLER	1. UZMAN	2. UZMAN	3. UZMAN	ORTALAMA	ÖĞRENCİNİN İÇİNDE BULUNDUĞU GELİŞİM BASAMAĞI
RENK	10	15	12	12,33	Şematik Dönem
ŞEMA	8	10	9	9	
MEKÂN	10	12	11	11	
YARATICILIK	8	10	10	9,33	
				TOPLAM	41,66

RENK: Gerçekçi renk kullanmıştır.

ŞEMA: Doğadan bilindik ağaç, dağ, güneş gibi dönemin özelliğini yansıtan şemalar kullanmıştır.

MEKÂN: Perspektife bağlı mekân arayışı vardır.

YARATICILIK: Kendisini fidan dikerken resmederek doğa sevgisini anlatmaya çalışmıştır.

12 Numaralı Üstün Yetenekli Çocuk, 11 Yaş, “Renklerin Dansı” Konulu Soyut Resim Çalışması, Uzman Puanı ve Çalışma Esnasındaki Gözlemler

ÖLÇÜTLER	1. UZMAN	2. UZMAN	3. UZMAN	ORTALAMA	ÖĞRENCİNİN İÇİNDE BULUNDUĞU GELİŞİM BASAMAĞI
RENK	15	15	15	15	Şema Öncesi Dönem
ŞEMA	9	8	6	7,66	
MEKÂN	8	8	7	7,66	
YARATICILIK	9	8	7	8	
				TOPLAM	38,32

RENK: İsteğe bağlı renk kullanmıştır.

ŞEMA: Boya darbelerinden oluşan karalamalar yer almaktadır.

MEKÂN: Mekân sorunu yaşanmaktadır.

YARATICILIK: herhangi bir yaratıcı unsura rastlanmamıştır.

13 Numaralı Üstün Yetenekli Çocuk, 12 Yaş, “Zamanda Yolculuk” Konulu Somut Resim Çalışması, Uzman Puanı ve Çalışma Esnasındaki Gözlemler

ÖLÇÜTLER	1. UZMAN	2. UZMAN	3. UZMAN	ORTALAMA	ÖĞRENCİNİN İÇİNDE BULUNDUĞU GELİŞİM BASAMAĞI
RENK	20	22	23	21,66	Gerçekçiliğin Doğuşu Dönemi
ŞEMA	20	23	22	21,66	
MEKÂN	20	18	20	19,33	
YARATICILIK	12	15	14	13,66	
				TOPLAM	76,31

RENK: İsteğe bağlı gerçekçi renk kullanmıştır. Ağaçlarda ve zeminde, renk geçişleri ve renk tonlamaları yapılmıştır.

ŞEMA: Döneminin özelliğini göstermektedir. Kız figürünün ayrıntılı işlenmiştir. Çiçek sulayan kız ile kendisini çizmiş beraberinde doğa sevgisini anlatmaya çalışmıştır.

MEKÂN: Mekân arayışı vardır. Figür ve şemalar havada uçar vaziyettedir. Perspektif sorunu görülmektedir.

YARATICILIK: Ev, masa, dere gibi bilindik formların yanında uzay mekiği gibi formlar bir arada kullanılmıştır.

**13 Numaralı Üstün Yetenekli Çocuk, 12 Yaş, “Renklerin Dansı” Konulu Soyut
Resim Çalışması, Uzman Puanı ve Çalışma Esnasındaki Gözlemler**

ÖLÇÜTLER	1. UZMAN	2. UZMAN	3. UZMAN	ORTALAMA	ÖĞRENCİNİN İÇİNDE BULUNDUĞU GELİŞİM BASAMAĞI
RENK	20	12	20	17,33	Şematik Dönem
ŞEMA	15	12	15	14	
MEKÂN	10	10	10	10	
YARATICILIK	10	10	15	11,66	
				TOPLAM	52,99

RENK: İsteğe bağlı canlı renkler kullanmıştır.

ŞEMA: İçinde bulunduğu döneme uygun olarak bayan formunu ayrıntılı ve süslü bir şekilde çizmiştir.

MEKÂN: Kâğıdın ortasına insan figürü yerleştirmiştir. Etrafını da boyayla oluşturulmuş kıvrak formlarla doldurmuştur. Figür havada uçar vaziyette olduğundan mekân sorunu görülmektedir.

YARATICILIK: herhangi bir yaratıcı unsura rastlanmamıştır.

14 Numaralı Üstün Yetenekli Çocuk, 12 Yaş, “Zamanda Yolculuk” Konulu Somut Resim Çalışması, Uzman Puanı ve Çalışma Esnasındaki Gözlemler

ÖLÇÜTLER	1. UZMAN	2. UZMAN	3. UZMAN	ORTALAMA	ÖĞRENCİNİN İÇİNDE BULUNDUĞU GELİŞİM BASAMAĞI
RENK	8	8	10	8,66	Gerçekçiliğin Doğuşu Dönemi
ŞEMA	20	22	25	22,33	
MEKÂN	18	20	25	21	
YARATICILIK	18	15	15	16	
				TOPLAM	67,99

RENK: Gerçekçi renk kullanmıştır.

ŞEMA: Uzay ve uzaylı figürlerini doğal yaşamda resmetmiştir.

MEKÂN: Perspektif sorunu vardır. Mekân arayışı içindedir.

YARATICILIK: Yaratıcılık yoktur.

14 Numaralı Üstün Yetenekli Çocuk, 12 Yaş, “Renklerin Dansı” Konulu Soyut Resim Çalışması, Uzman Puanı ve Çalışma Esnasındaki Gözlemler

ÖLÇÜTLER	1. UZMAN	2. UZMAN	3. UZMAN	ORTALAMA	ÖĞRENCİNİN İÇİNDE BULUNDUĞU GELİŞİM BASAMAĞI
RENK	8	6	8	7,33	Şema Öncesi Dönem
ŞEMA	8	8	10	8,66	
MEKÂN	10	6	10	8,66	
YARATICILIK	15	12	15	14	
				TOPLAM	38,65

RENK: İsteğe bağlı renk kullanmıştır.

ŞEMA: Notalar ve çizgisel hareketlerden oluşmuş formlar yer almaktadır.

MEKÂN: Kâğıdın sağlı-sollu iki yana çizmiş olduğu perde ile kâğıdı sınırlamıştır. Kâğıdın ortasından yatay geçirdiği çizgiyle bir mekân elde etmiştir.

YARATICILIK: Soyut bir kavram olan notaları el ele tutuşup dans eder vaziyette çizmiştir.

15 Numaralı Üstün Yetenekli Çocuk, 10 Yaş, “Zamanda Yolculuk” Konulu Somut Resim Çalışması, Uzman Puanı ve Çalışma Esnasındaki Gözlemler

ÖLÇÜTLER	1. UZMAN	2. UZMAN	3. UZMAN	ORTALAMA	ÖĞRENCİNİN İÇİNDE BULUNDUĞU GELİŞİM BASAMAĞI
RENK	5	8	10	7,66	Şema Öncesi Dönem
ŞEMA	8	10	10	9,33	
MEKÂN	5	5	4	4,66	
YARATICILIK	3	4	4	3,66	
				TOPLAM	25,31

RENK: Gerçekçi renk kullanmıştır.

ŞEMA: Kendisini ve kardeşlerini çizmiştir.

MEKÂN: Mekân sorunu vardır. Nesneler ve figürler havada uçar vaziyettedir. Perspektif sorunu yaşanmaktadır.

YARATICILIK: Yaratıcılık yoktur.

15 Numaralı Üstün Yetenekli Çocuk, 10 Yaş, “Renklerin Dansı” Konulu Soyut Resim Çalışması, Uzman Puanı ve Çalışma Esnasındaki Gözlemler

ÖLÇÜTLER	1. UZMAN	2. UZMAN	3. UZMAN	ORTALAMA	ÖĞRENCİNİN İÇİNDE BULUNDUĞU GELİŞİM BASAMAĞI
RENK	6	5	8	6,33	Karlama Dönemi
ŞEMA	4	4	6	4,66	
MEKÂN	3	4	5	4,33	
YARATICILIK	2	2	6	3,33	
				TOPLAM	18,65

RENK: İsteğe bağlı renk kullanmıştır.

ŞEMA: Boya ile elde edilmiş karalamalar yapmıştır. Gelişiminin gerisinde özellikler göstermektedir.

MEKÂN: Mekân sorunu vardır.

YARATICILIK: Yaratıcılık görülmemektedir.

16 Numaralı Üstün Yetenekli Çocuk, 10 Yaş, “Zamanda Yolculuk” Konulu Somut Resim Çalışması, Uzman Puanı ve Çalışma Esnasındaki Gözlemler

ÖLÇÜTLER	1. UZMAN	2. UZMAN	3. UZMAN	ORTALAMA	ÖĞRENCİNİN İÇİNDE BULUNDUĞU GELİŞİM BASAMAĞI
RENK	3	5	6	4,66	Şema Öncesi Dönem
ŞEMA	5	8	10	7,66	
MEKÂN	5	5	6	5,33	
YARATICILIK	5	7	8	6,66	
				TOPLAM	24,31

RENK: İsteğe bağlı renk kullanmıştır.

ŞEMA: verilen konunun mantığına göre dinozor çizimleri yapmıştır.

MEKÂN: nesnelerin önde veya arkada durması ile bir mekân ve perspektif arayışı vardır. Öndeki kaya formunun arkasında ağacın yer alması, hayvanların ayaklarının önde-geride resmedilmesi, insan figürünün küçük çizilmesi gibi kısımlarda bu mekân ve perspektif çalışmalarını görmek mümkündür.

YARATICILIK: İşlediği konunun içerisinde kendini de resmetmiştir.

16 Numaralı Üstün Yetenekli Çocuk, 10 Yaş, “Renklerin Dansı” Konulu Soyut Resim Çalışması, Uzman Puanı ve Çalışma Esnasındaki Gözlemler

ÖLÇÜTLER	1. UZMAN	2. UZMAN	3. UZMAN	ORTALAMA	ÖĞRENCİNİN İÇİNDE BULUNDUĞU GELİŞİM BASAMAĞI
RENK	5	5	6	5,33	Karlama Dönemi
ŞEMA	5	4	5	4,66	
MEKÂN	5	4	5	4,66	
YARATICILIK	5	2	5	4	
				TOPLAM	18,65

RENK: İsteğe bağlı karışık renk anlayışı hakimdir.

ŞEMA: Kâğıdın tamamında yer alan, kırık ve dairesel çizgiler bulunmaktadır. Gelişiminin gerisinde özellikler göstermektedir.

MEKÂN: Kâğıdın tamamı inişli çıkışlı kırık çizgiler ve dairesel formlar ile doldurulmuştur. Mekân sorunu vardır.

YARATICILIK: Yaratıcı unsurlara rastlanmamıştır.

17 Numaralı Üstün Yetenekli Çocuk, 11 Yaş, “Zamanda Yolculuk” Konulu Somut Resim Çalışması, Uzman Puanı ve Çalışma Esnasındaki Gözlemler

ÖLÇÜTLER	1. UZMAN	2. UZMAN	3. UZMAN	ORTALAMA	ÖĞRENCİNİN İÇİNDE BULUNDUĞU GELİŞİM BASAMAĞI
RENK	8	8	12	9,33	Şematik Dönem
ŞEMA	8	10	15	11	
MEKÂN	10	10	10	10	
YARATICILIK	15	15	15	15	
				TOPLAM	45,33

RENK: Gerçekçi renk anlayışı hakimdir. Gezegeni, kız çocuklarının bu dönemde çok sevdikleri pembe renge boyamıştır.

ŞEMA: Gezegen, uzay mekiği, kedi, yıldız gibi dönemin özelliğini gösteren şemalar kullanmıştır.

MEKÂN: Uzay boşluğunu mekân olarak düşünmüştür.

YARATICILIK: Uzay mekiğine kendisini çizmiş, kâğıdın sağ üst köşesine kedisini uzay boşluğunda uçar vaziyette yapmıştır.

17 Numaralı Üstün Yetenekli Çocuk, 11 Yaş, “Renklerin Dansı” Konulu Soyut Resim Çalışması, Uzman Puanı ve Çalışma Esnasındaki Gözlemler

ÖLÇÜTLER	1. UZMAN	2. UZMAN	3. UZMAN	ORTALAMA	ÖĞRENCİNİN İÇİNDE BULUNDUĞU GELİŞİM BASAMAĞI
RENK	8	7	10	8,33	Şema Öncesi Dönem
ŞEMA	5	5	5	5	
MEKÂN	4	5	5	4,66	
YARATICILIK	3	5	5	4,33	
				TOPLAM	22,32

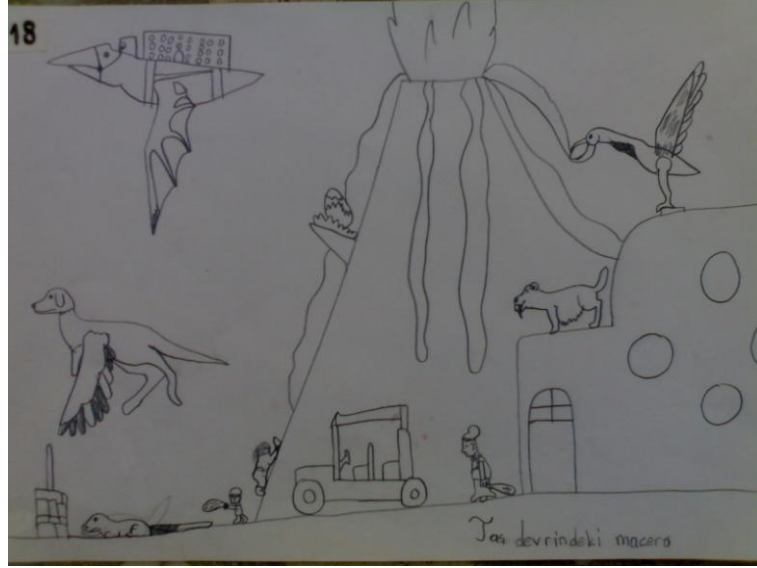
RENK: İsteğe bağlı renk kullanmıştır.

ŞEMA: Karalamalardan oluşan çizgi demetleri bulunmaktadır

MEKÂN: Belli bir mekân arayışı olmadan kâğıdın tamamı gelişi güzel karalanmıştır.

YARATICILIK: Herhangi bir yaratıcı özellik bulunmamaktadır.

18 Numaralı Üstün Yetenekli Çocuk, 10 Yaş, “Zamanda Yolculuk” Konulu Somut Resim Çalışması, Uzman Puanı ve Çalışma Esnasındaki Gözlemler

ÖLÇÜTLER	1. UZMAN	2. UZMAN	3. UZMAN	ORTALAMA	ÖĞRENCİNİN İÇİNDE BULUNDUĞU GELİŞİM BASAMAĞI
RENK	3	3	5	3,66	Gerçekçiliğin Doğuşu Dönemi
ŞEMA	25	25	25	25	
MEKÂN	25	25	25	25	
YARATICILIK	25	25	25	25	
				TOPLAM	78,66

RENK: Renk kullanılmamıştır.

ŞEMA: Gelişiminin ilerisinde bir özellik göstermektedir. Yanardağ, uçan köpek, ilk çağ insanları ve hayvanları gibi olağanın dışında, farklı şemalar kullanmıştır.

MEKÂN: Mekan ve perspektif gelişmiştir. Nesneler bir mekân üzerinde bulunmaktadır.

YARATICILIK: Filmlerden, hayallerinden, kısacası etkilendiği şeylerden yola çıkarak ayrıntılı çalışılmış gelişiminin ilerisinde bir çalışmadır.

18 Numaralı Üstün Yetenekli Çocuk, 10 Yaş, “Renklerin Dansı” Konulu Soyut Resim Çalışması, Uzman Puanı ve Çalışma Esnasındaki Gözlemler

ÖLÇÜTLER	1. UZMAN	2. UZMAN	3. UZMAN	ORTALAMA	ÖĞRENCİNİN İÇİNDE BULUNDUĞU GELİŞİM BASAMAĞI
RENK	10	6	10	8,66	Şematik Dönem
ŞEMA	20	20	20	20	
MEKÂN	10	12	10	10,66	
YARATICILIK	10	10	10	10	
				TOPLAM	49,32

RENK: İsteğe bağlı karışık renkler kullanılmıştır.

ŞEMA: Her biri farklı bir olayı anlatan insan figürleri çöp adam şeklinde çizilmiş, aralara ise kurbağa, kaktüs, kelebek, yılan ve çiçek gibi motifler çizilmiştir.

MEKÂN: Birbirinin devamı niteliğindeki iki çalışmada da mekân figürlerin kümeler halinde işlenmesiyle gerçekleştirilmiştir. Her bir konu için aynı renkler kullanılarak bu belirgin hale getirilmiştir.

YARATICILIK: Fırçayı kalem gibi temiz bir şekilde kullanmıştır.

19 Numaralı Üstün Yetenekli Çocuk, 12 Yaş, “Zamanda Yolculuk” Konulu Somut Resim Çalışması, Uzman Puanı ve Çalışma Esnasındaki Gözlemler

ÖLÇÜTLER	1. UZMAN	2. UZMAN	3. UZMAN	ORTALAMA	ÖĞRENCİNİN İÇİNDE BULUNDUĞU GELİŞİM BASAMAĞI
RENK	8	6	8	7,33	Şema Öncesi Dönem
ŞEMA	8	5	6	6,33	
MEKÂN	9	5	6	6,66	
YARATICILIK	10	10	8	9,33	
				TOPLAM	29,65

RENK: Gerçekçi renk anlayışı hakimdir.

ŞEMA: Bilinen ağaç, çiçek nesneleri basit geometrik formlar şeklinde yapılmıştır. Figürler ayrıntılıdır.

MEKÂN: Mekân sorunu yaşanmaktadır. Yön problemi vardır. Resim kuş bakışı çizilmiş ve simetri kullanılmıştır. Yaşının gerisinde bir özellik göstermektedir.

YARATICILIK: Resmin geleninde simetrik bir düzen dikkati çekmektedir.

19 Numaralı Üstün Yetenekli Çocuk, 12 Yaş, “Renklerin Dansı” Konulu Soyut Resim Çalışması, Uzman Puanı ve Çalışma Esnasındaki Gözlemler

ÖLÇÜTLER	1. UZMAN	2. UZMAN	3. UZMAN	ORTALAMA	ÖĞRENCİNİN İÇİNDE BULUNDUĞU GELİŞİM BASAMAĞI
RENK	25	18	20	21	Şematik Dönem
ŞEMA	10	18	10	12,66	
MEKÂN	10	18	10	12,66	
YARATICILIK	12	8	10	10	
				TOPLAM	56,32

RENK: İsteğe bağlı karışık renk anlayışındadır.

ŞEMA: Fırça ve boyalardan elde edilen çeşitli geometrik formlar ile sol üst kısma çizdiği kendi resmi, kalp motifleri ve gökkuşağı bulunmaktadır.

MEKÂN: Kâğıt sağ üst köşeden sol üst köşeye doğru akan bir renk demetiyle hareket kazandırılarak oluşturulmuştur. Sağ alt köşeye fırça darbeleriyle farklı bir mekân yapılmış, sol üst köşeye ise kendisini ve kalp motifini yerleştirmiştir.

YARATICILIK: Özgün bir şey yoktur.

20 Numaralı Üstün Yetenekli Çocuk, 12 Yaş, “Zamanda Yolculuk” Konulu Somut Resim Çalışması, Uzman Puanı ve Çalışma Esnasındaki Gözlemler

ÖLÇÜTLER	1. UZMAN	2. UZMAN	3. UZMAN	ORTALAMA	ÖĞRENCİNİN İÇİNDE BULUNDUĞU GELİŞİM BASAMAĞI
RENK	19	18	15	17,33	Şematik Dönem
ŞEMA	8	10	10	9,33	
MEKÂN	8	10	10	9,33	
YARATICILIK	5	12	15	10,66	
				TOPLAM	46,65

RENK: Doğaya bağlı gerçek renkler kullanmıştır. 4 renk boya kullanarak renk sınırlaması yapmıştır.

ŞEMA: Dağ, çayır, ırmak gibi döneminin sıradan özelliği olan formları geniş yüzeyler şeklinde boyama yoluyla oluşturmuştur. Dinozor şemasını kullanmıştır.

MEKAN: Mekan sorunu yoktur ama hayvanların da ayaklarından anlaşılacağı gibi perspektif sorunu yaşanmaktadır.

YARATICILIK: Özgün bir şey yoktur.

20 Numaralı Üstün Yetenekli Çocuk, 12 Yaş, “Renklerin Dansı” Konulu Soyut Resim Çalışması, Uzman Puanı ve Çalışma Esnasındaki Gözlemler

ÖLÇÜTLER	1. UZMAN	2. UZMAN	3. UZMAN	ORTALAMA	ÖĞRENCİNİN İÇİNDE BULUNDUĞU GELİŞİM BASAMAĞI
RENK	20	14	15	16,33	Şematik Dönem
ŞEMA	8	8	9	8,33	
MEKÂN	9	8	10	9	
YARATICILIK	8	10	7	8,33	
				TOPLAM	41,99

RENK: İsteğe bağlı renk kullanmıştır. Boyaları çok fazla üst üste kullanarak renklerin kirlenmesine yol açmıştır.

ŞEMA: Fırça darbelerinde oluşmuş formlar görülmektedir.

MEKAN: kağıdın her tarafı mekan olarak değerlendirilmiştir.

YARATICILIK: Özgün bir şey yoktur.

21 Numaralı Üstün Yetenekli Çocuk, 12 Yaş, “Zamanda Yolculuk” Konulu Somut Resim Çalışması, Uzman Puanı ve Çalışma Esnasındaki Gözlemler

ÖLÇÜTLER	1. UZMAN	2. UZMAN	3. UZMAN	ORTALAMA	ÖĞRENCİNİN İÇİNDE BULUNDUĞU GELİŞİM BASAMAĞI
RENK	5	7	5	5,66	Şema Öncesi Dönem
ŞEMA	5	5	5	5	
MEKÂN	5	5	6	5,33	
YARATICILIK	5	5	6	5,33	
				TOPLAM	21,32

RENK: İsteğe bağlı renkler geniş kol hareketleriyle boyanarak aktarılmıştır.

ŞEMA: Geometrik formda bir bina ve yine çizgilerden oluşturulmuş, yol, yeşillik alan ve deniz kâğıdın tamamına aktarmıştır. Deniz kenarındaki evlerini düşünmüştür.

MEKÂN: Kâğıdın sol tarafına binanın bir cephesini, iki pencereyle birlikte çizmiştir. Sağ tarafa ise sırasıyla otoyol, yeşillik ve deniz olan alanı yerleştirmiştir.

YARATICILIK: Basit geometrik formları gelişi güzel kâğıda yerleştirmiştir.

21 Numaralı Üstün Yetenekli Çocuk, 12 Yaş, “Renklerin Dansı” Konulu Soyut Resim Çalışması, Uzman Puanı ve Çalışma Esnasındaki Gözlemler

ÖLÇÜTLER	1. UZMAN	2. UZMAN	3. UZMAN	ORTALAMA	ÖĞRENCİNİN İÇİNDE BULUNDUĞU GELİŞİM BASAMAĞI
RENK	5	8	6	6,33	Şema Öncesi Dönem
ŞEMA	10	12	6	9,33	
MEKÂN	10	10	10	10	
YARATICILIK	5	10	10	8,33	
				TOPLAM	33,99

RENK: İsteğe bağlı sınırlı sayıda ve ürkek bir şekilde renk kullanmıştır.

ŞEMA: Pencere, perde, araba, vazo, sandalye, kilim gibi şemalar kullanmış ayrıntılı işlemiştir.

MEKÂN: Mekan sorunu yoktur. Nesneler mekânda oturmuş durumdadır. Sandalyede olduğu gibi perspektif arayışları görülmektedir.

YARATICILIK: Resimde taramalar yaparak süslemeye gitmiştir.

22 Numaralı Üstün Yetenekli Çocuk, 10 Yaş, “Zamanda Yolculuk” Konulu Somut Resim Çalışması, Uzman Puanı ve Çalışma Esnasındaki Gözlemler

ÖLÇÜTLER	1. UZMAN	2. UZMAN	3. UZMAN	ORTALAMA	ÖĞRENCİNİN İÇİNDE BULUNDUĞU GELİŞİM BASAMAĞI
RENK	8	10	10	9,3	Karalama Dönemi
ŞEMA	3	5	4	4	
MEKÂN	4	4	2	3,33	
YARATICILIK	2	2	2	2	
				TOPLAM	18,66

RENK: Doğanın geçek renklerini kullanmıştır.

ŞEMA: Ev, insan, yol gibi şemalar kullanmıştır. Gelişiminin gerisinde bir özellik göstermektedir.

MEKÂN: Mekân ve perspektif sorunu görülmektedir.

YARATICILIK: Özgün bir şey yoktur.

22 Numaralı Üstün Yetenekli Çocuk, 10 Yaş, “Renklerin Dansı” Konulu Soyut Resim Çalışması, Uzman Puanı ve Çalışma Esnasındaki Gözlemler

ÖLÇÜTLER	1. UZMAN	2. UZMAN	3. UZMAN	ORTALAMA	ÖĞRENCİNİN İÇİNDE BULUNDUĞU GELİŞİM BASAMAĞI
RENK	25	22	25	24	Gerçekçiliğin Doğuşu Dönemi
ŞEMA	20	20	15	11,66	
MEKÂN	18	20	15	17,66	
YARATICILIK	18	20	15	17,66	
				TOPLAM	70,98

RENK: İsteğe bağlı karışık renkler kullanılmıştır.

ŞEMA: Boya ve fırça darbeleriyle elde edilmiş geometrik formlar kullanılmıştır.

MEKÂN: Kâğıdın tamamı mekân olarak düşünülmüş, bu alan geometrik renk demetleriyle doldurulmuştur.

YARATICILIK: Renkleri sulandırmadan ve saf/ham rengiyle lekesel olarak kâğıda yerleştirmiştir.

23 Numaralı Üstün Yetenekli Çocuk, 10 Yaş, “Zamanda Yolculuk” Konulu Somut Resim Çalışması, Uzman Puanı ve Çalışma Esnasındaki Gözlemler

ÖLÇÜTLER	1. UZMAN	2. UZMAN	3. UZMAN	ORTALAMA	ÖĞRENCİNİN İÇİNDE BULUNDUĞU GELİŞİM BASAMAĞI
RENK	5	4	4	4,33	Karalama Dönemi
ŞEMA	5	3	3	3,66	
MEKÂN	3	3	3	3	
YARATICILIK	3	2	2	2,33	
				TOPLAM	13,32

RENK: İsteğe bağlı renk kullanmıştır. Kâğıdın belli kısımlarında renk denemeleri yapmıştır.

ŞEMA: Bulut, güneş, uzay mekiği, çöp adamlar kullanmıştır. Gelişiminin gerisinde özellikler göstermektedir. Kız figürü öğretmenidir.

MEKÂN: Mekân arayışları vardır. Zemine çizdiği yer çizgisi ve buraya yerleştirdiği insan şekillerinden görülmektedir.

YARATICILIK: Özgün bir şey yoktur.

23 Numaralı Üstün Yetenekli Çocuk, 10 Yaş, “Renklerin Dansı” Konulu Soyut Resim Çalışması, Uzman Puanı ve Çalışma Esnasındaki Gözlemler

ÖLÇÜTLER	1. UZMAN	2. UZMAN	3. UZMAN	ORTALAMA	ÖĞRENCİNİN İÇİNDE BULUNDUĞU GELİŞİM BASAMAĞI
RENK	10	15	8	10,66	Şema Öncesi Dönem
ŞEMA	8	10	10	9,33	
MEKÂN	8	10	10	9,33	
YARATICILIK	8	10	10	9,33	
				TOPLAM	38,65

RENK: Gerçekçi renk kullanmıştır.

ŞEMA: Kara, deniz ve iskele olarak adlandırdığı formlar boyanın lekesele etkisiyle verilmiştir.

MEKÂN: Mekân arayışı vardır. İskeleden kaynaklanan perspektif sorunu görülmektedir.

YARATICILIK: Özgün bir şey yoktur.

24 Numaralı Üstün Yetenekli Çocuk, 10 Yaş, “Zamanda Yolculuk” Konulu Somut Resim Çalışması, Uzman Puanı ve Çalışma Esnasındaki Gözlemler

ÖLÇÜTLER	1. UZMAN	2. UZMAN	3. UZMAN	ORTALAMA	ÖĞRENCİNİN İÇİNDE BULUNDUĞU GELİŞİM BASAMAĞI
RENK	2	2	2	2	Karalama Dönemi
ŞEMA	3	2	3	2,66	
MEKÂN	2	2	2	2	
YARATICILIK	3	2	2	2,33	
				TOPLAM	8,99

RENK: İsteğe bağlı renk anlayışındadır.

ŞEMA: Güneş ve etrafında yer alan diğer gezegenler uzay boşluğunda resmedilmiş, buraya iki uzay aracı çizilmiştir. Bu uzay araçlarının birisine kendisini çizmiş, diğerine ise öğretmenini çizmiştir. Yer yer yıldız yapma arayışı içerisindedir.

MEKÂN: Uzay boşluğu olarak düşünüldüğü için mekân her yer olarak kullanılmıştır. Kâğıdın sol alt kısmına yakın bölümüne güneş, dünya, birkaç gezegen ve uzay araçlarını yerleştirmiş, konuyu bu bölümde işlemiştir. Kâğıdın sağ üst kısmına yakın bölüme ise uzay araçlarının gideceği diğer gezegeni yerleştirmiştir.

YARATICILIK: Çalışma uzay boşluğunda düşünülmüştür.

24 Numaralı Üstün Yetenekli Çocuk, 10 Yaş, “Renklerin Dansı” Konulu Soyut Resim Çalışması, Uzman Puanı ve Çalışma Esnasındaki Gözlemler

ÖLÇÜTLER	1. UZMAN	2. UZMAN	3. UZMAN	ORTALAMA	ÖĞRENCİNİN İÇİNDE BULUNDUĞU GELİŞİM BASAMAĞI
RENK	15	7	10	10,66	Şema Öncesi Dönem
ŞEMA	8	5	8	7	
MEKÂN	8	5	8	7	
YARATICILIK	9	5	8	7,33	
				TOPLAM	31,99

RENK: İsteğe bağlı ve gerçek renkler kullanmıştır.

ŞEMA: Lale şeklini ve gökkuşağını çizmiştir.

MEKÂN: Mekân arayışları vardır. Çiçekler yeşil zemine çizilmiş, arka fon gökyüzü olarak düşünülerek buraya da gökkuşağı yerleştirilmiştir.

YARATICILIK: Lalelerin de aynı zamanda gökkuşağı olduğunu dile getirmiştir.

25 Numaralı Üstün Yetenekli Çocuk, 11 Yaş, “Zamanda Yolculuk” Konulu Somut Resim Çalışması, Uzman Puanı ve Çalışma Esnasındaki Gözlemler

ÖLÇÜTLER	1. UZMAN	2. UZMAN	3. UZMAN	ORTALAMA	ÖĞRENCİNİN İÇİNDE BULUNDUĞU GELİŞİM BASAMAĞI
RENK	10	12	10	10,66	Şematik Dönem
ŞEMA	10	12	15	12,33	
MEKÂN	10	12	15	12,33	
YARATICILIK	8	8	10	8,66	
				TOPLAM	43,98

RENK: Doğaya bağlı gerçek renkler kullanmıştır.

ŞEMA: İnsan, ağaç, ot, mağara gibi şemalar görülmektedir.

MEKÂN: İnsanları mağaranın içerisinde göstermeye çalışarak mekân arayışına gitmiştir.

YARATICILIK: İlk çağlardaki insanların yaşamlarını anlatmaya çalışmıştır. Kâğıdın sağ alt köşesine kendisini çizerek, o an kendisinin de orada bulunduğunu ve modern kıyafetlerle gözlem yaptığını göstermiştir.

25 Numaralı Üstün Yetenekli Çocuk, 11 Yaş, “Renklerin Dansı” Konulu Soyut Resim Çalışması, Uzman Puanı ve Çalışma Esnasındaki Gözlemler

ÖLÇÜTLER	1. UZMAN	2. UZMAN	3. UZMAN	ORTALAMA	ÖĞRENCİNİN İÇİNDE BULUNDUĞU GELİŞİM BASAMAĞI
RENK	8	8	10	8,66	Şema Öncesi Dönem
ŞEMA	4	5	4	4,33	
MEKÂN	4	5	4	4,33	
YARATICILIK	4	5	4	4,33	
				TOPLAM	21,65

RENK: İsteğe bağlı karışık renk anlayışı hakimdir.

ŞEMA: Fırça darbelerinden oluşturulmuş çizgiler ve yer yer geometrik formlar yer almaktadır.

MEKÂN: Kâğıda fırça darbeleriyle bir çerçeve oluşturulmuş, sağ tarafta çizgi yoğunlukları ile konu burada işlenmeye çalışılmıştır.

YARATICILIK: Özgün bir şey yoktur.

26 Numaralı Üstün Yetenekli Çocuk, 12 Yaş, “Zamanda Yolculuk” Konulu Somut Resim Çalışması, Uzman Puanı ve Çalışma Esnasındaki Gözlemler

ÖLÇÜTLER	1. UZMAN	2. UZMAN	3. UZMAN	ORTALAMA	ÖĞRENCİNİN İÇİNDE BULUNDUĞU GELİŞİM BASAMAĞI
RENK	25	23	25	24,33	Gerçekçiliğin Doğuşu Dönemi
ŞEMA	15	18	15	16	
MEKÂN	15	15	10	13,33	
YARATICILIK	8	10	10	9,33	
				TOPLAM	62,96

RENK: İsteğe bağlı ve aynı zamanda doğanın gerçek renklerini kullanmıştır.

ŞEMA: Ağaç, bulut, göl, şato şemalarını kullanmıştır.

MEKÂN: Mekân arayışı vardır. Ev sihirli bir şato olduğu için kasıtlı olarak havada gösterilmek istenmiştir

YARATICILIK: Televizyonun etkisinde sihir, şato gibi formları kullanmayı tercih etmiştir. Mavi ve pembe renkte çizmiş olduğu geometrik formlar ile de gizemli bir hava vermek istemiştir.

26 Numaralı Üstün Yetenekli Çocuk, 12 Yaş, “Renklerin Dansı” Konulu Soyut Resim Çalışması, Uzman Puanı ve Çalışma Esnasındaki Gözlemler

ÖLÇÜTLER	1. UZMAN	2. UZMAN	3. UZMAN	ORTALAMA	ÖĞRENCİNİN İÇİNDE BULUNDUĞU GELİŞİM BASAMAĞI
RENK	25	23	25	24,33	Gerçekçilik Dönemi
ŞEMA	18	20	20	19,33	
MEKÂN	20	20	20	20	
YARATICILIK	18	20	20	19,33	
				TOPLAM	82,99

RENK: Karışık isteğe bağlı renk kullanılmıştır.

ŞEMA: Boya ve fırçalardan elde edilen renk dağılımları kullanılmıştır.

MEKÂN: Kâğıdın tamamını boyaların gelişi güzel kâğıda yayılmasıyla mekân elde edilmiştir.

YARATICILIK: Sulu boya, yağlı boya etkisinde çalışılmıştır.

27 Numaralı Üstün Yetenekli Çocuk, 10 Yaş, “Zamanda Yolculuk” Konulu Somut Resim Çalışması, Uzman Puanı ve Çalışma Esnasındaki Gözlemler

ÖLÇÜTLER	1. UZMAN	2. UZMAN	3. UZMAN	ORTALAMA	ÖĞRENCİNİN İÇİNDE BULUNDUĞU GELİŞİM BASAMAĞI
RENK	25	25	25	25	Gerçekçilik Dönemi
ŞEMA	25	25	25	25	
MEKÂN	23	22	25	23,33	
YARATICILIK	25	25	23	24,33	
				TOPLAM	97,66

RENK: İsteğe bağlı renkler hakimdir. Canlı ve parlak renk arayışları içerisindedir.

ŞEMA: Çeşitli geometrik formlardan oluşturulmuş, uzay araçlarını farklı bir ortamda yerleştirmiştir.

MEKÂN: Kâğıdın yaklaşık $\frac{3}{4}$ 'lük üst kısmını uzay olarak değerlendirmiş, bu alana çeşitli geometrik formdaki uzay araçlarını yerleştirmiştir. Kâğıdın kalan diğer $\frac{1}{3}$ 'lük kısmına ise gökyüzü, bulutları ve güneşi yarım görünür vaziyette çizmiş fakat gerçek ile hayalindeki mekânı bağdaştıramamıştır.

YARATICILIK: Formlar ve renkler çok muntazam yerleştirilmiş, olay uzayda tamamen bir hayal dünyasında düşünülmüştür.

27 Numaralı Üstün Yetenekli Çocuk, 10 Yaş, “Renklerin Dansı” Konulu Soyut Resim Çalışması, Uzman Puanı ve Çalışma Esnasındaki Gözlemler

ÖLÇÜTLER	1. UZMAN	2. UZMAN	3. UZMAN	ORTALAMA	ÖĞRENCİNİN İÇİNDE BULUNDUĞU GELİŞİM BASAMAĞI
RENK	8	5	8	7	Şema Öncesi Dönem
ŞEMA	8	5	5	6	
MEKÂN	5	5	5	5	
YARATICILIK	5	5	5	5	
				TOPLAM	23

RENK: İsteğe bağlı renk kullanmıştır.

ŞEMA: Değişik geometrik formlardan oluşan düzenlemeler yer almaktadır.

MEKÂN: Mekân sorunu vardır.

YARATICILIK: Özgün bir şey görülmemektedir.

28 Numaralı Üstün Yetenekli Çocuk, 11 Yaş, “Zamanda Yolculuk” Konulu Somut Resim Çalışması, Uzman Puanı ve Çalışma Esnasındaki Gözlemler

ÖLÇÜTLER	1. UZMAN	2. UZMAN	3. UZMAN	ORTALAMA	ÖĞRENCİNİN İÇİNDE BULUNDUĞU GELİŞİM BASAMAĞI
RENK	20	20	22	20,66	Şematik Dönem
ŞEMA	10	12	15	12,33	
MEKÂN	10	10	15	11,66	
YARATICILIK	10	10	12	10,66	
				TOPLAM	55,31

RENK: İsteğe bağlı renk kullanmıştır.

ŞEMA: Bulut, insan, ev, güneş şemaları kullanılmıştır.

MEKÂN: Uzayda yaşamı konu aldığı için mekân her yerdir.

YARATICILIK: Özgün şeyler görülmemektedir.

28 Numaralı Üstün Yetenekli Çocuk, 11 Yaş, “Renklerin Dansı” Konulu Soyut Resim Çalışması, Uzman Puanı ve Çalışma Esnasındaki Gözlemler

ÖLÇÜTLER	1. UZMAN	2. UZMAN	3. UZMAN	ORTALAMA	ÖĞRENCİNİN İÇİNDE BULUNDUĞU GELİŞİM BASAMAĞI
RENK	25	20	20	21,66	Gerçekçilik Dönemi
ŞEMA	20	20	20	20	
MEKÂN	25	20	20	21,66	
YARATICILIK	20	20	20	20	
				TOPLAM	83,32

RENK: İsteğe bağlı karışık renk anlayışı hakimdir.

ŞEMA: Renk kuşaklarından oluşturulmuş eğri ve yuvarlak hatlı formlar kullanılmıştır. Renklerin önde ve arkada olma hissiyle perspektifi vermeye çalışmıştır.

MEKÂN: Zemin yeşil renge boyanarak bu zemin üzerine çeşitli renkler eğri formlarda gelişi güzel yerleştirilmiştir.

YARATICILIK: Ön ve arka ilişkisiyle perspektif arayışına gidilmiştir.

29 Numaralı Üstün Yetenekli Çocuk, 9 Yaş, “Zamanda Yolculuk” Konulu Somut Resim Çalışması, Uzman Puanı ve Çalışma Esnasındaki Gözlemler

ÖLÇÜTLER	1. UZMAN	2. UZMAN	3. UZMAN	ORTALAMA	ÖĞRENCİNİN İÇİNDE BULUNDUĞU GELİŞİM BASAMAĞI
RENK	5	3	6	4,66	Karalama Dönemi
ŞEMA	5	2	6	4,33	
MEKÂN	3	5	2	3,33	
YARATICILIK	2	2	3	2,33	
				TOPLAM	14,65

RENK: İsteğe bağlı ve yer yer gerçekçi renk arayışları bulunmaktadır.

ŞEMA: Bilindik dağlar ev ve araba formu kullanmış, kâğıdın bir bölümünde ise trampleden havuza atlayan çöp adam figürleri ve otlayan inek çizmiştir. Bütün şekiller ve şemalar birbirinden bağımsız ve kopuk durumdadır, perspektif sorunu görünmektedir.

MEKÂN: Kâğıdın yaklaşık $\frac{3}{4}$ 'lük alt kısmını yer zemini olarak değerlendirmiş, sol tarafa bir ev ve araba çizmiş sağ tarafa ise havuz ve inek yerleştirmiştir. Kâğıdın üst kısmı ise dağlarla değerlendirilmiş, dağlarda yer yer perspektif arayışına gidilmiştir.

YARATICILIK: Güneşin yaydığı ışınların renk demetlerini dağlarda ve evde göstermeye çalışmıştır.

29 Numaralı Üstün Yetenekli Çocuk, 9 Yaş, “Renklerin Dansı” Konulu Soyut Resim Çalışması, Uzman Puanı ve Çalışma Esnasındaki Gözlemler

ÖLÇÜTLER	1. UZMAN	2. UZMAN	3. UZMAN	ORTALAMA	ÖĞRENCİNİN İÇİNDE BULUNDUĞU GELİŞİM BASAMAĞI
RENK	3	4	5	4	Karalama Dönemi
ŞEMA	3	4	5	4	
MEKÂN	3	4	5	4	
YARATICILIK	3	4	5	4	
				TOPLAM	16

RENK: Karışık renk anlayışı hakimdir.

ŞEMA: Çizgilerden elde edilen renk demetleri bulunmaktadır.

MEKÂN: Kâğıdın tamamı mekân olarak değerlendirilmiş, ortaya yakın kısımda çizgi demetleri yoğunlaştırılmıştır.

YARATICILIK: Dinlediği müziğin coşkusuna bağlı olarak çalışmıştır.

30 Numaralı Üstün Yetenekli Çocuk, 12 Yaş, “Zamanda Yolculuk” Konulu Somut Resim Çalışması, Uzman Puanı ve Çalışma Esnasındaki Gözlemler

ÖLÇÜTLER	1. UZMAN	2. UZMAN	3. UZMAN	ORTALAMA	ÖĞRENCİNİN İÇİNDE BULUNDUĞU GELİŞİM BASAMAĞI
RENK	25	25	25	25	Gerçekçilik Dönemi
ŞEMA	25	25	25	25	
MEKÂN	25	25	25	25	
YARATICILIK	10	18	10	12,66	
				TOPLAM	87,66

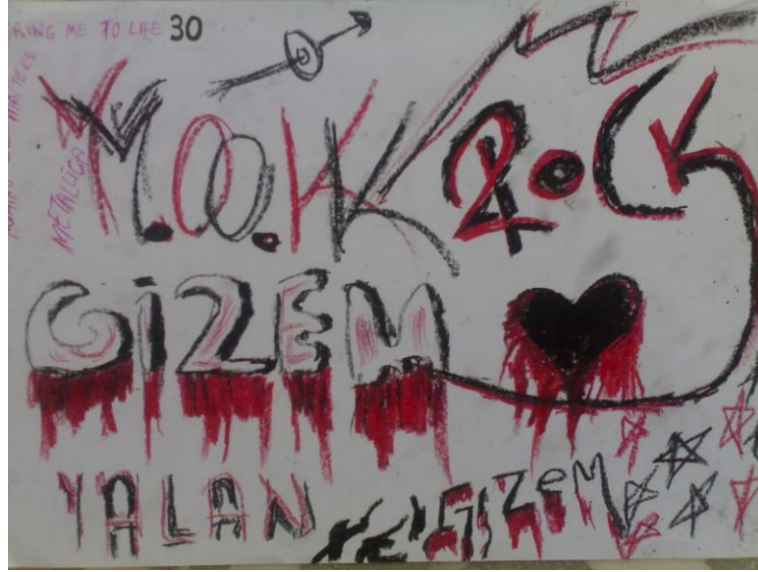
RENK: Doğaya bağlı renkler kullanmıştır. Renk geçişleri ve gölgelermeler görülmektedir.

ŞEMA: Doğada yer alan formların genelini gerçekçi bir tarzda kullanmıştır. Irmak, dağ, ağaç, ot, ev vb.

MEKÂN: Mekân ve perspektif oturmuştur. Yaşının ilerisinde bir özellik göstermektedir.

YARATICILIK: Doğanın bir kesitini çok başarılı bir şekilde aktarmıştır.

30 Numaralı Üstün Yetenekli Çocuk, 12 Yaş, “Renklerin Dansı” Konulu Soyut Resim Çalışması, Uzman Puanı ve Çalışma Esnasındaki Gözlemler

ÖLÇÜTLER	1. UZMAN	2. UZMAN	3. UZMAN	ORTALAMA	ÖĞRENCİNİN İÇİNDE BULUNDUĞU GELİŞİM BASAMAĞI
RENK	8	8	6	7,33	Şema Öncesi Dönem
ŞEMA	10	8	8	8,66	
MEKÂN	8	8	8	8	
YARATICILIK	10	8	8	8,66	
				TOPLAM	32,65

RENK: İsteğe bağlı sınırlı renk kullanmıştır.

ŞEMA: Yazılardan oluşan şemalar resmin geneline hakimdir. Çalışmasını daha çok duvar yazıları gibi düşünmüştür. Yazıların dışında, kalp, yıldız, ok formları da görülmektedir.

MEKÂN: Belirli bir mekân yoktur. Kâğıdın tamamı mekân olarak düşünülmüştür.

YARATICILIK: Yazılara renklerle boyut katmıştır.